

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ
(EXECUTIVE MBA)**

Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΓΚΟΤΣΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ
ΠΑΠΑΒΕΝΕΤΙΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑΝΑ (ΑΜ: ΕΜΒΑ/0732)**

-2009-

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανταγωνιστικότητα αγκαλιάζει πολλές πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, όπως και σημαντικούς τομείς της διοίκησης. Γι' αυτό και η μέτρησή της εδράζεται στη χρήση πολλών και διαφορετικών κριτηρίων και δεικτών οι οποίοι και εμπλουτίζονται στην πορεία του χρόνου.

Ο συσχετισμός των παραγόντων που προσδιορίζουν τη διεθνή ανταγωνιστική θέση μιας χώρας και των οικονομικών της επιδόσεων δεν είναι ούτε άμεσος, ούτε απλός. Σε βραχυχρόνιο, αλλά ακόμη και σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, μπορεί να παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις, μεταξύ των τιμών βασικών οικονομικών μεταβλητών και των επιθυμητών για τη στήριξη και προώθηση της ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας. Σε πιο μακροχρόνιο ορίζοντα όμως, ο συσχετισμός μεταξύ της αναπτυξιακής επίδοσης μιας χώρας και των ανταγωνιστικών ερεισμάτων που διαθέτει είναι ισχυρός και σαφής. Η διαπίστωση αυτή καθιστά ιδιαίτερα σημαντική την παρακολούθηση των εξελίξεων στο μέτωπο της ανταγωνιστικότητας και την άσκηση συστηματικής πολιτικής για την ενίσχυσή της.

Σε μια Ευρώπη που διαρκώς διευρύνεται και γίνεται πιο ανταγωνιστική, η ελληνική κοινωνία οφείλει να αντιμετωπίσει τις εξελίξεις. Η αύξηση της εξωστρέφειας και η αναβάθμιση της θέσης της χώρας στον ευρωπαϊκό και στον διεθνή χώρο, καθώς και η διασύνδεσή της με τις παγκόσμιες αγορές και με τα διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών θα καταστεί δυνατή με την ενίσχυση των διεθνών συνεργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων, με την ένταξη της χώρας στα μεγάλα διεθνή δίκτυα της ενέργειας και με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος, ελκυστικού για τη προσέλκυση επενδύσεων, που θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση του παραγωγικού συστήματος και στη δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Η μελέτη των δεικτών που εκφράζουν τη συγκριτική θέση μιας χώρας στην παγκόσμια οικονομία, η διερεύνηση και η πληρέστερη κατανόηση των καθοριστικών για τις εξελίξεις παραγόντων καθώς και η μελέτη της διεθνούς πολιτικής σκηνής είναι παράγοντες που μας βοηθάνε στην απόκτηση μιας ολοκληρωμένης εικόνας για την ανταγωνιστικότητα της εκάστοτε χώρας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά τον επιβλέποντα καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιά κ. Χαράλαμπο Γκότση για την επιστημονική συνεργασία, την καθοδήγηση και τη στήριξη του καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Επίσης την Αν. καθηγήτρια του τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων κα. Πέκκα-Οικονόμου Βικτωρία και τον Αν. καθηγητή του τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων κ. Φίλιπα Νικόλαο που αποτέλεσαν μαζί με τον καθηγητή κ. Χαράλαμπο Γκότση την τριμελή επιτροπή αξιολόγησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	4
ΕΙΚΟΝΕΣ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	8
ΠΙΝΑΚΕΣ.....	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	14
1.1) Εισαγωγή.....	14
1.2) Επιπτώσεις στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη.....	16
1.3) Οι επιδόσεις της Ελλάδας στα πλαίσια Στρατηγικής της Λισσαβόνας.....	18
1.4) Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην ελληνική οικονομία.....	21
1.5) Η κατάσταση και οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας για το μέλλον.....	23
Βιβλιογραφία 1^{ου} Κεφαλαίου.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	30
2.1) Η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού κλάδου.....	30
2.1.1) Ποιοτικά χαρακτηριστικά του τουρισμού στην Ελλάδα.....	31
2.1.2) Κατάταξη της Ελλάδας με βάση το Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας (ΔΤΤΑ) του World Economic Forum.....	32
2.1.3) Συμπεράσματα.....	34
2.2) Ο κλάδος της ενέργειας.....	36
2.2.1) Φυσικό αέριο.....	36
2.2.2) Ηλεκτρισμός.....	37
2.2.3) Ανανεώσιμες πηγές και εξοικονόμηση ενέργειας.....	38
2.2.4) Φυσικοί πόροι.....	39
2.2.5) Συμπέρασμα.....	41
2.3) Ο κλάδος των Τηλεπικοινωνιών.....	41
2.3.1) Ευρυζωνικότητα.....	41
2.3.2) Σταθερή και Κινητή Τηλεφωνία.....	42
2.3.3) Πληροφορική.....	44
2.3.4) Χρήση νέων τεχνολογιών.....	45
2.3.5) Συμπεράσματα.....	46
2.4) Ελληνική ναυτιλία: Ο δυναμικότερος κλάδος της ελληνικής οικονομίας.....	47

2.5) Βιομηχανία-Μεταποίηση.....	48
Βιβλιογραφία 2^{ου} Κεφαλαίου.....	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	54
3.1) Διεθνή και Εθνικά Συστήματα Συγκριτικής Αξιολόγησης της Ανταγωνιστικότητας.....	54
3.2) Το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας και η Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας.....	55
3.2.1) Οι προϋποθέσεις ανταγωνιστικότητας σύμφωνα με το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης της Ανταγωνιστικότητας.....	57
3.2.2) Οι οριζόντιες πολιτικές/εισροές στη διαδικασία ανταγωνιστικότητας.....	63
3.2.3) Ενδιάμεσα Αποτελέσματα Ανταγωνιστικότητας.....	69
3.2.4) Τα τελικά Αποτελέσματα Ανταγωνιστικότητας.....	71
3.3) Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας σύμφωνα με την κατάταξη του World Economic Forum (WEF).....	72
3.3.1) Ολική ανταγωνιστικότητα.....	73
3.3.2) Επιχειρηματική ανταγωνιστικότητα.....	76
3.4) Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας σύμφωνα με την κατάταξη του International Institute of Management Development (IMD).....	77
3.5) Συνολική Θεώρηση των Συστημάτων Αξιολόγησης.....	80
Βιβλιογραφία 3^{ου} Κεφαλαίου.....	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	84
4.1) Εισαγωγή.....	84
4.2) Οικονομικό Περιβάλλον.....	85
4.2.1) Τιμές και Κόστη εισροών.....	86
4.2.2) Οικονομική πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των αγορών.....	87
4.2.3) Ανταγωνιστικές αγορές (Ανταγωνιστικές εγχώριες αγορές, Ολοκλήρωση με τις διεθνείς αγορές).....	89
4.3) Κοινωνική συνοχή.....	91
4.3.1) Εκπαίδευση και δεξιότητες.....	92
4.3.2) Κοινωνία της πληροφορίας.....	93
4.4) Περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση.....	94
4.5) Βελτίωση της παραγωγικότητας.....	96
4.5.1) Έρευνα και τεχνολογία-καινοτομία.....	96
4.5.2) Επιχειρηματικότητα.....	98

4.6) Συμπεράσματα.....	99
Βιβλιογραφία 4^{ου} Κεφαλαίου.....	101
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ	
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	102
5.1) Εισαγωγή.....	102
5.2) Βαθμός παρέμβασης του κράτους στην οικονομία.....	103
5.2.1) Το μέγεθος και η οργανωτική δομή του δημόσιου τομέα και οι επιπτώσεις.....	103
5.2.2) Ο Δημόσιος Τομέας με νούμερα.....	105
5.2.3) Το πρόβλημα της γραφειοκρατίας.....	107
5.2.4) Προτάσεις για βελτίωση του δημόσιου τομέα.....	108
5.3) Προσδιοριστικοί παράγοντες της παραγωγικότητας.....	109
5.4) Παραγωγικότητα εργασίας - Μισθολογικές Αμοιβές.....	113
5.4.1) Οι κατώτεροι μισθοί στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	115
5.4.2) Ημέρες άδειας και Αργίες στην Ε.Ε. των 15 σε σχέση με αυτές της Ελλάδας.....	118
Βιβλιογραφία 5^{ου} Κεφαλαίου.....	120
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	
ΒΑΘΜΟΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	
6.1) Εισαγωγή.....	121
6.2) Εξαγωγές.....	122
6.2.1) Πορεία των ελληνικών εξαγωγών.....	123
6.2.2) Οι ελληνικές εξαγωγές ανά κλάδο.....	125
6.2.3) Ελληνικές εξαγωγές ανά γεωγραφική κάλυψη.....	127
6.2.4) Συμπεράσματα.....	129
6.3) Εισαγωγές.....	131
6.4) Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	134
6.4.1) Αποδόσεις του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.....	140
6.5) Ξένες Άμεσες Επενδύσεις.....	140
6.5.1) Οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα σήμερα.....	142
Βιβλιογραφία 6^{ου} Κεφαλαίου.....	144
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	
7.1) Εισαγωγή.....	145
7.2) Πολιτικές για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.....	146
7.2.1) Τόνωση της εξωστρέφειας των ελληνικών προϊόντων και επιχειρήσεων....	147

7.2.2) Φορολογική και Μακροοικονομική πολιτική.....	148
7.2.3) Ενθάρρυνση της έρευνας και καινοτομίας.....	149
7.2.4) Τόνωση του ενεργειακού τομέα.....	151
7.2.5) Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας.....	152
7.2.6) Βελτίωση της λειτουργίας του δημοσίου τομέα.....	154
7.2.7) Συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.....	154
7.2.8) Αξιοποίηση Διεθνών Δεικτών και διαχείριση κατατάξεων.....	155
7.2.9) Η κοινωνική εμπιστοσύνη ως Πυλώνας Ανταγωνιστικότητας.....	156
7.3) Συμπεράσματα.....	157
Βιβλιογραφία 7^{ου} Κεφαλαίου.....	158
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	159
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	161

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1.1: Ρυθμός Ανάπτυξης (ετήσια μεταβολή %)	24
Διάγραμμα 3.1: Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας	57
Διάγραμμα 3.2: Διαχρονική Εξέλιξη παραγωγικότητας (ετήσιες % μεταβολές)	70
Διάγραμμα 3.3: Επιμέρους στοιχεία του Δείκτη Ολικής Ανταγωνιστικότητας	74
Διάγραμμα 3.4: Κατάταξη της Ελλάδας στον δείκτη ολικής ανταγωνιστικότητας για ανάπτυξη την περίοδο 2002-2007	76
Διάγραμμα 3.5: Τα πιο σημαντικά προβλήματα για την επιχειρηματικότητα	77
Διάγραμμα 3.6: Διαχρονική κατάταξη της Ελλάδας στην παγκόσμια επετηρίδα Ανταγωνιστικότητας του Institute for Management Development (IMD)	79
Διάγραμμα 4.1: Παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα	85
Διάγραμμα 5.1: Μηνιαίο κόστος εργασίας (σε ευρώ)	114
Διάγραμμα 6.1: Η πορεία των ελληνικών εξαγωγών	128
Διάγραμμα 6.2: Έλλειμμα ισοζυγίου (% ΑΕΠ)	137

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1.1: Δείκτες ύφεσης της ελληνικής οικονομίας(ετήσιες μεταβολές).....	24
Πίνακας 1.2: Προβλέψεις για την ελληνική οικονομία από την Κομισιόν.....	28
Πίνακας 2.1: Συγκριτική θέση του ελληνικού τουρισμού.....	30
Πίνακας 2.2: Οι 30 πιο ανταγωνιστικές χώρες του τουρισμού.....	32
Πίνακας 2.3: Ονοματολογία κλάδων της μεταποίησης.....	49
Πίνακας 2.4: Ετήσιες μεταβολές Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής.....	51
Πίνακας 3.1: Δείκτες Κοινωνικής Συνοχής.....	58
Πίνακας 3.2: Δείκτες Κοινωνικού Κεφαλαίου.....	59
Πίνακας 3.3: Δείκτες Επιχειρηματικής Νοοτροπίας.....	60
Πίνακας 3.4: Δείκτες Ενέργειας – Φυσικού Περιβάλλοντος.....	61
Πίνακας 3.5: Δείκτες Υποδομών.....	62
Πίνακας 3.6: Δείκτες Οικονομικού και Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος.....	63
Πίνακας 3.7: Δείκτες αγοράς εργασίας.....	64
Πίνακας 3.8: Δείκτες εκπαίδευσης και κατάρτισης.....	65
Πίνακας 3.9: Δείκτες Έρευνας & Ανάπτυξης.....	66
Πίνακας 3.10: Δείκτες επιχειρηματικότητας και επιχειρηματικής καινοτομίας.....	67
Πίνακας 3.11: Δείκτες τιμών και κόστους.....	68
Πίνακας 3.12: Συντελεστές βαρύτητας στους τρεις πυλώνες του δείκτη ολικής ανταγωνιστικότητας σε κάθε στάδιο ανάπτυξης.....	74
Πίνακας 3.13: Συγκριτική Θέση της Ελλάδας στο δείκτη ολικής ανταγωνιστικότητας και στα επιμέρους στοιχεία.....	75
Πίνακας 5.1: Πορεία των Δημοσιονομικών μεγεθών στην Ευρωζώνη (Ε.Ε.-15).....	105
Πίνακας 5.2: Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ).....	106
Πίνακας 6.1: Το ελληνικό εξωτερικό εμπόριο (σε εκατ. ευρώ).....	124
Πίνακας 6.2: Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ) περιόδου Ιανουαρίου-Απριλίου 2009.....	126
Πίνακας 6.3: Προσωρινό ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών Ιανουάριος-Ιούνιος 2009 (σε εκατ. ευρώ).....	138
Πίνακας 6.4: Διακλαδική κατανομή των ΞΑΕ στην ελληνική μεταποίηση.....	141

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα σε ένα οικονομικό περιβάλλον που συνεχώς εξελίσσεται και διεθνοποιείται, κανείς δεν αμφισβητεί την ανάγκη για τόνωση της ανταγωνιστικότητας της κάθε χώρας, ανάγκη που διαγράφεται πλέον επιτακτική. Από την ανταγωνιστικότητα εξαρτάται η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, η κοινωνική ευημερία των πολιτών της αλλά και η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Η διεθνής βιβλιογραφία παρέχει ένα μεγάλο αριθμό ορισμών της ανταγωνιστικότητας, ενώ διεθνείς οργανισμοί ασχολούνται με την καταγραφή των ανταγωνιστικών επιδόσεων διαφόρων χωρών και με την παρουσίαση τους σε ετήσια βάση.

Η ανταγωνιστικότητα είναι μια πολυδιάστατη έννοια. Αρχικά θα μπορούσαμε να ορίσουμε ως *ανταγωνιστικότητα για μια επιχείρηση* τη δυνατότητά της να διαθέτει ποιοτικά προϊόντα και υπηρεσίες, σε τιμές που οι πελάτες είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν, τη δυνατότητα της να επιβιώνει μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον αλλά και να αναπτύσσεται για να μπορεί να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καιρών.

Ανταγωνιστικότητα για μια Χώρα σημαίνει την ικανότητά της να αυξάνει τον παραγόμενο πλούτο, να εκμεταλλεύεται τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της, να αξιοποιεί το ανθρώπινο δυναμικό, να ενισχύει της υποδομές και τους θεσμούς και να αναβαθμίζει το επενδυτικό και επιχειρηματικό περιβάλλον.

Τέλος *ανταγωνιστικότητα για τον πολίτη και την κοινωνία* σημαίνει την αύξηση του βιοτικού επιπέδου, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καλύτερη ασφάλεια, παιδεία και υγεία, περισσότερη ασφάλεια και κοινωνική συνοχή και γενικότερα καλύτερη ζωή για όλους.

Στην Ελλάδα την παρακολούθηση των δεικτών ανταγωνιστικότητας, την αξιολόγηση δράσεων και πολιτικών και την ανάλυση των δεδομένων της ελληνικής οικονομίας έχει αναλάβει το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης (Ε.Σ.Α.Α.). Πιο συγκεκριμένα έργο του Ε.Σ.Α.Α. είναι ο σχεδιασμός και η παρακολούθηση της εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής για την Ανταγωνιστικότητα και την Ανάπτυξη με την εξασφάλιση της συμμετοχής και της συναίνεσης των κοινωνικών εταίρων, η εξασφάλιση της συμμετοχής

όλων των φορέων στη διαμόρφωση των γενικών αξόνων της στρατηγικής, η παρακολούθηση της εφαρμογής της στρατηγικής, η αξιολόγηση της επίδοσης των φορέων και της αποτελεσματικότητας των μέτρων, καθώς και η διατύπωση προτάσεων για επικαιροποίηση ή τροποποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής.

Το Ε.Σ.Α.Α. υιοθέτησε μια ευρεία και πολυδιάστατη προσέγγιση στο ζήτημα της ανταγωνιστικότητας, ανάλογη αυτής που διαπνέει την ευρωπαϊκή Στρατηγική της Λισαβόνας, έχοντας ορίσει την ανταγωνιστικότητα ως την «Ικανότητα διατήρησης και βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας – αναβάθμισης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυσης της απασχόλησης και της πραγματικής συνοχής, της περιβαλλοντικής προστασίας και αναβάθμισης, της διαρκούς βελτίωσης της παραγωγικότητας – υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης».

Εναλλακτικά ως ανταγωνιστικότητα θα μπορούσε να οριστεί «η ικανότητα μιας χώρας να παράγει αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των διεθνών αγορών, διατηρώντας ταυτόχρονα υψηλά και διατηρήσιμα επίπεδα εισοδήματος ή πιο γενικά, η ικανότητα να δημιουργεί σχετικά υψηλά επίπεδα εισοδήματος και απασχόλησης ενώ είναι εκτεθειμένη στον εξωτερικό ανταγωνισμό»¹ ή ακόμα ως «η ικανότητα μιας χώρας να πετύχει επιδόσεις στις αγορές για καλύτερα επίπεδα ζωής για όλους»².

Στην Ελλάδα οι προσπάθειες για την ενίσχυση των ανταγωνιστικών συνθηκών της ελληνικής οικονομίας ξεκίνησαν τα τελευταία 15 χρόνια. Παρ' όλα αυτά, οι προσπάθειες των εκάστοτε κυβερνήσεων δεν ευδοκίμησαν με αποτέλεσμα η ανταγωνιστικότητα της χώρας αντί να βελτιώνεται, να σημειώνει συνεχή υποχώρηση. Σε ολόκληρους κλάδους η λέξη «ανταγωνισμός» εξακολουθεί να είναι άγνωστη και η θέση της Ελλάδας στην κατάταξη των διάφορων δεικτών ανταγωνιστικότητας φαίνεται να κατρακυλάει. Η κατάταξη της χώρας σε παράγοντες μακροοικονομικούς, σε δείκτες που αφορούν τη δημιουργία, τη λειτουργία και το κλείσιμο των επιχειρήσεων, την καινοτομία, την έκταση της διαφθοράς και τη

¹ EU, The Sixth Periodic Report on the Regions (1999)

² Ireland's Competitive Council

γραφειοκρατία και την αβεβαιότητα από της εφαρμοζόμενες πολιτικές είναι ιδιαίτερα χαμηλή. Υπάρχουν βέβαια και συνιστώσες της ανταγωνιστικότητας στις οποίες η χώρα παρουσιάζει ικανοποιητικές επιδόσεις. Η ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων και εμπορευμάτων, η γλωσσομάθεια, οι γενικότερες εξαγωγές υπηρεσιών, ο τουρισμός και η ναυτιλία αποτελούν ζητήματα που οι ελληνικές επιδόσεις είναι ικανοποιητικές.

Έχοντας ορίσει την ανταγωνιστικότητα θα προχωρήσουμε στο κυρίως μέρος της μελέτης. Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται παρουσίαση της ελληνικής οικονομίας και των βασικών μεγεθών που την προσδιορίζουν. Γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις που είχε η ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη καθώς και οι επιδόσεις που έχει πετύχει με βάση τη Στρατηγική της Λισαβόνας. Παράλληλα μελετάμε πόσο επηρεάστηκε η ελληνική οικονομία από την παγκόσμια οικονομική κρίση και τέλος τι προοπτικές διαφαίνονται για τη χώρα στο μέλλον.

Στα επόμενο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση βασικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας, όπως των δύο πιο δυναμικών αυτών του τουρισμού και της ναυτιλίας, αλλά και της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών και τέλος της βιομηχανίας-μεταποίησης. Στο τρίτο κεφάλαιο μελετάται η θέση της Ελλάδας με βάση το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας αλλά και με βάση την κατάταξη που καταρτίζεται από το World Economic Forum (WEF) αλλά και το International Institute of Management Development (IMD). Η μελέτη των δεικτών μας οδηγούν σε χρήσιμα συμπεράσματα για τους τομείς στους οποίους η Ελλάδα υστερεί αλλά και αυτούς στους οποίους δείχνει σημάδια βελτίωσης.

Στα δύο επόμενα κεφάλαια παρουσιάζονται παράγοντες που επηρεάζουν την ελληνική ανταγωνιστικότητα (οικονομικό περιβάλλον, κοινωνική συνοχή, περιβαλλοντικές συνθήκες, παραγωγικότητα) και αναλύεται το επιχειρηματικό και εργασιακό μακροοικονομικό περιβάλλον. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο βαθμός εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας, με παρουσίαση των εισαγωγών, εξαγωγών, του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και των ξένων άμεσων επενδύσεων. Τέλος στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο προτείνονται τρόποι και πολιτικές για την αύξηση της

ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και διαφαίνεται η ανάγκη να υπάρξουν στην Ελλάδα περισσότερες καινοτομικές δράσεις προκειμένου η ελληνική οικονομία να φτάσει σε ανταγωνιστικό επίπεδο τις μεγάλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1.1) Εισαγωγή

Η σύγχρονη περίοδος που συμπίπτει με την τελευταία δεκαετία στην χώρα μας, χαρακτηρίζεται από νέες εξελίξεις και νέα φαινόμενα στην οικονομική και κοινωνική σφαίρα της ελληνικής οικονομίας. Οι εξελίξεις συντελούνται παράλληλα με την ένταξη της ελληνικής οικονομίας στην ζώνη του ευρώ, την ένταση της διεθνοποίησης, την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, τις γνωσιολογικές και τεχνολογικές ανακατατάξεις καθώς και την τεχνική και οργανωτική ανασυγκρότηση της παραγωγικής διαδικασίας. Επίσης συντελούνται αλλαγές, που στις μέρες μας συνδέονται, κατά κύριο λόγο, με το περιεχόμενο των διεθνών εμπορικών ανταλλαγών, την ολοκλήρωση της νομισματικής ένωσης των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ, τις νέες μορφές καταμερισμού εργασίας και διείσδυσης της τεχνολογίας.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε τη διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας, η οποία έχει να επιδείξει τα τελευταία δέκα χρόνια σημαντική πρόοδο. Θα αναφερθούμε σε μεγέθη που συνθέτουν την ανταγωνιστικότητά της και η οποία είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων. Γενικότερα θα δούμε ότι πράξεις ή παραλείψεις, μπορούν η κάθε μια από μόνες τους να έχουν, σε συγκεκριμένο σημείο, περιορισμένη επίδραση, ή όταν συνδυαστούν μεταξύ τους και για μεγάλο χρονικό διάστημα μπορούν να προκαλέσουν διάβρωση της ανταγωνιστικότητας. Η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια κατάφερε να γίνει ιδιαίτερα ανταγωνιστική καθώς:

- Πέτυχε την ονομαστική σύγκλιση και τη συμμετοχή της στην Ευρωζώνη, μετά από τρεις περίπου δεκαετίες υψηλού πληθωρισμού, νομισματικής, συναλλαγματικής και δημοσιονομικής αστάθειας αλλά και υποτονικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης σε σύγκριση με τους υψηλούς ρυθμούς των δεκαετιών του '50 και '60.
- Σημείωσε υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης (άνω του 4%) και υψηλούς μέσους ρυθμούς αύξησης της ολικής παραγωγικότητας σε σχέση με τους λοιπούς εταίρους της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

- Ενίσχυσε σημαντικά το κοινωνικό κράτος.
- Επένδυσε σε υποδομές.
- Πραγματοποίησε με επιτυχία τους Ολυμπιακούς Αγώνες.
- Αναδιάρθρωσε σημαντικούς κλάδους της οικονομίας, (για παράδειγμα τον τραπεζικό), οι οποίοι συνέβαλλαν στην οικονομική ανάπτυξη.

Παρά όμως την αναμφισβήτητη πρόοδο παραμένουν σημαντικά προβλήματα που αποδυναμώνουν την ανταγωνιστικότητα και που αναζητούν λύσεις:

- Το δημοσιονομικό έλλειμμα κινείται σε υψηλό επίπεδο και το δημόσιο χρέος ξεπερνά το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ). Ο κάκιστος συνδυασμός υψηλού δημοσίου ελλείμματος με υπερβολικά υψηλό δημόσιο χρέος που συναντάται στην Ελλάδα εμποδίζει την ανάκαμψη της οικονομίας. Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, το δημόσιο χρέος θα ξεπεράσει το 2009 το 100% του ΑΕΠ και ταυτόχρονα το δημόσιο έλλειμμα θα ξεπεράσει το 10%.
- Η ανεργία είναι υψηλή, και ειδικά η ανεργία των νέων και των γυναικών.
- Στο ασφαλιστικό σύστημα προβλέπεται να αναπτυχθούν σοβαρές ανισοροπίες μεταξύ εισροών και εκροών, ειδικά μετά την πρόσφατη συγχώνευση των ασφαλιστικών ταμείων.
- Το ποσοστό των ατόμων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας είναι από τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (20%), ιδιαίτερα σε ορισμένες περιφέρειες της χώρας.
- Ο ανταγωνισμός στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών είναι ατελής, και αντανακλάται στα σχετικά υψηλά ποσοστά κέρδους.
- Η διεθνής ανταγωνιστικότητα των εγχώριως παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών είναι σχετικά χαμηλή.
- Το ποσοστό των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στο ΑΕΠ (20%) είναι σχεδόν το χαμηλότερο στην Ε.Ε., ειδικά αν συγκριθεί με αυτό των λοιπών σχετικά μικρών, ανοικτών οικονομιών, συμβάλλοντας στο μεγάλο άνοιγμα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.
- Το τεχνολογικό περιεχόμενο των εξαγωγών είναι συγκριτικά με τις λοιπές χώρες-μέλη της Ε. Ε. χαμηλού επιπέδου.
- Το ενδοκλαδικό εμπόριο είναι πολύ περιορισμένο.
- Το εκπαιδευτικό σύστημα υστερεί σε σχέση με αυτό των εταιρών της

Ελλάδας στην Ε.Ε.

- Οι δαπάνες έρευνας και τεχνολογίας είναι από τις μικρότερες στην Ε.Ε.
- Οι ξένες επενδύσεις είναι χαμηλές.
- Ο αγροτικός τομέας αντιμετωπίζει μεταβατικά προβλήματα λόγω αλλαγών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Οι αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας μπορούν να αξιοποιηθούν μόνο με συνεχή παρακολούθηση των εξελίξεων της ανταγωνιστικότητας και λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα για την ενίσχυσή της.

1.2) Επιπτώσεις στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη

Η ένταξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ τον Ιανουάριο του 2001 με την υιοθέτηση του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ, υπήρξε ένα εξαιρετικό επίτευγμα, εάν ληφθεί υπόψη ότι η χώρα επί σειρά ετών παρουσίαζε μακροοικονομικές ανισόροπες και διαρθρωτικές δυσκαμψίες. Ύστερα από μια μακρά περίοδο χαμηλών ρυθμών ανάπτυξης, υποτονικής αύξησης της παραγωγικότητας και υψηλού πληθωρισμού, οι επιδόσεις της Ελλάδας ως προς την οικονομική δραστηριότητα και τον πληθωρισμό βελτιώθηκαν σημαντικά από τα μέσα της δεκαετίας του '90.

Παρ' όλα αυτά η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη έφερε μαζί με το νέο νόμισμα και σημαντικούς περιορισμούς στη μακροοικονομική πολιτική της χώρας. Η νομισματική πολιτική είναι πλέον αποκλειστική ευθύνη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και δεν υπόκειται στις πολιτικές σκοπιμότητες του εκλογικού κύκλου. Τώρα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) έχει το αποκλειστικό προνόμιο να εκδίδει χαρτονομίσματα, να ασκεί παρεμβάσεις στην αγορά συναλλάγματος, να διαχειρίζεται τα συνναλαγματικά διαθέσιμα των κεντρικών τραπεζών και κυρίως να χαράσσει και να εκτελεί την κοινή νομισματική πολιτική στην Ευρωζώνη. Με τις παρεμβάσεις της, η ΕΚΤ καθορίζει το ύψος των βραχυπρόθεσμων ονομαστικών επιτοκίων ενώ οι επιμέρους κεντρικές τράπεζες δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να διαχειρίζονται την ποσότητα του χρήματος και τα επιτόκια κατά βούληση της εκάστοτε κυβέρνησης.

Το μεγάλο όφελος από τη μεταφορά της αρμοδιότητας της νομισματικής πολιτικής σε ένα κεντρικό φορέα, το ΕΣΚΤ, βρίσκεται στο γεγονός ότι αυτό μπορεί να στοχεύει τη σταθερότητα των τιμών και να διαφυλάσσει τη μακροχρόνια αγοραστική αξία του χρήματος. Παράλληλα διατηρείται ο πληθωρισμός και τα ονομαστικά επιτόκια σε χαμηλά επίπεδα ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος επιστροφής στα υψηλά επίπεδα του παρελθόντος.

Αντίστοιχα η δημοσιονομική πολιτική απέκτησε και αυτή αυξημένη αξιοπιστία αφού στο νέο οικονομικό περιβάλλον έχουν μπει περιορισμοί στο ύψος του ετήσιου ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Υπάρχει έλεγχος που συνεπάγεται αυξημένη δημοσιονομική πειθαρχία σε σχέση με την εποχή πριν από την ένταξη στην Ευρωζώνη με αποτέλεσμα οι χώρες να πιέζονται να βάλουν τάξη στα δημόσια οικονομικά τους και μάλιστα αυτές που έχουν υψηλό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, όπως η Ελλάδα.

Σε μικροοικονομικό επίπεδο, το όφελος από το κοινό νόμισμα είναι η μείωση της αβεβαιότητας από τις διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ των νυν χωρών της Ευρωζώνης και η διευκόλυνση των διασυνοριακών συναλλαγών. Επιπλέον όφελος αποτελεί και η διαφάνεια στις τιμές ανάμεσα στις χώρες της Ευρωζώνης και η συνεπαγόμενη αύξηση του ανταγωνισμού στην κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι περιορισμοί που απορρέουν από την ιδιότητα ως μέλους της Ευρωζώνης μπορεί να φέρνουν υψηλότερη πειθαρχία και αξιοπιστία, με χαμηλότερο πληθωρισμό, επιτόκια και δημοσιονομικά ελλείμματα αλλά έχουν και αρνητικές συνέπειες. Η κοινή νομισματική πολιτική δεν είναι πάντα σε θέση να αντιμετωπίσει τυχόν διαταράξεις σε επιμέρους χώρες καθώς ούτε ο οικονομικός κύκλος ούτε η τροχιά του πληθωρισμού είναι πανομοιότυποι από χώρα σε χώρα. Παράλληλα με την απώλεια της νομισματικής πολιτικής ακολουθεί και αυτή της συναλλαγματικής. Στο παρελθόν η Τράπεζα της Ελλάδας είχε τη δυνατότητα να παρεμβαίνει στην αγορά συναλλάγματος και να επιδράει στην ισοτιμία του εγχώριου νομίσματος. Σήμερα αυτή η δυνατότητα δεν υφίσταται με αποτέλεσμα να γίνεται επιβεβλημένη η ανάγκη εφαρμογής δημοσιονομικής πολιτικής. Και

αυτή όμως έχει χάσει τη δυνατότητα αντίδρασης της σε πιθανές μεγάλες εξωτερικές διαταράξεις, εξαιτίας του υψηλού δημόσιου χρέους της χώρας.

Είναι φυσικό επακόλουθο ότι ο δραματικός περιορισμός των εργαλείων μακροοικονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη αφήνει πολλές φορές την οικονομία απροστάτευτη από τυχόν αρνητικές εξωτερικές ή εσωτερικές διαταράξεις. Παρ' όλα αυτά στο περιβάλλον της Ευρωζώνης, η προστασία της οικονομίας πηγάζει από την ικανότητα της να αντιδρά από μόνη της αυτόματα και με μικρό κόστος, στις αρνητικές διαταράξεις.

1.3) Οι επιδόσεις της Ελλάδας στα πλαίσια Στρατηγικής της Λισσαβόνας

Οι ηγέτες των κυβερνήσεων κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000 είχαν ως στόχο να καταστήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση ως την ανταγωνιστικότερη οικονομία στον κόσμο έως το 2010. Έτσι προέκυψε η γνωστή «Στρατηγική της Λισσαβόνας». Από τότε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει ποικίλες νομοθετικές διατάξεις στον οικονομικό τομέα, οι οποίες επιτρέπουν κυρίως την εισαγωγή διάφορων αγαθών και υπηρεσιών στην ευρωπαϊκή αγορά. Παράλληλα στην προσπάθεια να προστατευτούν οι καταναλωτές, οι εργαζόμενοι και το περιβάλλον, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ενέκριναν στο Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001 στρατηγική για την προώθηση της ανάπτυξης, προσθέτοντας μία περιβαλλοντική διάσταση στη στρατηγική της Λισσαβόνας.

Κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας ο στόχος που τέθηκε ήταν να αναδείξουν την ΕΕ "ως την πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία στον κόσμο, βασισμένη στη γνώση και ικανή για αειφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή". Η στρατηγική της Λισσαβόνας απαιτούσε δράση σε διάφορα μέτωπα. Την εσωτερική αγορά, την κοινωνία της πληροφορίας, την έρευνα και ανάπτυξη, τις μεταφορές, την έναρξη νέων επιχειρήσεων, το ρυθμιστικό βάρος, την κατάρτιση των εργαζομένων, τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής προστασίας, την εκπαίδευση, τις διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις, το σταθερό

συνάλλαγμα, καθώς και πολιτικές που να ευνοούν την ανάπτυξη και τη βιώσιμη δημόσια οικονομία.

Στην έκθεση που συνέταξε το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μεταρρυθμίσεων το 2009 η Ελλάδα φαίνεται να βρίσκεται βήματα πίσω από τους στόχους της Λισσαβόνας για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Στην έκθεση ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο παρουσιάζει τη χώρα μας στο επίκεντρο της αρνητικής κριτικής καθώς την κατατάσσει μεταξύ των «ασυνεπών» της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας της Λισσαβόνας. Εκτός από την Ελλάδα στους «ασυνεπείς» περιλαμβάνονται η Ισπανία, η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Πολωνία. Στην αντίθετη ακριβώς θέση βρίσκεται η Σουηδία, η Δανία, η Αυστρία και η Τσεχία. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μεταρρυθμίσεων κατατάσσει παλαιά και νέα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τις μεταρρυθμιστικές τους επιδόσεις σε 13 διαφορετικές κατηγορίες. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 20^η θέση από την 19^η το 2008. Οι Έλληνες συμπεραίνει η έκθεση «είναι αργοί στην υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και οι αδυναμίες στο εκπαιδευτικό σύστημα δείχνουν ότι αυτό δεν είναι πιθανό να αλλάξει σύντομα».

Ειδικότερα το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης αφενός αυξάνεται διαχρονικά αφετέρου συνεχίζει να βρίσκεται κάτω από το 100 που είναι ο μέσος όρος της ΕΕ των 27 κρατών-μελών (ΕΕ-27=100). Ειδικότερα, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα, βρίσκεται για πρώτη φορά εκτός τροχιάς από τον στόχο της πραγματικής σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ προβλέπεται να μειωθεί το 2008 σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat), αυτό προβλέπεται να υποχωρήσει στο 98%, ίσως και χαμηλότερα, του κοινοτικού μέσου όρου των 27 κρατών-μελών, από 98,6% που ήταν το 2007. Σε σχέση με την ευρωζώνη η απόκλιση είναι ακόμη μεγαλύτερη αφού το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των «13» ανέρχεται στο 109,1% του κοινοτικού μέσου όρου.

Η παραγωγικότητα της εργασίας ανά εργαζόμενο φαίνεται να υποχωρεί σε σχέση με το μέσο όρο των 27 κρατών μελών της ΕΕ (ΕΕ-27=100). Ειδικότερα, το ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης ανά εργαζόμενο έπεσε στο 71,9% του

κοινοτικού μέσου όρου το 2008 αξιοσημείωτα χαμηλότερο από το 73,7% του προηγούμενου έτους.

Όσον αφορά τα ποσοστά απασχόλησης της χώρας, αυτά είναι χαμηλά αλλά βελτιώνονται με πολύ αργούς ρυθμούς. Στο 61,4%, το ποσοστό απασχόλησης είναι υψηλότερο μόνο από της Ιταλίας, ενώ απέχει πολύ από τον μέσο όρο της ευρωζώνης και ακόμη περισσότερο από τον στόχο του 70% που θέτει η Ατζέντα της Λισαβόνας για το 2010. Όσο για το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών, αυτό είναι ακόμη χαμηλότερο, στο 47,9%, δέκα και πλέον ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ευρωζώνης και από τον στόχο της Λισαβόνας. Το ίδιο ισχύει και για τον δείκτη της ενίσχυσης των δεξιοτήτων, κάτι που πιθανώς εξηγεί και το υψηλότερο στην ευρωζώνη ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας που αποκαλύπτουν τα στοιχεία της Eurostat. Αρνητική είναι η αξιολόγηση της χώρας και ως προς τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής προστασίας. Η Ελλάδα είναι ουραγός, μαζί με την Ιταλία και την Ισπανία, στους δείκτες της καινοτομίας και ιδιαίτερα στην πληροφορική τεχνολογία και στις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη. Στους δείκτες της απελευθέρωσης των αγορών η χώρα μας παραμένει πολύ πίσω στον τομέα των μεταφορών, αν και τα πηγαίνει καλύτερα στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών και των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, που έχουν ήδη απελευθερωθεί σε σχετικά ικανοποιητικό βαθμό.

Ακόμη πιο δύσκολη πάντως αποδεικνύεται η σύγκλιση στο εσωτερικό καθώς η Ελλάδα παρουσιάζει πολύ μεγάλη ανισότητα ως προς την κατανομή του εισοδήματος. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το εισόδημα του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι έξι και πλέον φορές υψηλότερο από το εισόδημα του φτωχότερου 20%, επίδοση που είναι η δεύτερη μεγαλύτερη στην ευρωζώνη. Σε αυτό φαίνεται να συμβάλλει και η αναποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής, καθώς ακόμη και μετά τις κοινωνικές δαπάνες το ποσοστό του πληθυσμού που κινδυνεύει από τη φτώχεια διαμορφώνεται στο 21%, που είναι το υψηλότερο στην ευρωζώνη και πολύ μεγαλύτερο από το έτος 2007.

1.4) Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην ελληνική οικονομία

Η παγκόσμια οικονομία την τελευταία περίοδο βρέθηκε εν μέσω της μεγαλύτερης χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης από τη δεκαετία του 1930. Οι ισχυρές αναταράξεις, που ξεκίνησαν τον Αύγουστο του 2007 στις ΗΠΑ μεταδόθηκαν σε όλο τον κόσμο. Οι προοπτικές για την παραγωγή, την απασχόληση και το εξωτερικό εμπόριο σε όλες τις περιοχές του κόσμου έχουν επιδεινωθεί και οι αρνητικές εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό και τον πραγματικό τομέα της οικονομίας αλληλοτροφοδοτούνται.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Διεθνές Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), το παγκόσμιο ΑΕΠ, το οποίο αυξανόταν με υψηλούς ρυθμούς επί σειρά ετών, θα εμφανίσει μείωση κατά 0,5% έως 1,0% το 2009, που θα είναι η πρώτη από τη δεκαετία του 1940. Εξάλλου, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), το παγκόσμιο ΑΕΠ θα μειωθεί κατά 2,7% και ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου κατά 13,2%. Το ΔΝΤ προβλέπει βαθμιαία ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας το 2010 αλλά υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως είναι η επιτυχής εφαρμογή των μέτρων για τη χρηματοοικονομική σταθερότητα και τη βελτίωση των πιστωτικών συνθηκών, η επαρκής δημοσιονομική ώθηση, η έναρξη της ανάκαμψης στην αγορά ακινήτων των ΗΠΑ και η παραμονή των τιμών του πετρελαίου και λοιπών εμπορευμάτων σε χαμηλά επίπεδα.

Λόγω της σοβαρότητας της παγκόσμιας κρίσης, η διεθνής κοινότητα (κυβερνήσεις, κεντρικές τράπεζες, φορείς εποπτείας και διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί) προχώρησαν σε συντονισμένες και τολμηρές παρεμβάσεις. Οι παρεμβάσεις αυτές είχαν ως στόχο αφενός τη διοχέτευση ρευστότητας στην οικονομία και αφετέρου την απευθείας στήριξη της συνολικής ζήτησης, προκειμένου να διακοπεί ένας φαύλος κύκλος. Παράλληλα, είχαν ενταθεί οι διαβουλεύσεις για τη μεταρρύθμιση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, η οποία θα διασφαλίσει τη χρηματοοικονομική σταθερότητα στο μέλλον.

Τα μέτρα που ελήφθησαν διεθνώς για τη στήριξη της ζήτησης περιελάμβαναν δραστικές μειώσεις βασικών επιτοκίων, από πολλές κεντρικές

τράπεζες, καθώς και την παροχή της αναγκαίας ρευστότητας. Οι μειώσεις των βασικών επιτοκίων βέβαια δεν οδήγησαν πλήρως σε χαμηλότερα επιτόκια για τα δανειζόμενα νοικοκυριά και επιχειρήσεις, καθώς οι τράπεζες έχουν υιοθετήσει πλέον αυστηρότερους όρους δανεισμού.

Τα μέτρα στήριξης της ζήτησης περιελάμβαναν επίσης, μέτρα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, που λαμβάνονταν στις περισσότερες οικονομίες που είχαν όμως χαμηλά τα αρχικά επίπεδα του δημόσιου ελλείμματος και του δημόσιου χρέους. Τα μέτρα δημοσιονομικής ώθησης εκτιμώνται από το ΔΝΤ σε 1,6% του ΑΕΠ το 2009 και 1,2% το 2010. Για τις μεγάλες αναδυόμενες οικονομίες που είναι μέλη του G-20 τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 2,0% και 1,4% (με μεγάλη συμβολή της Κίνας). Οι χώρες της ΕΕ γενικά επέλεξαν μικρότερη διακριτική δημοσιονομική ώθηση από ότι άλλες χώρες, διότι στην Ευρώπη η δύναμη των λεγόμενων "αυτόματων δημοσιονομικών σταθεροποιητών" είναι μεγαλύτερη. Παράλληλα οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αναγνώρισαν ότι υπάρχουν κίνδυνοι για τη διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής τους θέσης και για το λόγο αυτό προετοιμάζουν από τώρα τη σταδιακή, στο μέλλον μείωση των ελλειμμάτων, στο πλαίσιο του μεσοπρόθεσμου σχεδιασμού τους.

Η παγκόσμια κρίση άγγιξε και την ελληνική οικονομία και εν μέρει λόγω αυτής, έχουν αποδυναμωθεί οι ευνοϊκοί παράγοντες που επί πολλά χρόνια στήριζαν την ανάπτυξη στη χώρα μας. Στα χρόνια της ανάπτυξης η εγχώρια ζήτηση αυξανόταν ταχύτερα από την εγχώρια προσφορά, ο πληθωρισμός διαμορφωνόταν σε επίπεδα μονίμως υψηλότερα από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διευρυνόταν και το εξωτερικό χρέος του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα διογκωνόταν συνεχώς. Το μέγεθος και η επιμονή των ανισορροπιών αυτών υποδηλώνουν καθαρά ότι δεν ήταν επαρκείς οι διαρθρωτικές αλλαγές που συντελέστηκαν. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης ήταν σχετικά υψηλοί και η συμμετοχή στη ζώνη του ευρώ εξασφάλιζε συνθήκες σταθερότητας και χαμηλά επιτόκια ενέπνεε εφesusχασμό. Καθώς η κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά την ελληνική οικονομία, ο ρυθμός ανάπτυξης της επιβραδύνθηκε αισθητά το 2008 κυρίως λόγω της μεγάλης πτώσης των επενδύσεων.

Η χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε την ελληνική οικονομική δραστηριότητα με δύο κυρίως τρόπους. Πρώτον, οι τράπεζες χορηγούν πιστώσεις στις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά με αυστηρότερα κριτήρια, καθώς αναμένουν άνοδο των επισφαλειών. Έτσι περιορίζεται η προσφορά δανείων. Δεύτερον, υποχωρούν σημαντικά οι προσδοκίες των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Παρατηρείται έτσι συγκράτηση της κατανάλωσης (ιδίως διαρκών καταναλωτικών αγαθών), πτώση των επενδύσεων σε κατοικίες και υποχώρηση της διάθεσης των επιχειρήσεων για ανάληψη κινδύνων, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι επιχειρηματικές επενδύσεις. Περιορίζεται λοιπόν και η ζήτηση πιστώσεων από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

Κάθε κρίση αναδεικνύει υποβόσκουσες αδυναμίες και επιφέρει ανακατατάξεις στην παραγωγική διαδικασία. Γι' αυτό οι χώρες παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για να βγαίνουν συχνά ενισχυμένες από την κρίση και να επανέρχονται σε βιώσιμη αναπτυξιακή τροχιά. Η Ελλάδα με το ικανό στελεχιακό δυναμικό που διαθέτει μπορεί να συνεισφέρει αλλά και να επωφεληθεί από τις θετικές μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές των γειτονικών χωρών. Οι χώρες αυτές περνούν μια φάση οικονομικών δυσκολιών, που όμως χάρη στη διεθνή οικονομική βοήθεια, γρήγορα θα ξεπεραστούν. Η ζώνη του ευρώ παρέχει εξάλλου στην Ελλάδα σταθερότητα και προστασία από τριγμούς και μπορεί να συμβάλει στην προσέλκυση ξένων εταιριών και κεφαλαίων. Το σίγουρο είναι ότι πρέπει να απορριφθεί ένα μοντέλο ανάπτυξης, που βασίζεται κυρίως στις καταναλωτικές δαπάνες, τις εισαγωγές και τον εξωτερικό δανεισμό. Στο παρελθόν πολλές φορές η Ελλάδα βρέθηκε σε δύσκολες περιόδους και με τις κατάλληλες τολμηρές πολιτικές καθώς και τη στήριξη της κοινωνίας, η οποία αποδέχθηκε τις απαραίτητες προσαρμογές, η χώρα επανάκτησε την αναπτυξιακή της δυναμική.

1.5) Η κατάσταση και οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας για το μέλλον

Η Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, υφίσταται το τελευταίο διάστημα έντονα τις συνέπειες της διεθνούς κρίσης. Αποτέλεσμα αυτού είναι βασικοί οικονομικοί δείκτες να υποχωρούν αισθητά με αποτέλεσμα να

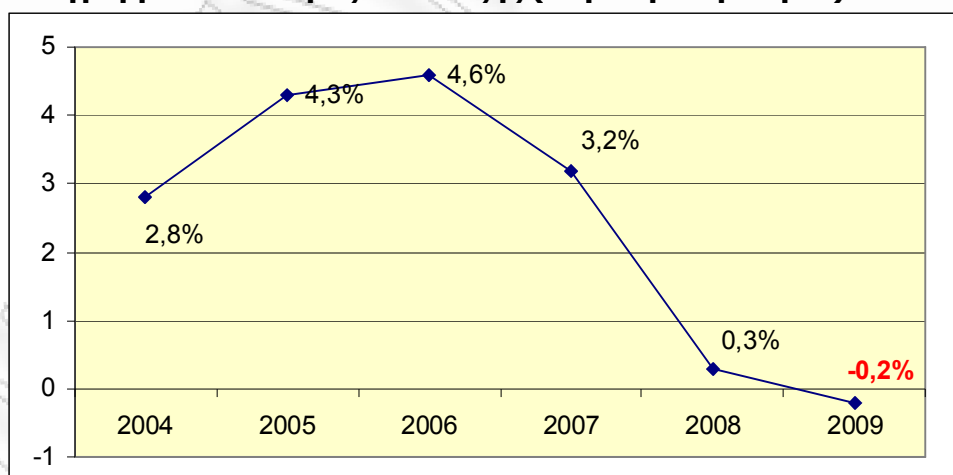
υποχωρεί και η συνολική ανταγωνιστικότητα της χώρας. Στο Πίνακα 1.1 παρουσιάζονται βασικοί οικονομικοί δείκτες όπως καταγράφηκαν από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας την περίοδο που συντάσσεται η παρούσα εργασία (Αύγουστο 2009).

Πίνακας 1.1: Δείκτες ύφεσης της ελληνικής οικονομίας (ετήσιες μεταβολές)	
Ρυθμός Ανάπτυξης (β' τρίμηνο 2009)	-0,2%
Βιομηχανική παραγωγή (Ιούνιος 2009)	-11,4%
Οικοδομική δραστηριότητα-όγκος (Μάιος 2009)	-39,5%
Τουριστικές αφίξεις (Ιανουάριος-Ιούλιο 2009)	-8%
Τζίρος λιανικού εμπορίου (Μάιος 2009)	-13,8%
Εξαγωγές (Ιούνιος 2009)	-20,7%
Τζίρος χονδρικού εμπορίου (α' τρίμηνο 2009)	-9%
Νέοι άνεργοι σε 12 μήνες (Μάιος 2009)	+95.624

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)-2009

Το μεγάλο ερώτημα όμως είναι πως η ελληνική οικονομία θα καταφέρει να ανταπεξέλθει τις δυσκολίες αυτές και να κινηθεί σε πορεία ανοδικής τροχιάς αφού ο ρυθμός ανάπτυξης της από το 2006 και μετά, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 1.1, φαίνεται να κατρακυλάει.

Διάγραμμα 1.1: Ρυθμός ανάπτυξης (ετήσια μεταβολή %)

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)-2009

Στη παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε πως διαμορφώθηκαν βασικά οικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας για το έτος 2008, χρονιά που ξεκίνησε να επηρεάζεται η Ελλάδα από την παγκόσμια οικονομική κρίση, αλλά και προβλέψεις του ΙΟΒΕ (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών) για το πώς θα διαμορφωθούν αυτά μέχρι το τέλος του 2009.

Έτσι το πρώτο εξάμηνο του 2009 τα καθαρά έσοδα μειώθηκαν κατά 0,7%, σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2008, έναντι όμως ετήσιου στόχου για αύξηση 15%. Παρόλο που το 2009 πρόκειται να εισπραχθούν έκτακτες εισφορές και φορολογικά έσοδα, κρίνεται αβέβαιο το κατά πόσο θα επαληθευθούν οι εκτιμήσεις για την αποδοτικότητα τους (αύξηση εσόδων κατά 0,8% του ΑΕΠ). Επιπλέον, η όποια αύξηση των εσόδων θα αντισταθμιστεί σε κάποιο βαθμό από την παράλληλη επέκταση στο σκέλος των δαπανών, καθώς ήδη παρατηρείται υπέρβαση κατά 1,2 δισ. ευρώ στο πρώτο εξάμηνο του 2009 σε σχέση με τους στόχους που είχαν τεθεί. Συνεπώς, ο στόχος για μείωση του ελλείμματος στο 3,7% του ΑΕΠ το 2009 εμφανίζεται τη στιγμή αυτή εξαιρετικά δύσκολος.

Όσον αφορά στο ΑΕΠ, η πτώση του περιορίζεται από την πορεία του εξωτερικού τομέα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η υποχώρηση των εξαγωγών θα υπερκαλύπτεται από την μεγαλύτερη πτώση των εισαγωγών στη μεγαλύτερη διάρκεια του έτους, καθώς και τη σημαντική συμμετοχή του δημόσιου τομέα, είναι αρκετά πιθανόν να οδηγήσουν την ελληνική οικονομία το 2009 σε στασιμότητα.

Το IOBE εκτιμά ότι η φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα προκαλεί διαταραχές και στην αγορά εργασίας, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο. Έτσι έχει ενισχυθεί σημαντικά η ανεργία, με αποτέλεσμα το πρώτο τρίμηνο το ποσοστό της να έχει ανέλθει στο 9,3%, από 8,3% το ίδιο διάστημα πέρυσι ενώ τον Απρίλιο έφτασε το 9,4%. Η άνοδος θα συνεχιστεί κατά πάσα πιθανότητα και στο μέλλον, υπό την επίδραση και της μειωμένης τουριστικής κίνησης. Το IOBE εκτιμά ότι στο σύνολο του 2009 η ανεργία θα κινηθεί στην περιοχή του 9,5%, καθώς την περαιτέρω διεύρυνση της συγκρατούν ορισμένες ιδιομορφίες της εγχώριας αγοράς εργασίας και πρωτίστως το μεγάλο ποσοστό αυτοαπασχολούμενων που τείνει να εμφανίζει προσαρμοστικότητα σε περιόδους έντονων διακυμάνσεων στην οικονομία.

Στην παρούσα φάση, οι ευπαθέστερες κατηγορίες εργαζομένων είναι οι ανειδίκευτοι, οι προσωρινά απασχολούμενοι και οι μετανάστες. Οι κατηγορίες επιχειρήσεων που βρίσκονται υπό ισχυρότερη πίεση για περιορισμό των θέσεων απασχόλησης είναι οι κατασκευαστικές, οι μεταποιητικές με εξαγωγικό

προσανατολισμό, οι επιχειρήσεις εισαγωγικού εμπορίου (κυρίως κεφαλαιακών αγαθών και διαρκών καταναλωτικών αγαθών), καθώς και οι τουριστικές και οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.

Στο μέτωπο του πληθωρισμού, η υποχώρηση από τα μέσα του 2008 των διεθνών τιμών των καυσίμων και των τροφίμων οδήγησε, το τελευταίο τρίμηνο του έτους, σε σημαντική μείωσή του, η οποία συνεχίζεται και το 2009. Το 2009 το μέσο ετήσιο επίπεδο του πληθωρισμού είναι δυνατόν να υποχωρήσει στο 1,6% ή και χαμηλότερα, έναντι 4,2% το 2008. Ο πυρήνας όμως του πληθωρισμού θα παραμείνει και πάλι υψηλός (λίγο κάτω του 3%), δηλαδή θα εμφανίσει περιορισμένη μόνο υποχώρηση σε σύγκριση με το 2008. Υπάρχουν ωστόσο συνθήκες που ευνοούν ταχύτερη μείωση του πυρήνα του πληθωρισμού, καθώς: (α) δεν θα υπάρχουν το 2009 συνθήκες υπερβάλλουσας ζήτησης, (β) θα συνεχιστεί πιθανότατα η μείωση των περιθωρίων κέρδους και (γ) ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος προβλέπεται ότι θα επιβραδυνθεί. Η ελληνική οικονομία εξακολουθεί ωστόσο να χαρακτηρίζεται από συνθήκες ατελούς ανταγωνισμού, οι οποίες επηρεάζουν δυσμενώς τη διαμόρφωση των τιμών: για το λόγο αυτό, εκτιμάται ότι ο πυρήνας του πληθωρισμού θα υποχωρήσει λιγότερο από ό,τι θα ήταν κατ' αρχήν εφικτό.

Σχετικά με το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυτό παραμένει πολύ υψηλό. Το 2008 ανήλθε στο 14,4% του ΑΕΠ. Το 2009 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα επηρεαστεί από την επιδείνωση του διεθνούς και του εγχώριου οικονομικού περιβάλλοντος και αναμένεται ότι το έλλειμμα του θα περιοριστεί στο 12,5-13,0% του ΑΕΠ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στις αυξημένες καθαρές πληρωμές για εξαγωγές καυσίμων και για τόκους, μερίσματα και κέρδη. Επιβαρυντικά στις πληρωμές τόκων έχει συμβάλει η αύξηση του τμήματος του δημοσίου χρέους που διακρατείται από κατοίκους εξωτερικού. Επιπλέον οφείλεται και στο γεγονός ότι, σε απόλυτους όρους, οι εισαγωγές θα μειωθούν περισσότερο από τις εξαγωγές. Παρά τη μείωση, το έλλειμμα θα παραμείνει υψηλό και θα τείνει να διευρυνθεί και πάλι όταν αρχίσει η ανάκαμψη της οικονομίας, λειτουργώντας ως περιοριστικός παράγοντας στην ανάπτυξη. Παραμένει, επομένως επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής μέτρων πολιτικής με μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα, με σκοπό να

αντιμετωπιστούν τα μονιμότερα αίτια της διαμόρφωσης του ελλείμματος σε υψηλά επίπεδα. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η διαμόρφωση του εξωτερικού ελλείμματος σε ανησυχητικά επίπεδα, στην οποία έχει συντελέσει η υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, αντανακλά τη σημαντική υστέρηση της εθνικής αποταμίευσης, που είναι σχετικά πολύ χαμηλή, έναντι των εγχώριων επενδύσεων. Επομένως, απαιτείται, μεταξύ άλλων, να βελτιωθεί η διεθνής ανταγωνιστικότητα και παράλληλα να διορθωθούν οι μακροοικονομικές ανισορροπίες, κυρίως μέσω της δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Όσον αφορά το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης (σε εθνικολογιστική βάση) ξεπέρασε το 2008, για δεύτερη συνεχή χρονιά, την τιμή αναφοράς της Συνθήκης του Μάαστριχτ, δηλαδή το 3% του ΑΕΠ. Έχει έτσι ενεργοποιηθεί η Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος. Αν το έλλειμμα εξακολουθήσει και το 2009 να κινείται σε υψηλά επίπεδα, το μήνυμα που θα εκπέμπεται στις διεθνείς αγορές είναι ότι η πορεία της δημοσιονομικής προσαρμογής καθυστερεί αλλά και οι αγορές θα αντιδράσουν ανάλογα. Ήδη από τον Σεπτέμβριο του 2008 διευρύνθηκε σημαντικά η διαφορά των αποδόσεων μεταξύ των ελληνικών και των γερμανικών κρατικών ομολόγων, η οποία σταθεροποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2009 και έκτοτε παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά τις ανησυχίες των αγορών για το πολύ υψηλό δημόσιο χρέος της χώρας (το δεύτερο υψηλότερο στην ΕΕ), για την αδυναμία περιορισμού των ελλειμμάτων και επίτευξης μιας διατηρήσιμης δημοσιονομικής θέσης, για το χρονίως ογκώδες εξωτερικό έλλειμμα, καθώς και για την καθυστέρηση των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Την αρνητική ή έντονα αρνητική επίδραση της οικονομικής κρίσης στη συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων αλλά και την εκτίμηση τους ότι τα δύσκολα δεν έχουν περάσει, καταγράφει η έρευνα του IOBE για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε δείγμα 587 επιχειρήσεων που απασχολούν πάνω από 90.000 εργαζόμενους. Συνεπώς αν και το οικονομικό κλίμα έχει σταματήσει να επιδεινώνεται και έχει ανακάμψει ελαφρώς οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις συνέπειες της κρίσης παραμένουν δυσμενείς.

Συνεπακόλουθα μαζί με τις όποιες απαισιόδοξες εκτιμήσεις, υπάρχει και αβεβαιότητα για την έκταση των συνεπειών της κρίσης και το χρόνο

αποκατάστασης της ευρυθμίας στην οικονομική δραστηριότητα. Φορείς όπως η Κομισιόν δεν κρύβουν την ανησυχία τους και παρουσιάζουν μάλλον δυσσιώνες τις προβλέψεις για την ελληνική οικονομία. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται προβλέψεις τις Κομισιόν για τα έτη 2009 και 2010.

Πίνακας 1.2: Προβλέψεις για την ελληνική οικονομία από την Κομισιόν			
	2008	2009	2010
Ρυθμός Ανάπτυξης	2,9%	0,2%	0,7%
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,4%	0,7%	0,7%
Επενδύσεις	-0,5%	-2,8%	-0,1%
Εξαγωγές	3,7%	-1,5%	0,8%
Εισαγωγές	-0,2%	-0,9%	1,1%
Απασχόληση	0,8%	-0,1%	0,2%
Ανεργία	8,3%	9%	9,4%
Πληθωρισμός	4,2%	3,1%	2,7%
Έλλειμμα τρεχ. Συναλλαγών*	11,7	11,2	11,6
Δημοσιονομικό έλλειμμα*	3,4	3,7	4,2
Δημόσιο Χρέος*	94	96,2	98,4
* % του ΑΕΠ			

Πηγή: Εφημερίδα "Καθημερινή της Κυριακής"

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Βιβλία

- Αλεξανδρίδης, Μιχαήλ Α. (2006), Ελληνική οικονομία, Εκδόσεις: Σύγχρονη Εκδοτική Ε.Π.Ε.
- Βενιζέλος Ευάγγελος (2000), Η Ελληνική Οικονομία μετά την ένταξη στην ΟΝΕ, Εκδόσεις: Καστανιώτης
- Γιαννίτσης Τάσος (2008), Ελληνική οικονομία: κρίσιμα ζητήματα οικονομικής πολιτικής, Εκδόσεις: Alpha Bank

Ειδικές εκδόσεις

- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών(ΙΟΒΕ-2008), Τριμηνιαία Έκθεση της Ελληνικής Οικονομίας-Αρ. Τεύχους 58, Αθήνα
- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών(ΙΟΒΕ-2008), Η ελληνική οικονομία 2/09, Τριμηνιαία Έκθεση-Αρ. Τεύχους 56, Αύγουστος 2009, Αθήνα
- Υπουργείο Ανάπτυξης-Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισσαβόνας-Στόχοι και πορεία επίτευξή τους, Ιανουάριος 2005,Αθήνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

2.1) Η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού τομέα

Ο τουρισμός είναι ο δυναμικότερος και ανταγωνιστικότερος κλάδος της ελληνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο, ενώ εκτιμάται ότι παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί το μεγαλύτερο κλάδο παραγωγής, καθώς και το μεγαλύτερο εξαγωγίμο προϊόν σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού κατά τα τελευταία 40-50 χρόνια συντελέστηκε με ρυθμούς υψηλότερους της αύξησης του παγκοσμίου ΑΕΠ. Σήμερα εκτιμάται ότι ο τουρισμός αντιπροσωπεύει το 12% της ιδιωτικής κατανάλωσης, παράγει το 6% του παγκόσμιου ακαθάριστου προϊόντος και προσφέρει περισσότερο από το 7% των θέσεων εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Παρακάτω δίνεται η εικόνα του τουρισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ καθώς και η τουριστική απασχόληση ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης Ευρωπαϊκών χωρών όπως καταγράφηκαν στην Έκθεση «The Travel and Tourism Competitiveness Report 2009» του World Economic Forum.

Πίνακας 2.1 : Συγκριτική θέση του Ελληνικού Τουρισμού

ΧΩΡΕΣ	Ο τουρισμός ως ποσοστό του ΑΕΠ	Τουριστική απασχόληση ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης
ΙΣΠΑΝΙΑ	17,2	20,11
ΕΛΛΑΔΑ	17,2	20,9
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	15,7	16,96
ΑΥΣΤΡΙΑ	14,5	16,8
ΓΑΛΛΙΑ	10,9	13,1
ΙΤΑΛΙΑ	9,7	10,8
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	9,2	8,6
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	8,9	9,4
ΒΕΛΓΙΟ	8,9	9,2
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	8,6	9,0
ΔΑΝΙΑ	8,5	8,5
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	8,1	11,0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	7,4	6,9
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	7,3	6,4
ΣΟΥΗΔΙΑ	7,1	6,9

Πηγή: World Economic Forum, The Travel and Tourism Competitiveness Report 2009

2.1.1) Ποιοτικά χαρακτηριστικά του τουρισμού στην Ελλάδα

Η μεγάλη μάζα των επισκεπτών που στηρίζει τον τουρισμό έρχεται στην Ελλάδα για τα γεωκλιματικά χαρακτηριστικά της (ήλιο, θάλασσα, περιβάλλον), τη φιλοξενία και την αυθεντικότητα των ανθρώπων, διακινείται δηλαδή για παραθερισμό σε παραλιακές περιοχές και νησιά και μάλιστα διακινείται οργανωμένα. Στην εξυπηρέτηση αυτής της ζήτησης είναι στραμμένο το μεγαλύτερο τμήμα της ελληνικής τουριστικής προσφοράς, ενώ μικρά μόνο έως μηδαμινά τμήματα ζήτησης διακινούν οι νέες ή ειδικές μορφές τουρισμού, γεγονός που συνεπάγεται τον κίνδυνο εύκολης υποκατάστασης από άλλες χώρες. Τα διαφοροποιημένα συμπληρωματικά τουριστικά προϊόντα (αγροτουρισμός, χειμερινός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, ιατρικός τουρισμός κλπ) έχουν κάνει την εμφάνισή τους μόνο τα τελευταία χρόνια, χωρίς να επηρεάσουν σημαντικά το συνολικά προσφερόμενο τουριστικό προϊόν.

Η πλειοψηφία των τουριστικών επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται από μικρό ή μεσαίο μέγεθος, με αδυναμία αξιοποίησης οικονομιών κλίμακας και σκοπού, παραδοσιακές δομές οργάνωσης, δυσκολία προσαρμογής στα νέα τεχνολογικά δεδομένα και χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης-επιμόρφωσης ή επαρκούς επιχειρηματικής εμπειρίας. Το μικρό αυτό μέγεθος αποτελεί εμπόδιο τόσο στη μείωση του κόστους, όσο και στη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών.

Σημαντικό πλεονέκτημα του τομέα αποτελεί η αυξανόμενη συμμετοχή του εσωτερικού τουρισμού κατά τα τελευταία χρόνια, γεγονός που δίνει τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης. Από την άλλη πλευρά, η σημαντική μείωση του μεριδίου αμερικανών τουριστών, ειδικότερα μετά τον Σεπτέμβριο του 2001, συνεπάγεται την απώλεια υψηλού τουριστικού εισοδήματος αλλά και την αναγκαιότητα αναζήτησης νέων αγορών.

Βασικό χαρακτηριστικό του τομέα αποτελεί και η υψηλή γεωγραφική συγκέντρωση τουριστικής υποδομής σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας και κυρίως στη νησιωτική Ελλάδα, με συνέπεια την άνιση ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών. Επισημαίνεται, όμως, ότι παρά τα συνεχιζόμενα διαρθρωτικά της προβλήματα, η τουριστική δραστηριότητα, κυρίως των νησιωτικών και παραθαλασσίων περιοχών της χώρας, αποτελεί σημαντική

πηγή οικονομικής ανάπτυξης, συμβάλλει στη συγκράτηση του πληθυσμού, αλλά και στη δραστηριοποίηση παραγωγικών μονάδων που δρουν συμπληρωματικά με τον τουρισμό και γενικότερα στην ενδογενή περιφερειακή ανάπτυξη.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού τομέα βρίσκεται αντιμέτωπη με μεγάλες απειλές, οι οποίες πηγάζουν κυρίως από αυξανόμενες διεθνείς ανταγωνιστικές πιέσεις. Η ικανότητα της ελληνικής οικονομίας να διαφοροποιήσει και να αναβαθμίσει τη θέση της στην παγκόσμια αγορά, εξαρτάται από την εκμετάλλευση των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων, της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του υψηλής ποιότητας φυσικού της περιβάλλοντος.

2.1.2) Κατάταξη της Ελλάδας με βάση το Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας (ΔΤΤΑ) του World Economic Forum

Το 2009 η Ελλάδα κατέλαβε την 24^η θέση μεταξύ 133 χωρών (18^η στην Ευρώπη), δύο θέσεις χαμηλότερα από το προηγούμενο έτος. Η απώλεια αυτή των δύο θέσεων οφείλεται στην άνοδο της Κύπρου και του Βελγίου σε θέσεις υψηλότερα από την Ελλάδα.

Ωστόσο, χωρίς ουσιαστικές μεταβολές ήταν και οι επιδόσεις των άμεσων ανταγωνιστικών χωρών, εκτός της Κύπρου η οποία περνάει σε υψηλότερη θέση (21^η). Σε σχέση με τις υπόλοιπες ανταγωνίστριες χώρες, η Ελλάδα εξακολουθεί να υστερεί έναντι της Ισπανίας (6^η) και της Πορτογαλίας (17^η) και να υπερτερεί έναντι της Κροατίας (34^η), της Τουρκίας (56^η) και της Αιγύπτου(64^η).

Πίνακας 2.2 : Οι 30 πιο ανταγωνιστικές χώρες στον τουρισμό

ΧΩΡΕΣ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ 2009	ΚΑΤΑΤΑΞΗ 2008
Ελβετία	1	1
Αυστρία	2	2
Γερμανία	3	3
Γαλλία	4	10
Καναδάς	5	9
Ισπανία	6	5
Σουηδία	7	8
ΗΠΑ	8	7
Αυστραλία	9	4

Σιγκαπούρη	10	16
Ην. Βασίλειο	11	6
Χονγκ Κονγκ	12	14
Ολλανδία	13	18
Δανία	14	13
Φιλανδία	15	12
Ισλανδία	16	11
Πορτογαλία	17	15
Ιρλανδία	18	21
Νορβηγία	19	17
Νέα Ζηλανδία	20	19
Κύπρος	21	24
Βέλγιο	22	27
Λουξεμβούργο	23	20
Ελλάδα	24	22
Ιαπωνία	25	23
Τσεχία	26	30
Εσθονία	27	26
Ιταλία	28	28
Μάλτα	29	25
Μπαρμπέντος	30	29

Πηγή: World Economic Forum, *The Travel and Tourism Competitiveness Report 2009*

Στα πλεονεκτήματα της Ελλάδας περιλαμβάνονται οι πολιτιστικοί πόροι, το υψηλό επίπεδο υπηρεσιών υγείας, οι τουριστικές υποδομές καθώς και ο υψηλός βαθμός προτεραιότητας του τουριστικού τομέα. Αντίθετα το κανονιστικό πλαίσιο αποτελεί βασικό μειονέκτημα της χώρας, καθώς δεν υποστηρίζει την ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα.

Αναλύοντας τις επιδόσεις της Ελλάδας στους επιμέρους δείκτες παρατηρούνται τα εξής:

- Σημειώνεται βελτίωση στο χρόνο και το κόστος που απαιτούνται για την έναρξη επιχείρησης, η οποία όμως αντισταθμίζεται από τις διαχρονικά χαμηλές επιδόσεις στο γενικότερο ρυθμιστικό και κανονιστικό πλαίσιο.
- Αν και σε χαμηλότερο επίπεδο από τις άλλες χώρες, η ποιότητα του δικτύου μεταφορών, ειδικότερα του οδικού, βελτιώνεται. Το ίδιο επίσης συμβαίνει και με τις ευρυζωνικές υποδομές. Δυστυχώς όμως η ποιότητα των αεροδρομίων μας χειροτερεύει ελαφρά.
- Παρατηρείται επιδείνωση σε αρκετούς δείκτες που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον.

- Αν και υπάρχει βελτίωση στην ανταγωνιστικότητα τιμών των ξενοδοχείων, παρατηρείται επιδείνωση στην ποιότητα εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού.

Για να μπορέσει να βελτιωθεί η θέση της Ελλάδας στο διεθνή τουριστικό στίβο είναι απαραίτητο να υπάρξει βελτίωση του ρυθμιστικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος, να βελτιωθούν οι γενικές υποδομές σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος και να αναβαθμιστεί το ανθρώπινο δυναμικό σε όλα τα επίπεδα.

Τέλος σε διεθνές επίπεδο την πρώτη θέση καταλαμβάνει η Ελβετία και ακολουθεί η Αυστρία (2^η), η Γερμανία (3^η), η Γαλλία (4^η) και ο Καναδάς (5^η). Οι χώρες αυτές είναι χώρες υψηλού εισοδήματος, με αναπτυγμένο επιχειρηματικό περιβάλλον, ευνοϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο, σύγχρονες υποδομές και επαρκείς ανθρώπινους και φυσικούς πόρους.

2.1.3) Συμπεράσματα

Από τα ανωτέρω στοιχεία μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε μια ικανοποιητική θέση όσον αφορά τον ανταγωνισμό. Αυτό δε σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι πρέπει να υπάρξει εφησυχασμός. Ο τουρισμός είναι ένας ευμετάβλητος κλάδος και τίποτα δε θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο. Δεν πρέπει να αγνοήσουμε το γεγονός ότι η Ελλάδα, συγκρινόμενη με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές Μεσογειακές Χώρες, έχει το μειονέκτημα της μεγάλης απόστασης από τις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Αυτό σημαίνει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών έρχεται στην Ελλάδα με το αεροπλάνο, γεγονός που αυξάνει το κόστος του ταξιδιού.

Σε σύγκριση επίσης με χώρες όπως η Τουρκία, η Αίγυπτος, το Μαρόκο και η Τυνησία, παρουσιάζει υστέρηση, αφού οι χώρες αυτές διαθέτουν φθηνότερο εργατικό δυναμικό και λόγω της ευνοϊκής ισοτιμίας του δολαρίου σε σχέση με το ευρώ μπορούν και προσφέρουν πιο ανταγωνιστικές τιμές. Για τους ανωτέρω λόγους απαιτείται μια αποτελεσματική στρατηγική μάρκετινγκ. Αυτό σημαίνει αποσαφήνιση των πελατών-τουριστών, που η ελληνική τουριστική οικονομία επιθυμεί να στοχεύσει:

- Σε προσέλκυση αγορών με μεγάλη πληθυσμιακή βάση (Γερμανία, Βρετανία, Ιταλία, Γαλλία και Σκανδιναβικές χώρες) αλλά και σε αγορές της Ανατολικής Ευρώπης (Ρωσία και χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης), που αποτελούν ανερχόμενες αγορές-στόχους για προωθητικές ενέργειες.
- Αξιοποίηση γειτονικών χωρών της Βαλκανικής (Βουλγαρία, Ρουμανία, Τουρκία και Σερβία).
- Συστηματική έρευνα για τυχόν ευκαιρίες στην αγορά της Μέσης Ανατολής και της Κίνας, που αποτελούν ανερχόμενες χώρες-στόχους.

Είναι επιτακτική επίσης η ανάγκη βελτίωσης της οδικής και θαλάσσιας υποδομής (λιμάνια, πλοία, δρομολόγια), αφού το 95% των εσωτερικών τουριστών μετακινείται οδικώς ή μέσω θαλάσσης. Βαρύτητα πρέπει να δοθεί και στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς του τουρισμού, οι οποίες κυμαίνονται σε μέτρια επίπεδα. Εάν ο τουρίστας δε μείνει ικανοποιημένος από το επίπεδο των υπηρεσιών, υπάρχει κίνδυνος να μην ξαναεπισκεφτεί την περιοχή και να αποτρέψει γνωστούς και φίλους να επισκεφτούν την εν λόγω περιοχή.

Στο τέλος πρέπει να αναφερθούμε στις τελευταίες εξελίξεις, που έχουν ήδη αρχίσει να δημιουργούν κρίση στον τουρισμό. Η διεθνής πιστωτική αναταραχή και η συρρίκνωση της δραστηριότητας της οικονομίας και στις δύο όχθες του Ατλαντικού έχουν πλήξει την τουριστική κίνηση διεθνώς. Η τάση είναι την περίοδο που γράφεται η παρούσα εργασία ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων να παρατηρεί μείωση 10% των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στη χώρα μας για το διάστημα Ιανουάριος – Ιούνιος 2009 σε σχέση με το αντίστοιχο του 2008. Η μείωση αυτή σε απόλυτους αριθμούς, σημαίνει απώλεια περισσότερων από 560.000 τουρίστες, το οποίο με τη σειρά του μεταφράζεται σε απώλεια περισσότερων των 19.000 θέσεων απασχόλησης. Είναι φυσικό, οι δυσμενείς προοπτικές και η αβεβαιότητα για το μέλλον να έχουν καταστήσει τους Ευρωπαίους και τους Αμερικάνους τουρίστες διστακτικούς σχετικά με το μέρος του εισοδήματός τους που θα δαπανήσουν για διακοπές. Το ζητούμενο είναι πως θα μπορέσει να βελτιωθεί

το «προϊόν» του ελληνικού τουρισμού και να γίνει ελκυστικό στις παγκόσμιες αγορές.

2.2) Ο κλάδος της Ενέργειας

Η ενεργειακή πολιτική της χώρας στηρίζει και εξυπηρετεί το μείζονα στόχο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και βασίζεται σε τρεις κυρίως κατευθύνσεις. Η πρώτη κατεύθυνση αφορά στην προώθηση μεγάλων διεθνών ενεργειακών έργων και διασυνδέσεων στους τομείς του φυσικού αερίου και του ηλεκτρισμού, αναβαθμίζοντας τη γεωστρατηγική θέση της χώρας στον ενεργειακό χάρτη. Η δεύτερη κατεύθυνση της ενεργειακής πολιτικής έχει ως βασικό στόχο την ασφαλή τροφοδοσία της αγοράς σε ηλεκτρισμό, πετρέλαιο και φυσικό αέριο, στον σταδιακό περιορισμό της εξάρτησης της χώρας από το πετρέλαιο και στην προστασία του περιβάλλοντος. Η τρίτη κατεύθυνση συνδέεται με την προώθηση ενεργειακών επενδύσεων, ιδίως στους τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της επέκτασης του δικτύου και της χρήσης του φυσικού αερίου καθώς και της εξοικονόμησης ενέργειας.

2.2.1) Φυσικό Αέριο

Το 1988, στο πλαίσιο της στρατηγικής απόφασης που πήρε το Ελληνικό κράτος για τη διείσδυση του Φυσικού Αερίου στη Χώρα, ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ), με στόχο την ανάπτυξη Δικτύου Μεταφοράς που θα έδινε την προοπτική σύνδεσης με αέριο σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές της ελληνικής επικράτειας.

Σήμερα, η συμμετοχή του αερίου στη χώρα μας είναι της τάξεως του 8% στο σύνολο της πρωτογενούς ενεργειακής ζήτησης, ενώ το φυσικό αέριο μετέχει στο ενεργειακό μείγμα για ηλεκτροπαραγωγή κατά 21%. Αντιθέτως, στην Ευρώπη των 27, η συμμετοχή του φυσικού αερίου είναι της τάξεως του 25% (περίπου 440 εκατομμύρια τόνοι ισοδυνάμου πετρελαίου) με προοπτική περαιτέρω αυξήσεων καθώς αυτό εξελίσσεται σε «καύσιμο επιλογής» λόγω των πολλαπλών πλεονεκτημάτων του. Το 2007, οι πωλήσεις φυσικού αερίου σημείωσαν αύξηση 23% και διαμορφώθηκαν στα 3,12 δισ. Nm³, με το 74% της ποσότητας αυτής να αξιοποιείται στην ηλεκτροπαραγωγή, το 14% στο

βιομηχανικό τομέα ενώ το υπόλοιπο 12% διατέθηκε μέσω των Εταιριών Παροχής Αερίου σε οικιακούς καταναλωτές.

Η Ελλάδα λόγω της καίριας γεωγραφικής της θέσης που την καθιστά κεντρικό κόμβο στο σύγχρονο ενεργειακό σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής και Δύσης, μέσω του φυσικού αερίου, έχει μια μοναδική ευκαιρία ενίσχυσης του ενεργειακού της ρόλου και ανάδειξής της σε στρατηγικής σημασίας γεωπολιτικό πυλώνα.

2.2.2) Ηλεκτρισμός

Το Σύστημα Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας αποτελείται από το Διασυνδεδεμένο Σύστημα του ηπειρωτικού τμήματος της χώρας και των διασυνδεδεμένων με αυτό νησιών, στα επίπεδα υψηλής (150 kV και 66 kV) και υπερυψηλής τάσης (400 kV).

Από τον Οκτώβριο του 2004, το Εθνικό Σύστημα λειτουργεί σύγχρονα και παράλληλα με τα Ευρωπαϊκά δίκτυα της UCTE (Union for the Co-ordination of Transmission of Electricity), μέσω διασυνδετικών γραμμών 400 kV και 150 kV με τα συστήματα Αλβανίας, Βουλγαρίας και ΠΓΔΜ. Παράλληλα συνδέεται ασύγχρονα, μέσω υποβρυχίου συνδέσμου συνεχούς ρεύματος, με την Ιταλία. Οι υφιστάμενες διεθνείς συνδέσεις του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας συμβάλλουν στον ασφαλή εφοδιασμό της χώρας, ιδίως σε ώρες υψηλής κατανάλωσης, αλλά και στη δημιουργία μιας νέας ευρείας αγοράς ηλεκτρισμού σε όφελος παραγωγών, εμπόρων και καταναλωτών και κατά συνέπεια της εθνικής οικονομίας.

Δεδομένου ότι κύριο χαρακτηριστικό του ελληνικού συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας είναι η μεγάλη συγκέντρωση σταθμών παραγωγής στο βόρειο τμήμα της χώρας (Δυτική Μακεδονία), ενώ το κύριο κέντρο κατανάλωσης βρίσκεται στο Νότο (περιοχή Αττικής και Πελοποννήσου) υπάρχει μεγάλη γεωγραφική ανισορροπία μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης, που έχει ως συνέπεια την εμφάνιση προβλημάτων ασφάλειας και κυρίως αστάθειας, και συνακόλουθων δυσχερειών στη διατήρηση ικανοποιητικών επιπέδων τάσεων στο Νότιο Σύστημα κατά τις ώρες υψηλού φορτίου.

Λαμβανομένου υπόψη ότι και οι διεθνείς διασυνδέσεις βρίσκονται στο βορρά, εντείνεται η ανάγκη υλοποίησης σύγχρονων ενεργειακών υποδομών και ιδιωτικών ενεργειακών επενδύσεων για την περαιτέρω ενίσχυση του συστήματος μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

2.2.3) Ανανεώσιμες πηγές και εξοικονόμηση ενέργειας

Η συνολική δυναμικότητα των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής με χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) που έχουν εγκατασταθεί και λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια ανέρχεται σε 2,2 δις kWh και προέρχεται κατά 77,4% από αιολικά πάρκα, 13,6% μικρά υδροηλεκτρικά έργα και 9,0% από λοιπές μορφές ανανεώσιμης ενέργειας (βιοαέριο, βιομάζα, φωτοβολταϊκά).

Επιπλέον αυτή τη στιγμή υπάρχουν άδειες εγκατάστασης για σταθμούς ΑΠΕ συνολικής ισχύος 400,1 MW από τα οποία 355 MW αφορούν αιολικά πάρκα, 39,5 MW μικρά υδροηλεκτρικά έργα και 5,6 MW σταθμούς βιομάζας. Αξιόπιστη απόδειξη του επενδυτικού ενδιαφέροντος στον τομέα των ΑΠΕ είναι το γεγονός ότι η συνολική ισχύς των αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που έχουν εκδοθεί φθάνει τα 5,76 GW.

Το 2009 και το 2010 οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας προβλέπεται να καλύπτουν έως το 20% της συνολικής κατανάλωσης στην Ελλάδα, αν επιτευχθούν οι στόχοι, σε εναρμόνιση με τους στόχους της ΕΕ, σε σύγκριση με το 5% που κάλυπταν το 2000 και το 11% το 2008. Στόχος είναι το ποσοστό αυτό να φτάσει το 29% μέχρι το 2020, δεδομένου ότι προβλέπεται διπλασιασμός της υπάρχουσας παραγωγής.

Για την αιολική ενέργεια προβλέπεται η εγκατάσταση 480 νέων ανεμογεννητριών στους νομούς Έβρου και Ροδόπης, ενώ στην κεντρική Ελλάδα και την Πελοπόννησο θα εγκατασταθούν άλλες 2057 ανεμογεννήτριες. Επίσης προβλέπονται μικρά υδροηλεκτρικά έργα, έργα για παραγωγή ηλιακής ενέργειας, βιομάζας και βιοαερίων, καθώς και γεωθερμικής ενέργειας, κυρίως σε νησιά, όπως η Λέσβος, η Νίσυρος και η Μήλος που έχουν πλούσια γεωθερμικά πεδία.

Τέλος στον τομέα της ηλιακής ενέργειας δεν λείπουν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με την ελληνική γραφειοκρατία επιχειρήσεις, επενδυτές και φορείς της αγοράς εναλλακτικών πηγών ενέργειας στον τομέα των αδειοδοτήσεων. Το Ινστιτούτο Ενέργειας της ΝοτιοΑνατολικής Ευρώπης επισημαίνει σε έκθεσή του ότι το κόστος της επένδυσης σε φωτοβολταϊκά επιβαρύνεται κατά 20% από γραφειοκρατία και παραεμπόριο αδειών που έδωσε η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) και δεν υλοποιήθηκαν σε έργα. Στόχος είναι να έχουν εγκατασταθεί στην ελληνική επικράτεια μονάδες φωτοβολταϊκών 200 μεγαβάτ μέχρι το 2010.

2.2.4) Φυσικοί πόροι

- *Ορυκτές πρώτες ύλες*

Η Ελλάδα διαθέτει σημαντικά αποθέματα ορυκτών πρώτων υλών όπως λιγνίτης, βωξίτης, λευκόλιθος, μικτά θειούχα μεταλλεύματα, σιδηρονικελιούχα μεταλλεύματα, μπεντονίτης περλίτης, μάρμαρα κ.λ.π. καθώς και παράδοση στο μεταλλευτικό και λατομικό κλάδο.

Παράλληλα παρουσιάζει σημαντικό έλλειμμα στα θέματα της εφαρμοσμένης έρευνας, της καινοτομίας και της χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην αξιοποίηση αυτών και παρά το γεγονός ότι πολλές επιχειρήσεις δραστηριοποιήθηκαν στο μεταλλευτικό και λατομικό κλάδο. Επιπλέον οι επιχειρήσεις του κλάδου αυτού εμφανίζουν υστέρηση στις ολοένα και αυξανόμενες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις και στις νέες υψηλές απαιτήσεις στα θέματα ασφάλειας της εργασίας. Οι ορυκτές πρώτες ύλες θεωρούνται εθνικής σημασίας, με σημαντικά συναλλαγματικά οφέλη, λόγω του έντονου εξαγωγικού τους χαρακτήρα. Επιπρόσθετα, ο κλάδος έχει συμβολή στην απασχόληση, την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και το κυριότερο και ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εν γένει ανάπτυξη της οικονομίας.

Ωστόσο, η εκμετάλλευση των ορυκτών πρώτων υλών, ως εκ της φύσεώς της έχει ορισμένα εγγενή προβλήματα και ιδιαιτερότητες. Ο συνδυασμός αυτών με τη νέα διάσταση της παγκοσμιοποιημένης πραγματικότητας, εξαιτίας των ραγδαίων γεωπολιτικών αλλαγών, ιδιαίτερα μετά το 1990 επηρεάζουν

αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών, αλλά και των Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην εκμετάλλευση των ορυκτών πρώτων υλών σε σχέση με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις των τρίτων χωρών. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στις μεγάλες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των τρίτων χωρών στις περιβαλλοντικές προδιαγραφές, στις απαιτήσεις ασφάλειας της εργασίας και το υψηλότερο εργατικό κόστος.

- *Υδάτινοι πόροι*

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προσπαθώντας να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το πρόβλημα της διαθεσιμότητας και της ποιότητας του νερού, υιοθέτησε την Οδηγία–Πλαίσιο 2000/60 για το νερό. Βασικοί στόχοι της Οδηγίας είναι η ολοκληρωμένη διαχείριση όλων των υδάτων (επιφανειακών, υπόγειων και παράκτιων) καθώς και η βελτίωση, η προστασία και η αποκατάσταση τους, έτσι ώστε, μέχρι το τέλος του 2015, όλα τα υδάτινα συστήματα να βρίσκονται σε καλή οικολογική κατάσταση.

Σε εφαρμογή της Οδηγίας αυτής δημοσιεύθηκε ο Νόμος 3199/03 «περί Προστασίας και Διαχείρισης των Υδάτων». Όμως, πολλές από τις διατάξεις του Νόμου αυτού, όπως η καταγραφή της κατάστασης του υδάτινου περιβάλλοντος της χώρας, δεν έχουν τεθεί ακόμη σε εφαρμογή. Το νερό αποτελεί βασικό αναπτυξιακό πόρο για την ελληνική γεωργία, τη βιομηχανία, την παραγωγή ενέργειας. Ταυτόχρονα όμως, η χώρα μας αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ορθολογικής διαχείρισης των υδατικών πόρων της. Μάλιστα, ο ΟΟΣΑ σε έκθεσή του για το περιβάλλον, συμπεραίνει ότι η διαχείριση των υδάτων στην Ελλάδα είναι σπάταλη, με υπέρμετρη άρδευση, παράνομες γεωτρήσεις, και μη καθορισμό των ζωνών προστατευμένων υδάτων.

Γίνεται φανερό πως η ορθή περιβαλλοντική διαχείριση των υδάτινων πόρων είναι μια πρόκληση για την Ελλάδα. Πολιτεία, φορείς και πολίτες οφείλουν να συνειδητοποιήσουν πως οι υδάτινοι πόροι αποτελούν το θεμέλιο για την αειφόρο ανάπτυξη και βασικό παράγοντα για την προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος.

- *Γεωθερμικό δυναμικό*

Παρά το πλούσιο γεωθερμικό δυναμικό της χώρας, λόγω της τεκτονικής δομής της και της έντονης σεισμικότητας αλλά και άλλων ανασχετικών παραγόντων, η χρήση της γεωθερμικής ενέργειας δεν είναι διαδεδομένη στη χώρα.

2.2.5) Συμπέρασμα

Η ενεργειακή πολιτική για την Ελλάδα βρίσκεται σήμερα σε κρίσιμο σημείο και απαιτεί σημαντικές αποφάσεις. Το ενεργειακό σύστημα της χώρας έχει υποστεί σημαντικές μεταβολές σαν αποτέλεσμα της απελευθέρωσης των ενεργειακών αγορών, των νέων ευκαιριών επένδυσης σε συσχετισμό με τις νέες ενεργειακές τεχνολογίες, της ανάγκης προσαρμογής στις περιβαλλοντικές επιταγές ιδιαίτερα δε σχετικά με το Κυότο και της διευρυμένης θέσης της Ελληνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή και Βαλκανική αγορά. Ο ρόλος της ενεργειακής πολιτικής είναι κρίσιμος και η περαιτέρω διερεύνηση, μελέτη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί αναγκαιότητα για την Ελληνική πραγματικότητα.

2.3) Ο κλάδος των Τηλεπικοινωνιών

2.3.1) Ευρυζωνικότητα

Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών έχουν αναγνωριστεί ως καίριος τομέας της ελληνικής οικονομίας, με την ευρυζωνικότητα να διαδίδεται όλο και περισσότερο μεταξύ επιχειρήσεων και ιδιωτών, και τον ανταγωνισμό να ενισχύεται, οδηγώντας σε υλοποιήσεις σημαντικών επενδύσεων από τους παρόχους και σε μείωση των τιμών προς όφελος των καταναλωτών. Η Ελλάδα αποτελεί μία από τις ταχύτερα ανταπτυσσόμενες χώρες στην ευρυζωνικότητα.

Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμός των ευρυζωνικών γραμμών στα τέλη Ιουνίου 2008 ξεπέρασε το 1,2 εκατομμύριο, σημειώνοντας αύξηση κατά 23% σε σχέση με το τέλος του 2007, ενώ οι τοπικοί βρόχοι των εναλλακτικών παρόχων ανήλθαν σε 524.000 στα τέλη Αυγούστου 2008, από 275.000 στα τέλη του 2007. Αυτά τα δεδομένα φανερώνουν ότι η ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας μεταξύ βρόχων των εναλλακτικών παρόχων έχει ξεπεράσει

αυτήν μέσω γραμμών ADSL του ΟΤΕ. Μέσω των σχετικών ρυθμιστικών ενεργειών της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), ο ΟΤΕ είναι πλέον δεσμευμένος να υλοποιήσει τη φυσική συνεγκατάσταση και την απρόσκοπτη πρόσβαση του τοπικού βρόχου στους εναλλακτικούς παρόχους.

Παρά την αυξητική τάση της ευρυζωνικότητας χάρη στους βρόχους των εναλλακτικών παρόχων, καθώς και την υπερδραστηριότητα στο επιχειρηματικό πεδίο, η πορεία της ευρυζωνικότητας στη χώρα μας δεν είναι ικανοποιητική, εάν συγκριθεί με αυτή άλλων ευρωπαϊκών χωρών: βάσει του νέου Δείκτη Επιδόσεων Ευρυζωνικότητας (Broadband Performance Index) που δημοσιεύτηκε το καλοκαίρι του 2008 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ελλάδα βρίσκεται στην 24 θέση μεταξύ 28 χωρών (οι 27 της Ευρωπαϊκής Ένωσης μαζί με τη Νορβηγία), ξεπερνώντας μονάχα την Πολωνία, τη Ρουμανία, την Κύπρο και τη Βουλγαρία. Ο δείκτης αυτός λαμβάνει υπόψη μια σειρά από παράγοντες, όπως τη γεωγραφική και πληθυσμιακή κάλυψη με ευρυζωνικά δίκτυα, τη ταχύτητα και την ποιότητα των συνδέσεων και το ενδιαφέρον και την ικανοποίηση των καταναλωτών από τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

2.3.2) Σταθερή και Κινητή Τηλεφωνία

Σε ό,τι αφορά τις τηλεπικοινωνίες, επικρατεί έντονη η αίσθηση ότι στην αγορά θα παραμείνουν μόνο ο ΟΤΕ, ορισμένες εταιρείες κινητής τηλεφωνίας καθώς και λιγοστοί (2 ή 3) εναλλακτικοί φορείς. Ο ΟΤΕ παραμένει κυρίαρχος, αν και καταγράφει μέση μηνιαία απώλεια περίπου 23.000 συνδέσεων. Ένα μικρό, αλλά υπολογίσιμο, ποσοστό αυτών των συνδρομητών επιστρέφουν και πάλι στον ΟΤΕ, έχοντας απογοητευτεί από την εμπειρία τους με κάποιον εναλλακτικό πάροχο. Τα μισά έσοδα του ομίλου προέρχονται πλέον από τη θυγατρική του Cosmote, η οποία, μαζί με τη Vodafone, κυριαρχεί στην αγορά της κινητής τηλεφωνίας. Η αποχώρηση συνδρομητών από τον ΟΤΕ πάντως φαίνεται να αυξάνεται μέσα στο 2009 καθώς η Wind και η Vodafone ενισχύουν τη θέση τους στη σταθερή τηλεφωνία.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της PriceWaterhouseCoopers που καλύπτει το διάστημα Ιανουάριος 2007 – Ιούνιος 2008, στην αγορά σταθερής τηλεφωνίας προβλέπεται συγκέντρωση μεταξύ των μικρών εταιρειών, οι οποίες είναι αρκετές σε σχέση με το μέγεθος της αγοράς, δίχως αντίστοιχα να παρουσιάζουν σημαντική κερδοφορία. Η θέση του ΟΤΕ μοιάζει να ενισχύεται περαιτέρω με τη μεταβίβαση του 20% στην Deutsche Telekom, ενώ ισχυρή είναι και η θέση της Forthnet, έπειτα από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της συνδρομητικής τηλεόρασης με την εμπορική ονομασία Nova και τη δυνατότητα νέων ενεργοποιήσεων κατά τις οποίες ο συνδρομητής δε χρειάζεται πλέον να διατηρήσει τη σχέση του με τον ΟΤΕ. Μια από τις σημαντικότερες συγχωνεύσεις ήταν και αυτή της Tellas με την Wind, με σκοπό την παροχή συνδυαστικών υπηρεσιών (σταθερή τηλεφωνία, κινητή τηλεφωνία και Internet) που ήδη προσφέρονται, και αναμένεται στο μέλλον να αναβαθμιστούν.

Όσον αφορά το επενδυτικό ενδιαφέρον στην ελληνική αγορά τηλεπικοινωνιών αυτό υπήρξε ιδιαίτερα έντονο μέσα στο 2007 και το πρώτο μισό του 2008, παρά τις αρνητικές επιπτώσεις της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης. Η αξία των συναλλαγών αυτής της περιόδου ανήλθε συνολικά σε 9 δισεκ. €, αντιστοιχώντας σε ποσοστό 38% της συνολικής αξίας συναλλαγών.

Στο χώρο της κινητής τηλεφωνίας, η ελληνική αγορά θεωρείται ώριμη, και δεν αναμένεται περαιτέρω συγκέντρωση. Η Cosmote ηγείται του αριθμού των πελατών, διαθέτοντας 6,9 εκατομμύρια συνδρομητές στο τέλος Ιουνίου 2008 (αύξηση 22% σε σχέση με τον Ιούνιο του 2007), με την Vodafone να ακολουθεί με 5,5 εκατομμύρια και την Wind με 4,8 εκατομμύρια.

Ο ονομαστικός βαθμός διείσδυσης της κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα υπολογίζεται περίπου στο 150% (3 συνδρομές ανά 2 άτομα), με το πραγματικό ποσοστό να διαμορφώνεται (σύμφωνα με εκτιμήσεις στελεχών της αγοράς) μεταξύ 85% και 90% του πληθυσμού. Μάλιστα ο συνολικός αριθμός των συνδρομητών προβλέπεται να ξεπεράσει τα 19 εκατομμύρια το 2010, σύμφωνα με σχετική μελέτη της Research and Markets.

2.3.3) Πληροφορική

Σε ό,τι αφορά στην κατάσταση στον κλάδο της Πληροφορικής, η Ελλάδα παρουσιάζει σχετικά ικανοποιητική πορεία, καθώς, σύμφωνα με μελέτη που εκπόνησε η Μονάδα Intelligence του Economist, διατήρησε την 33η θέση (μεταξύ 66 χωρών) στην παγκόσμια κατάταξη του Δείκτη Ανταγωνιστικότητας για τον κλάδο της Πληροφορικής. Ο δείκτης αυτός περιλαμβάνει ως συνισταμένες την κατάρτιση των εργαζόμενων, τις υπάρχουσες τεχνολογικές δομές τελευταίας γενιάς, τη θετική προδιάθεση για καινοτομία, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο καθώς και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Η μελέτη επισημαίνει ότι η Ελλάδα παρουσιάζει θετική εξέλιξη στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς οι ελληνικές επιχειρήσεις επενδύουν στα στελέχη της πληροφορικής για να διασφαλίσουν ικανούς εργαζόμενους.

Πρόοδος σημειώνεται και στο ελληνικό νομικό πλαίσιο, με τη θέσπιση νόμων για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και την πρόληψη του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Θεωρείται ωστόσο αναγκαίο να πραγματοποιηθούν μεγαλύτερες επενδύσεις στους κλάδους της Έρευνας & Ανάπτυξης και της Υποδομής για την Πληροφορική. Στα γενικότερα συμπεράσματα της μελέτης, επισημαίνεται ότι οι ανταγωνιστικές ευρυζωνικές αγορές που θα αναπτύξουν δυναμικούς τομείς στην Πληροφορική κρίνονται απαραίτητες, αφού μόνο μέσω αυτών οι επιχειρήσεις τεχνολογίας θα έχουν τη δυνατότητα να αναπτυχθούν και να προωθήσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους.

Εν αντιθέσει με τις τηλεπικοινωνίες όπου βασικό μέλημα των επιχειρήσεων είναι η παροχή ενοποιημένων υπηρεσιών, στην πληροφορική φαίνεται ότι εφαρμόζεται ένα πιο εξειδικευμένο μοντέλο παρόλο που οι βασικοί ανταγωνιστές στην ελληνική αγορά πληροφορικής δε δείχνουν να έχουν αλλάξει μέσα στα τελευταία χρόνια. Οι εγχώριες μεγάλες επιχειρήσεις ακολουθούν το παράδειγμα των αντίστοιχων του εξωτερικού, οι οποίες πωλούν ορισμένες από τις δραστηριότητές τους και επικεντρώνονται σε εκείνες που αποτελούν το ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα. Ενδεικτική αυτής της τάσης ήταν η διάσπαση της Intracom σε τέσσερα κομμάτια, κάθε ένα από το οποίο ειδικεύεται σε έναν συγκεκριμένο τομέα. Από την άλλη, κάποιες από

τις επιχειρήσεις, επιχειρούν να διεισδύσουν ταυτόχρονα σε περισσότερες αγορές, όπως, για παράδειγμα, στον τομέα των ταχυμεταφορών. Σύμφωνα, πάντως, με τα στελέχη που εργάζονται στον κλάδο, το γνωστό μοντέλο των μεγάλων εταιρειών ανήκει στο παρελθόν, και στη διαπίστωση αυτή συντείνει και το γεγονός ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις του κλάδου με εξειδικευμένες δραστηριότητες εμφανίζονται υγιέστερες οικονομικά από τις μεγαλύτερες.

Εδώ και τουλάχιστον 20 χρόνια, η ελληνική αγορά πληροφορικής απαρτιζόταν, παρά το μικρό της σχετικά μέγεθος, από αρκετές εγχώριες επιχειρήσεις, με πολλές από αυτές να προσφέρουν υπηρεσίες και στον κλάδο της πληροφορικής αλλά και σε αυτόν των τηλεπικοινωνιών.

2.3.4) Χρήση νέων τεχνολογιών

Η θέση της Ελλάδας μοιάζει, από το 2005 και μετά, να επιδεινώνεται ως προς τη χρήση νέων τεχνολογιών, κάτι που αποτυπώνεται στο Δείκτη Ετοιμότητας για Χρήση Νέων Τεχνολογιών (Network Readiness Index) που καταρτίζει ετησίως το World Economic Forum. Ο δείκτης αυτός επιχειρεί να μετρήσει κατά πόσο οι χώρες εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που προσφέρονται από τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και για την κατάρτισή του χρησιμοποιούνται δεδομένα από πηγές όπως η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών και η Παγκόσμια Τράπεζα.

Η έρευνα του 2008 κατατάσσει την Ελλάδα στην 56η θέση μεταξύ 127 χωρών, παρουσιάζοντας πτωτική πορεία σε σχέση με το 2007 (48η θέση μεταξύ 122 χωρών) και το 2006 (43η θέση μεταξύ 115 χωρών). Η κατάταξη της Ελλάδας μεταξύ των χωρών της ΕΕ-27 είναι στη θέση 24, ίδια με τη θέση του 2007 (από 22η θέση το 2006 και 20η θέση το 2005).

Σύμφωνα με αυτή τη μελέτη, οι βασικές αδυναμίες της Ελλάδας επικεντρώνονται στο επιχειρηματικό περιβάλλον και στην ποιότητα της εκπαίδευσης, καθώς και στην ελλιπή συνεργασία επιχειρήσεων και πανεπιστημίων, στις χαμηλές δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη, στην απουσία προμηθειών προϊόντων υψηλής τεχνολογίας από την κυβέρνηση και στο σχετικά χαμηλό βαθμό προτεραιότητας στον οποίο τοποθετεί η κυβέρνηση τις ΤΠΕ. Από την άλλη, η θέση της Ελλάδας επηρεάζεται θετικά από τη

συμμετοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, τις χρεώσεις των τηλεφωνικών συνδέσεων για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες, τον αριθμό των τηλεφωνικών γραμμών και τη διαθεσιμότητα επιστημόνων και μηχανικών.

2.3.5) Συμπεράσματα

Πολλοί φορείς έχουν θέση επί τάπητος την αναγκαιότητα σύστασης Υπουργείου Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών, χαρακτηρίζοντας το ζήτημα εθνικής σημασίας και μείζονος προτεραιότητας δεδομένου ότι τα οφέλη από μια τέτοια πρωτοβουλία δεν εξαντλούνται μόνο στην αποτελεσματική εφαρμογή της Ψηφιακής Στρατηγικής, αλλά επεκτείνονται στην άμεση ενίσχυση του ΑΕΠ της χώρας, της καινοτομίας, των επενδύσεων και της ανταγωνιστικότητας.

Η ψηφιακή πρόοδος της Ελλάδας, έτσι όπως αποτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην έκθεση "i2010 mid term review" παρουσιάζεται ικανοποιητική. Στην έκθεση επισημαίνεται ότι η Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει σημαντική πρόοδο στην παροχή των ψηφιακών υπηρεσιών, και σταθερά μειώνει την απόστασή της από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η πρόοδος κατανέμεται εξίσου στις υπηρεσίες προς τους πολίτες και προς τις επιχειρήσεις, αν και η αξιοποίηση των ψηφιακών υπηρεσιών από τους πολίτες παραμένει χαμηλή – παρά τις σημειούμενες βελτιώσεις. Η έκθεση αναφέρει επίσης σταθερή βελτίωση στο επίπεδο των ικανοτήτων σε χρήση ΤΠΕ στον πληθυσμό και στο ποσοστό χρηστών ΤΠΕ στο εργατικό δυναμικό.

Συνολικά, ο ελληνικός κλάδος ΤΠΕ μοιάζει να κινείται ανοδικά, και παρόλο που υστερεί του μέσου όρου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φαίνεται να μειώνει σταδιακά τη διαφορά. Ευκαιρίες για τον κλάδο όπως επέκταση στις αγορές της νοτιοανατολικής Ευρώπης, αξιοποίηση των νέων κοινοτικών πόρων και περαιτέρω σύγκλιση της Πληροφορικής και των Τηλεπικοινωνιών καθορίζουν τις επιχειρηματικές τάσεις και φανερώνουν ένα περιβάλλον που αναπτύσσεται ταχέως, έχοντας μεγάλα περιθώρια για περαιτέρω διεύρυνση και προοπτικές για καθοριστική συμβολή στην ελληνική οικονομία.

2.4) Ελληνική ναυτιλία: Ο δυναμικότερος κλάδος της ελληνικής οικονομίας

Είναι γεγονός ότι την τελευταία δεκαετία η ναυτιλιακή βιομηχανία στην Ελλάδα πήρε ξέφρενη πορεία. Ο στόλος των ελληνικών συμφερόντων κατέχει την πρώτη θέση στο διεθνή ναυτιλιακό στίβο και οι Έλληνες εφοπλιστές κινούνται με γρήγορους ρυθμούς προς την κατεύθυνση της ανανέωσης, για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν στο διεθνή ναυτιλιακό στίβο.

Παρά τη παγκόσμια οικονομική κρίση που έπληξε και τη ναυτιλία και παρά τη μείωση του αριθμού των πλοίων, ο ελληνικός εφοπλισμός κατάφερε να διατηρήσει την πρωτοπορία του στη ναυτιλιακή βιομηχανία, και αυτό γιατί αυξήθηκε η χωρητικότητά του. Συγκεκριμένα, ο στόλος υπό ελληνική σημαία μειώθηκε κατά 356 πλοία, ποσοστό 6,3%. Μετράει 1.121 πλοία συμπεριλαμβανομένων και 356 παραγγελιών για ναυπήγηση, έναντι 1.197 το 2008. Δηλαδή, μείωση κατά 76 πλοία ή 2,7 εκ. τόνους. Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζει η ετήσια έρευνα του Lloyd's Register-fairplay, την περίοδο αυτή, ο ελληνικός εφοπλισμός ελέγχει το 8,2% του παγκόσμιου στόλου, με βάση τον αριθμό πλοίων που βρίσκονται στο νερό ή στα ναυπηγεία, έναντι 8,7% το 2008.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία αναφορικά με το ποσοστό που ελέγχεται από τους Έλληνες εφοπλιστές, ανά τύπο πλοίου στο σύνολο του παγκόσμιου στόλου. Οι Έλληνες ενίσχυσαν τη θέση τους στα επιβατηγά πλοία, όπως επίσης και στα πλοία μεταφοράς υγραερίου. Μέχρι και τα τέλη Φεβρουαρίου του 2009, ο ελληνικών συμφερόντων και ελληνόκτητος στόλος παρουσίασε πολύ μικρή μείωση αναφορικά με τον αριθμό των πλοίων, αφού έχασε 12 πλοία κλείνοντας στα 4.161, συμπεριλαμβανομένων και 1.072 που είναι υπό ναυπήγηση, όμως η χωρητικότητά του αυξήθηκε κατά 2,6 εκ. τόνους φθάνοντας τους 263,5 εκατομμύρια.

Με βάση πάντοτε την ίδια πηγή, η κατάσταση σήμερα στην παγκόσμια ναυτιλία παρουσιάζεται ως εξής:

1. Στα δεξαμενόπλοια οι Έλληνες εφοπλιστές ελέγχουν το 22,3% του παγκόσμιου στόλου έναντι 22,9% το 2008, και το 20,4% της χωρητικότητας έναντι 20,9% το 2008.

2. Στα πλοία μεταφοράς χημικών, οι Έλληνες ελέγχουν το 9,4% έναντι 9,8% και στη χωρητικότητα το 13,3% έναντι 14% το 2008.
3. Στα πλοία μεταφοράς υγραερίου, ελέγχουν το 9,8% έναντι 8,9% όσο αφορά στον αριθμό πλοίων, και το 6,9% από 6,6% όσο αφορά τη χωρητικότητα.
4. Στα πλοία μεταφοράς συνδυασμένων φορτίων, ελέγχουν το 5,6% έναντι 7,4% το αντίστοιχο περσινό διάστημα του 2008, και η χωρητικότητά τους αντιπροσωπεύει το 4,6% της παγκόσμιας χωρητικότητας έναντι 6%.
5. Στα πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων, ελέγχουν το 4,5% του παγκόσμιου στόλου έναντι 4,6% το 2008, και το 5,7% της χωρητικότητας έναντι 5,9%.
6. Στα επιβατηγά πλοία, οι Έλληνες ελέγχουν το 6,7% έναντι 6,5% το 2008, και το 6% της παγκόσμιας χωρητικότητας έναντι 5,8%.

Το στοίχημα που η ελληνική ναυτιλία καλείται να κερδίσει είναι η αντιμετώπιση των προκλήσεων / προβλημάτων που ταλανίζουν όχι μόνο την ελληνική, αλλά και την παγκόσμια ναυτιλία. Πέραν της οικονομικής κρίσης, η ελληνική ναυτιλία καλείται να αντιμετωπίσει διαχρονικά προβλήματα, όπως είναι η έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού και η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Η συνεργασία του ελληνικού εφοπλισμού με την Ε.Ε. και το Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό (International Maritime Organization) θεωρείται αναγκαία για την έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων, αλλά και των μελλοντικών προκλήσεων.

2.5) Βιομηχανία-Μεταποίηση

Μετά από μια μακρά κρίση η ελληνική μεταποίηση εισήλθε από τα μέσα της δεκαετίας του '90 σε μια φάση ταχείας ανόδου, η οποία συνεχίσθηκε μέχρι το 2000. Έκτοτε επανεμφανίσθηκαν πτωτικές τάσεις, οι οποίες θα πρέπει να αποδοθούν κυρίως στις αλλαγές της διάρθρωσης της μεταποίησης και ειδικότερα στην αυξημένη βαρύτητα κλάδων με αρνητικές επιδόσεις. Συνολικά την τελευταία δεκαετία η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε μεν, αλλά με ρυθμούς βραδύτερους από την άνοδο του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα η συμμετοχή της στη διάρθρωση του ΑΕΠ να υποχωρεί.

Ο τομέας της ελληνικής μεταποίησης αποτελείται από 23 επιμέρους κλάδους οι οποίοι αποτελούν το σύνολο της μεταποιητικής δραστηριότητας στη χώρα. Η κατηγοριοποίηση των κλάδων της μεταποίησης ακολουθεί την ευρωπαϊκή ταξινόμηση κατά NACE που αντιστοιχεί στην εθνική ταξινόμηση ΣΤΑΚΟΔ-03 και η οποία περιλαμβάνει τους ακόλουθους 23 κλάδους.

Πίνακας 2.3: Ονοματολογία κλάδων μεταποίησης
15 Τροφίμων - ποτών
16 Καπνού
17 Κλωστοϋφαντουργικών υλών
18 Ειδών ενδυμασίας
19 Δέρματος - ειδών υποδήσεως
20 Ξύλου και φελλού
21 Χαρτιού και προϊόντων από χαρτί
22 Εκτυπώσεων - εκδόσεων
23 Παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα
24 Χημικών προϊόντων
25 Προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη
26 Μη μεταλλικών ορυκτών
27 Βασικών μετάλλων
28 Κατασκευή τελικών προϊόντων εκ μετάλλου
29 Μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού
30 Μηχανών γραφείου - ηλ. υπολογιστών
31 Ηλεκτρικών μηχανών, συσκευών κ.λ.π
32 Συσκευών ραδιοτηλεόρασης & επικοινωνιών
33 Ιατρικών οργάνων και οργάνων ακριβείας
34 Μεταφορικών μέσων
35 Λοιπού εξοπλισμού μεταφορών
36 Επίπλων - λοιπών βιομηχανιών
37 Ανακύκλωση

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)-2006

Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περίπου 5.000 βιομηχανίες και πραγματοποιούν κάθε χρόνο τζίρο μεγαλύτερο από 40 με 50 δισ. ευρώ. Από αυτά, τα 15 δισ. ευρώ προέρχονται από τη βιομηχανία των τροφών, των ποτών και του πετρελαίου. Πρωταγωνιστής είναι ο κλάδος των τροφίμων και των ποτών με κύκλο εργασιών περίπου 10 δισ. ευρώ τον χρόνο. Σε αυτόν τον κλάδο άλλωστε δραστηριοποιείται σχεδόν το 25% των ελληνικών βιομηχανιών.

Το 2008 ήταν μια δύσκολη χρονιά για την ελληνική βιομηχανία με καθίζηση κερδών κατά 56% παρά την αύξηση του τζίρου κατά 10,4%. Σοβαρές ήταν οι απώλειες κερδών για τους κλάδους των τροφίμων κατά 25%,

των πετρελαιοειδών όπου οι ζημιές ανήλθαν σε 17 εκατ. ευρώ, αλλά και της ενέργειας, που παρά την αύξηση του τζίρου παρουσίασε ζημιές. Η εικόνα κλάδων που ήταν ήδη σε αρνητική πορεία τα προηγούμενα χρόνια επιδεινώθηκε ραγδαία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της κλωστοϋφαντουργίας η οποία παρουσίασε αύξηση ζημιών κατά 110% ενώ ο κλάδος των εφημερίδων αύξησε τις συνολικές ζημιές κατά 180%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από τους 23 κλάδους επιχειρηματικής δραστηριότητας μόνο τρεις εμφάνισαν βελτίωση των οικονομικών τους αποτελεσμάτων. Πρόκειται για τους τομείς χημικών προϊόντων, ηλεκτρικών συσκευών και επεξεργασίας καπνού, όπου καταγράφηκε αύξηση της συνολικής κερδοφορίας. Αντιθέτως οι υπόλοιποι κλάδοι σημείωσαν υποχώρηση κερδών είτε εμφάνισαν ζημιές.

Οι 11 εταιρίες πετρελαίου είχαν συνολικό τζίρο αυξημένο κατά 23,5% που προσέγγισε τα 15 δισ. ευρώ. Η σοβαρή υποχώρηση ωστόσο των τελικών αποτελεσμάτων των δύο διυλιστικών μονάδων της χώρας επηρέασε όλο τον κλάδο που εμφάνισε ζημιές 17 εκατ. ευρώ, με αποτέλεσμα να καθορίσει άμεσα και έμμεσα τη συνολική κερδοφορία της ελληνικής βιομηχανίας.

Σοβαρές απώλειες εμφάνισαν και οι 420 εταιρίες τροφίμων οι οποίες παρουσίασαν μείωση κερδών κατά 25%. Ο συγκεκριμένος κλάδος πάντως, αύξησε τον τζίρο του κατά 8,2%.

Σε ζημιές πέρασαν και οι επιχειρήσεις του ενεργειακού τομέα παρά το γεγονός ότι αύξησαν τις πωλήσεις κατά 14%. Ανάλογη αύξηση τζίρου είχαν οι φαρμακευτικές επιχειρήσεις οι οποίες κατόρθωσαν να εμφανίσουν συνολικά κέρδη της τάξεως των 422 εκατ. ευρώ.

Από κέρδη σε ζημιές πέρασε ο κλάδος των μεταλλικών προϊόντων ενώ μείωση της κερδοφορίας της τάξης του 30% σημείωσε ο κλάδος των μη μεταλλικών ορυκτών, γεγονός που συνδέεται άμεσα με τη σοβαρή υποχώρηση της οικοδομικής δραστηριότητας. Παρ' όλα αυτά ο κλάδος εμφάνισε συνολικά κέρδη της τάξεως των 310 εκατ. ευρώ.

Η μείωση της εγχώριας ζήτησης σε συνδυασμό και με το πλήγμα που έχουν δεχθεί από τη διεθνή κρίση οι εξαγωγές, είχε ως αποτέλεσμα την κάθετη πτώση κατά 11,4% της βιομηχανικής παραγωγής όπως αυτή

καταγράφηκε τον Ιούνιο του 2009 σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2008. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ) η μείωση κατά 11,4% της βιομηχανικής παραγωγής, τον Ιούνιο του 2009 διαμορφώθηκε κυρίως από τη μείωση κατά 11,6% του Δείκτη Παραγωγής Μεταποιητικών Βιομηχανιών. Η μείωση οφείλεται κυρίως στις επιμέρους μειώσεις της παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών υλών κατά 30,1%, δερμάτων και ειδών υπόδησης κατά 27,7%, μη μεταλλικών ορυκτών κατά 248%, βασικών μετάλλων κατά 26,8%, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων κατά 53,4%, μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού και επίπλων κατά 31,1%, ειδών ένδυσης κατά 18,4%, ηλεκτρολογικού εξοπλισμού κατά 22,2% και μηχανοκίνητων οχημάτων ρυμουλκούμενων και μη ρυμουλκούμενων κατά 25,3%.

Παρακάτω δίνεται μια εικόνα του δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής έτσι όπως καταγράφηκε τον Ιούνιο του 2009 και σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2008 και 2007.

Πίνακας 2.4: Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής			
Ονομασία κλάδου	Ιούνιος 2009	Ιούνιος 2008	Ιούνιος 2007
ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	97,6	110,2	110,8
Β. ΟΡΥΧΕΙΑ – ΛΑΤΟΜΕΙΑ	87,8	107,7	102,2
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	98,1	109,4	99
Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	60,8	60,4	72,9
Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	54,4	88,4	79,9
Άλλες εξορυκτικές & λατομικές δραστηριότητες	80,8	113,1	115,8
Γ. ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	98,3	111,1	112,7
Τρόφιμα	108,5	110	106,5
Ποτά	141,6	156,7	136,4
Καπνός	108	113,7	97,1
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	58,6	83,8	98,5
Είδη ένδυσης	64,5	79	105,2
Δέρματα – Είδη υπόδησης	70,9	98,1	97,8
Ξύλο και φελλός	76,2	93,1	96,5
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	109,2	119,1	111,2
Εκτυπώσεις – αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	91,8	107,4	101,8
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	108,8	92,1	107,8
Χημικά προϊόντα	99,8	112,6	106,8
Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα	132,1	130,4	119,5

Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	104,6	119,8	113
Μη μεταλλικά ορυκτά	81,1	107,9	105,6
Βασικά μέταλλα	86,6	118,4	128
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	95,8	114,8	124,8
Η/Υ, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	34,7	74,5	78,5
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	94,2	121,2	114,1
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	86	130,4	124,8
Οχήματα, ρυμουλκούμενα, ημιρυμουλκούμενα	80	107,1	146,1
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	102	118,5	124,6
Έπιπλα	82,5	119,7	122,7
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	84,1	97,1	114,5
Επισκευή – εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	91,2	105	114,4
Δ. ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ	95,4	106,7	106,8
Παραγωγή και διανομή ηλεκτρικού ρεύματος	95,4	106,7	106,8
Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ	116,4	117,5	114,9
Επεξεργασία και παροχή φυσικού νερού	116,4	117,5	114,9
ΚΥΡΙΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ			
Ενέργεια	100,5	104,6	106,9
Ενδιάμεσα αγαθά	88,2	111,9	112,7
Κεφαλαιουχικά αγαθά	82,7	107,2	116,5
Διαρκή καταναλωτικά αγαθά	85,6	118	119,2
Μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά	110,5	116,9	111,9

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (ΕΣΥΕ)-2009

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Βιβλία

- Θεοτοκάς Γιάννης, Λεκάκου Μαρία Β., Πάλλης Αθανάσιος Α., Συριόπουλος Θεόδωρος, Τσαμουργκέλης Γιάννης (2008), Συλλογικό έργο, Ελληνική ναυτιλία, απασχόληση και ανταγωνιστικότητα Στρατηγικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού, Εκδόσεις: Gutenberg
- Κορρές Γεώργιος Μ., Χιόνης Διονύσιος Π. (2003), Ελληνική οικονομία : οικονομική πολιτική και ανάλυση βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, Εκδόσεις: Α. Σταμούλης
- Οικονομόπουλος Β. (2003), Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, Σύλλογος Πολιτικών Μηχανικών Ελλάδος
- Χασσιδ Ιωσήφ, Καραγιάννης Αναστάσιος Δ. (1999), Η επιχειρηματικότητα στην Ελληνική οικονομία : Οικονομική και κοινωνική προσέγγιση, Εκδόσεις: Interbooks
- McDonald Robert (2008), The Competitiveness of the Greek Economy, Εκδότης: Athens News

Ειδικές εκδόσεις

- Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας IOBE (2007), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013, Εκδόσεις: IOBE

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- <http://www.weforum.org>
World Economic Forum, "The Global Competitiveness Report 2008-2009", Geneva

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

3.1) Διεθνή και Εθνικά Συστήματα Συγκριτικής Αξιολόγησης της Ανταγωνιστικότητας

Η βελτίωση της εθνικής ανταγωνιστικότητας είναι μια σύνθετη, διαρκής διαδικασία, η οποία αναφέρεται σε όλους σχεδόν τους προσδιοριστικούς παράγοντες της οικονομικής δραστηριότητας, στην κοινωνική πρόοδο και την περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση. Αρκετοί από αυτούς έχουν κατά καιρούς προβληθεί ως οι βασικότεροι για την εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας, όμως, καθένας από αυτούς, χωριστά, εξηγεί μόνο μέρος της διαδικασίας.

Κατά συνέπεια η αξιολόγηση της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας συγκριτικά με άλλες χώρες, έγκειται στη δυνατότητα δημιουργίας ενός συστήματος δεικτών που να καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα όλης αυτής της διαδικασίας συμπεριλαμβανομένων των αποτελεσμάτων της χωρίς ιδιαίτερη έμφαση σε ένα δείκτη ή την αποσπασματική ερμηνεία τους.

Τα διεθνή συστήματα συγκριτικής αξιολόγησης της ανταγωνιστικότητας σίγουρα αποτελούν ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο αλλά:

- Έχουν διαφορετικούς αντικειμενικούς στόχους από τα εθνικά συστήματα και διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις.
- Καλύπτουν όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες, συγκρίνοντας ένα ευρύ φάσμα εντελώς διαφορετικών οικονομιών.
- Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται δεν είναι πάντα ευθυγραμμισμένη με αντικειμενικούς σκοπούς και πολλές φορές δεν θεμελιώνεται από θεωρητικές αναπτύξεις.
- Η διαρκής ενημέρωση και ο εμπλουτισμός των δεικτών με νέους υποδείκτες και στοιχεία από την έρευνα στελεχών των επιχειρήσεων, προκειμένου να αντανακλούν την εκάστοτε οικονομική κατάσταση, δημιουργεί προβλήματα διαχρονικής συγκρισιμότητας.
- Συχνά τα στοιχεία δεν είναι αξιόπιστα ενώ σε κάποιες περιπτώσεις βασίζονται σε υποκειμενικές απόψεις.

Οι αδυναμίες αυτές των διεθνών συστημάτων να καλύψουν τις εθνικές ανάγκες οδήγησαν αρκετές χώρες εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη δημιουργία εθνικών συστημάτων μέτρησης της ανταγωνιστικότητας (Μ. Βρετανία, Ολλανδία, Ιρλανδία). Τα εθνικά συστήματα συγκριτικής αξιολόγησης της ανταγωνιστικότητας παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Η σύγκριση γίνεται με την επιλογή συγκεκριμένων χωρών που θεωρούνται ανταγωνιστικές ή ανάλογης οικονομικής ισχύος.
- Έχουν ως βασικό σκοπό την αξιολόγηση των επιδόσεων της υπό εξέταση χώρας που αναφέρονται τονίζοντας ιδιαίτερα πλεονεκτήματα /μειονεκτήματα.
- Δεν ενδιαφέρονται τόσο για την «αποκρυπτογράφηση» του εγχώριου επιχειρηματικού κλίματος, γι' αυτό και δεν αναζητούν την πληροφόρηση σε ποιοτικούς δείκτες, αλλά στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε ποσοτικούς στατιστικούς δείκτες, εύκολα προσβάσιμους σε διεθνείς οργανισμούς.

Από τα παραπάνω προκύπτει η αναγκαιότητα εφαρμογής ενός εθνικού συστήματος μέτρησης της ανταγωνιστικότητας όπου θα συμβάλλει:

- 1) Στη συγκριτική και διαχρονική εξέταση της προόδου εφαρμογής των πολιτικών σε συγκεκριμένες περιοχές με τη χρήση δεικτών.
- 2) Στην αντίληψη των πολιτικών που η χώρα ηγείται ή ακολουθεί.
- 3) Στην υπόδειξη των βέλτιστων πρακτικών που η χώρα ηγείται ή ακολουθεί.

3.2) Το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας και η Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας

Το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας (ΕΣΜΑ) χρησιμοποιεί ως αφετηρία του τον ορισμό της ανταγωνιστικότητας του ΕΣΑΑ και είναι δομημένο γύρω από την Πυραμίδα της Ανταγωνιστικότητας. Στην καρδιά του ΕΣΜΑ βρίσκεται μια εκτεταμένη βάση δεδομένων, που παρακολουθεί σε διαχρονική και συγκριτική βάση μια σειρά επιμέρους ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών ελληνικών και διεθνών οργανισμών. Το σύστημα συγκεντρώνει στοιχεία για 220 διαφορετικούς δείκτες, επιτρέποντας τη σύγκριση της Ελλάδας με όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τις δύο υποψήφιες προς ένταξη χώρες, Τουρκία και Κροατία.

Προσαρμόζοντας τη σχετική διεθνή εμπειρία στις ιδιαιτερότητες των ελληνικών δεδομένων, έχει διαμορφωθεί η Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας (Διάγραμμα 3.1), βάσει του οποίου οι διαστάσεις της ανταγωνιστικότητας επιμερίζονται σε τέσσερα επίπεδα: με αφετηρία την ύπαρξη των «βασικών προϋποθέσεων», οι «οριζόντιες πολιτικές και εισροές» συμβάλλουν στην επίτευξη των «ενδιαμέσων αποτελεσμάτων» της ανταγωνιστικότητας, τα οποία με τη σειρά τους συντελούν στην ικανοποίηση των «τελικών στόχων» της αναπτυξιακής διαδικασίας, που δεν είναι άλλοι από αυτούς που καταγράφει ο ορισμός της ανταγωνιστικότητας : βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, απασχόληση, ποιότητα ζωής. Τα χαμηλότερα επίπεδα της πυραμίδας με τη σειρά τους επιμερίζονται σε επιπλέον συστατικά στοιχεία, κάποια εκ των οποίων θεωρούνται (βραχυχρόνια) εξωγενή (π.χ. το φυσικό περιβάλλον) και κάποια εκ των οποίων προσδιορίζονται ενδογενώς ή αποτελούν ακόμα και προϊόν συνειδητής κρατικής πολιτικής (π.χ. εκπαίδευση).

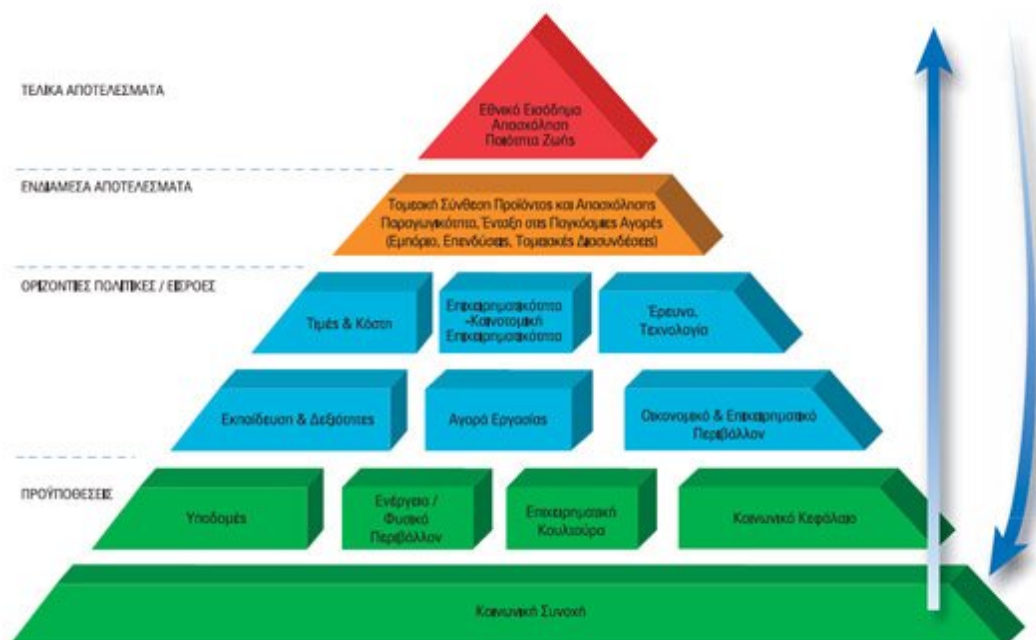
Αν και η Πυραμίδα της Ανταγωνιστικότητας δεν αποτελεί το μοναδικό τρόπο σύλληψης των στοιχείων της ανταγωνιστικότητας, εντούτοις καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα παραγόντων και συμπυκνώνει τις κυριότερες διαστάσεις της «διεθνούς συναίνεσης» για την ανταγωνιστικότητα. Η πολυπλοκότητα των σχέσεων μεταξύ των επιμέρους στοιχείων είναι τέτοια ώστε να υπονομεύει την υιοθέτηση απλών συνταγών και απλών σχέσεων αιτιότητας. Έτσι για παράδειγμα η ποιότητα του ανθρωπίνου κεφαλαίου μπορεί ταυτόχρονα να είναι και μοχλός και αποτέλεσμα μιας ανταγωνιστικής διαδικασίας, ενώ η σχέση μεταξύ κοινωνικής συνοχής και οικονομικής ανάπτυξης κάθε άλλο παρά μονόδρομη μπορεί να θεωρηθεί. Αναγνωρίζοντας τις αμφίδρομες εξαρτήσεις και την ύπαρξη πολλών μηχανισμών ανατροφοδότησης, το ΕΣΑΑ δε θεωρεί την πυραμίδα αυστηρά ιεραρχική, ούτε πιστεύει στην ύπαρξη αυστηρών στεγανών μεταξύ επιπέδων και επιμέρους διαστάσεων.

Η τελευταία έκθεση που συνέταξε το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης είναι αυτή του 2007. Σύμφωνα με αυτήν η ελληνική οικονομία την δεδομένη χρονική στιγμή συνέχιζε να αναπτύσσεται με ρυθμούς 4%, σαφώς ανώτερους του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Παρ' όλα αυτά το έτος 2008 η εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης μείωσε

δραστικά τα όποια σημάδια ανάκαμψης και δεν άφησε ανεπηρέαστη την ελληνική οικονομία. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις επιδόσεις της Ελλάδας έτσι όπως καταγράφηκαν από το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας στην Έκθεση Ανταγωνιστικότητας του 2007.

Διάγραμμα 3.1: Πυραμίδα Ανταγωνιστικότητας

Πηγή: Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας & Ανάπτυξης (ΕΣΑΑ)-2007

3.2.1 Οι προϋποθέσεις ανταγωνιστικότητας σύμφωνα με το Ελληνικό Σύστημα Μέτρησης της Ανταγωνιστικότητας

Οι προϋποθέσεις της ανταγωνιστικότητας αποτελούν τη βάση της Πυραμίδας της Ανταγωνιστικότητας και αναφέρονται σε πέντε ομάδες παραγόντων: 1) στην κοινωνική συνοχή, 2) στο κοινωνικό κεφάλαιο 3) στην επιχειρηματική νοοτροπία 4) στους πόρους, στην ενέργεια και στο φυσικό περιβάλλον, καθώς και 5) στις υποδομές της ελληνικής οικονομίας.

1. Κοινωνική Συνοχή

Η κοινωνική συνοχή αποτελεί προϋπόθεση και ζητούμενο της ανταγωνιστικότητας. Η βελτίωση της κοινωνικής συνοχής επιτρέπει στο σύνολο της κοινωνίας να ασχοληθεί με δραστηριότητες και να ανέλθει σε μορφωτικά επίπεδα που καθιστούν δυνατή τη μετάβαση στην οικονομία της

γνώσης και την εγκατάλειψη δραστηριοτήτων, των οποίων η ανταγωνιστικότητα βασίζεται στη φτηνή εργασία και, επομένως, στην ύπαρξη πληθυσμών με χαμηλό βιοτικό επίπεδο και ανασφαλείς συνθήκες απασχόλησης και ζωής.

Η κοινωνική συνοχή παρακολουθείται από είκοσι ένα δείκτες, οι οποίοι ομαδοποιούνται σε έξι κατηγορίες.

Πίνακας 3.1: Δείκτες Κοινωνικής Συνοχής	
1. Πληθυσμιακή κινητικότητα-Μετανάστευση	<ul style="list-style-type: none"> • Ρυθμός μεταβολής πληθυσμού • Καθαρή μεταναστευτική εισροή • Πληθυσμιακό μερίδιο αλλοδαπών
2. Διακρίσεις-Ανισότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Απουσία διακρίσεων (φυλετικών, εθνοτικών) • Εισοδηματική ανισότητα • Διαφορά επιπέδων αμοιβών των δύο φύλων
3. Φτώχεια	<ul style="list-style-type: none"> • Κίνδυνος φτώχειας πριν από τις μεταβιβαστικές πληρωμές • Κίνδυνος φτώχειας μετά τις μεταβιβαστικές πληρωμές • Παράταση κινδύνου φτώχειας • Ανήλικοι σε άνεργα νοικοκυριά • Ενήλικοι σε άνεργα νοικοκυριά • Εγκατάλειψη εκπαίδευσης
4. Κοινωνική Πρόνοια	<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνική συνοχή • Κοινωνικές δαπάνες
5. Υγεία και Προσδόκιμο Ζωής	<ul style="list-style-type: none"> • Προσδόκιμο ζωής ανδρών • Προσδόκιμο ζωής γυναικών • Συνολικές δαπάνες για υγεία • Δημόσιες δαπάνες για υγεία • Ποιότητα υποδομών υγείας
6. Περιφερειακές Ανισότητες	<ul style="list-style-type: none"> • Περιφερειακές ανισότητες κατά κεφαλήν ΑΕΠ • Περιφερειακές ανισότητες απασχόλησης

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Η επίδοση της Ελλάδας στους τομείς της φτώχειας, των διακρίσεων και της υγείας είναι ανάμικτη. Η μελέτη για το έτος 2006 κατέδειξε πως αν και υπάρχει υψηλό επίπεδο εισοδηματικής ανισότητας, ήπιες φαίνεται να είναι οι διαφορές επιπέδων αμοιβών μεταξύ των δύο φύλων, συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Επιπλέον ενώ η Ελλάδα έχει χαμηλό ποσοστό ανηλίκων σε άνεργα νοικοκυριά ο κίνδυνος φτώχειας είναι αρκετά υψηλός, ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό εγκατάλειψης της εκπαίδευσης μετά τη δεύτερη βαθμίδα. Στον τομέα της υγείας, ενώ η χώρα εμφανίζει υψηλά ποσοστά δαπανών, μικρή είναι η συμμετοχή αυτών στον τομέα της υγείας. Αξιοσημείωτη τέλος είναι η επίδοση της Ελλάδας στους δείκτες περιφερειακής

ανισότητας, όπου κατατάσσεται μεταξύ των πρώτων θέσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2. Κοινωνικό Κεφάλαιο

Η έννοια του «κοινωνικού κεφαλαίου», ορίζεται ως «τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οργάνωσης, όπως η εμπιστοσύνη, οι κανόνες και τα δίκτυα, που μπορεί να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της κοινωνίας διευκολύνοντας τις συντονισμένες δράσεις». Η αξιολόγηση των παραμέτρων του κοινωνικού κεφαλαίου αποτελεί ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα στην ανάλυση της ανταγωνιστικότητας. Το ΕΣΜΑ παρακολουθεί οκτώ υποκειμενικούς δείκτες, οι οποίοι ομαδοποιούνται σε τέσσερις κατηγορίες.

Πίνακας 3.2: Δείκτες Κοινωνικού Κεφαλαίου	
1. Ικανοποίηση από ζωή	<ul style="list-style-type: none"> • Βαθμός ικανοποίησης από τη ζωή
2. Εμπιστοσύνη	<ul style="list-style-type: none"> • Βαθμός εμπιστοσύνης προς τους συνανθρώπους
3. Συμμετοχή στα κοινά	<ul style="list-style-type: none"> • Ικανοποίηση από τη δημοκρατία • Ικανοποίηση από τη δημοκρατία στην ΕΕ • Ενδιαφέρον για την πολιτική • Έκφραση γνώμης • Συμμετοχή και ευθύνη
4. Αλληλεγγύη	<ul style="list-style-type: none"> • Αλληλεγγύη με γείτονες/κοινότητα

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Η επίδοση της χώρας στους δείκτες του κοινωνικού κεφαλαίου είναι αρκετά χαμηλή. Το γεγονός αυτό θεωρείται κάποιες φορές αποτέλεσμα της οικονομικής και πολιτικής αστάθειας, που χαρακτήρισε τη σύγχρονη νεοελληνική ιστορία ή και του χαρακτηριστικού που διακρίνει τον ελληνικό πληθυσμό να μην συμμετέχει σε επίσημες οργανώσεις αλλά να προτιμάει «άτυπες» πρωτοβουλίες. Ανεξαρτήτως των αιτιών η Ελλάδα συγκεντρώνει χαμηλά ποσοστά κυρίως όσον αφορά ζητήματα εμπιστοσύνης στους συνανθρώπους, αλληλεγγύη με τους γείτονες και την κοινότητα καθώς και γενικότερης ικανοποίησης από τη ζωή. Καλύτερη εικόνα παρουσιάζει η χώρα σε όρους συμμετοχής στα κοινά, ιδιαίτερα όσον αφορά το ενδιαφέρον για την πολιτική και την δυνατότητα έκφρασης γνώμης. Τέλος η ενθάρρυνση της

διαφάνειας, της συμμετοχής στα κοινά, της κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών και της πολιτισμικότητας της εκπαίδευσης είναι τομείς που το κράτος έχει τη δυνατότητα συμβολής στις επενδύσεις κοινωνικού κεφαλαίου.

3. Επιχειρηματική Νοοτροπία

Η επιχειρηματική νοοτροπία, το σύνολο δηλαδή των στοιχείων που συνθέτουν την αντίληψη που η κοινωνία έχει διαμορφώσει για το ρόλο της επιχειρηματικότητας ως δραστηριότητα «παραγωγική» και «δημιουργό» πλούτου, θέσεων εργασίας και ευημερίας, αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας. Η επιχειρηματική νοοτροπία αποτελεί μια δύσκολα μετρήσιμη προϋπόθεση της ανταγωνιστικότητας, την οποία το ΕΣΜΑ αξιολογεί κυρίως βάσει υποκειμενικών δεικτών.

Οι εννέα δείκτες προκύπτουν από εκτιμήσεις στελεχών επιχειρήσεων όπως αυτές αποτυπώνονται σε ερωτηματολόγια.

Πίνακας 3.3: Δείκτες Επιχειρηματικής Νοοτροπίας	
1. Εικόνα της Επιχειρηματικότητας	<ul style="list-style-type: none"> • Προσωπική γνώμη των νέων επιχειρηματιών • Κοινωνική καταξίωση της επιχειρηματικότητας • Προβολή νέας επιχειρηματικότητας στα ΜΜΕ • Επιχειρηματική δραστηριότητα, ως αποδεκτή επιλογή σταδιοδρομίας
2. Στάση απέναντι στην Επιχειρηματικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Δεξιότητες για επιχειρηματικότητα • Φόβος αποτυχίας, ως παράγοντας αποτροπής
3. Πολιτισμική υποστήριξη	<ul style="list-style-type: none"> • Σύνθετος δείκτης πολιτισμικής υποστήριξης της επιχειρηματικότητας • Κοινωνικές αξίες και ανταγωνιστικότητα • Κοινωνικές αξίες και νέες ιδέες

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Στην κατηγορία αυτή διαπιστώνουμε αντικρουόμενα φαινόμενα όσον αφορά τη στάση των Ελλήνων απέναντι στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Προκύπτει ότι το ποσοστό των ατόμων που δηλώνουν ότι έχουν τις απαιτούμενες δεξιότητες για επιχειρηματικότητα είναι αρκετά υψηλό αλλά ταυτόχρονα διακρίνεται ο φόβος αποτυχίας ως σημαντικός παράγοντας αποτροπής. Γενικά η εικόνα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα θετική σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Τέλος φθίνουσα και χαμηλή είναι η επίδοση της χώρας σε όρους «συνεργασίας» μεταξύ των αξιών

της κοινωνίας και της ανταγωνιστικότητας, των καινοτομιών και των επιχειρήσεων.

4. Πόροι - Ενέργεια – Φυσικό Περιβάλλον

Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί τη βάση και το όριο ανάπτυξης, ενώ μαζί με το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον αποτελούν ένα ενιαίο αλληλοεξαρτώμενο σύνολο. Η φροντίδα για την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, την οικονομία των πόρων και τη σύνδεση των δράσεων αποτελεί προϋπόθεση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, ειδικότερα σε χώρες που βρίσκονται σε στάδιο μετάβασης προς την οικονομία της γνώσης, ενώ παράλληλα είναι προϋπόθεση για την ποιότητα ζωής και την ευημερία των πολιτών.

Για την αξιολόγηση των επιδόσεων της Ελλάδας σε όρους πόρων, ενέργειας και φυσικού περιβάλλοντος το ΕΣΜΑ χρησιμοποιεί δέκα δείκτες, οι οποίοι ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες.

Πίνακας 3.4: Δείκτες Ενέργειας – Φυσικού Περιβάλλοντος	
1. Ενέργεια και Περιβάλλον	<ul style="list-style-type: none"> • Ενεργειακή ένταση της οικονομίας • Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
2. Μόλυνση του Περιβάλλοντος	<ul style="list-style-type: none"> • Κατά κεφαλήν εκλύσεις CO₂ • Αστική ατμοσφαιρική ρύπανση • Παραγωγή δημοτικών απορριμμάτων • Μόλυνση και επιχειρηματικός κόσμος
3. Περιβαλλοντική Πολιτική	<ul style="list-style-type: none"> • Προστατευόμενες περιοχές • Περιβαλλοντική φορολογία • Εφαρμογή του Πρωτοκόλλου του Κιότο • Περιβαλλοντική νομοθεσία και επιχειρήσεις

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Η Ελλάδα δυστυχώς παρουσιάζει υστέρηση και στις τρεις παραπάνω κατηγορίες. Πιο συγκεκριμένα, η ενεργειακή ένταση της Ελλάδας, που καταγράφει πόσο ενεργοβόρα είναι η οικονομική της δραστηριότητα είναι μια από τις μεγαλύτερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ αρκετά χαμηλό είναι το ποσοστό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Σε όρους μόλυνσης του περιβάλλοντος, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι οι κατά κεφαλήν εκλύσεις διοξειδίου του άνθρακα στην Ελλάδα είναι υψηλότερες του μέσου ευρωπαϊκού μέσου όρου. Αντίθετα, ιδιαίτερα χαμηλό είναι το ποσό παραγωγής δημοτικών απορριμμάτων στην Ελλάδα με σημαντικό πρόβλημα παρ' όλα

αυτά την προβληματική διαχείριση των απορριμμάτων σε κατάλληλους χώρους συγκέντρωσης. Τέλος η Ελλάδα εξακολουθεί να έχει ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά προστατευόμενων περιοχών στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου βρίσκονται ήδη πάνω από τον στόχο του Πρωτοκόλλου του Κιότο και αυξάνονται με ταχείς ρυθμούς.

5. Υποδομές

Το επίπεδο ανάπτυξης των υποδομών κάθε τύπου (μεταφορές, ενέργεια, τηλεπικοινωνίες κ.λ.π.) αποτελεί μια από τις βασικές παραμέτρους του περιβάλλοντος το οποίο, με διάφορους τρόπους, επηρεάζει την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μιας χώρας ως συνόλου.

Οι ελληνικές υποδομές αξιολογούνται βάσει 18 δεικτών, εκ των οποίων 14 προκύπτουν με αντικειμενικά κριτήρια ενώ μόνο τέσσερις βασίζονται σε απαντήσεις ερωτηματολογίων.

Πίνακας 3.5: Δείκτες Υποδομών	
1. Γενική Αξιολόγηση	<ul style="list-style-type: none"> • Αξιολόγηση ποιότητας των υποδομών • Αξιολόγηση συντήρησης και ανάπτυξης υποδομών
2. Ενεργειακές υποδομές	<ul style="list-style-type: none"> • Αξιολόγηση ενεργειακών υποδομών • Κατά κεφαλήν εγχώρια παραγωγή ενέργειας • Κατά κεφαλήν τελική κατανάλωση ενέργειας • Εγχώρια ενεργειακή επάρκεια
3. Μεταφορικές Υποδομές	<ul style="list-style-type: none"> • Επιβατικά αυτοκίνητα • Αυτοκινητιστικά ατυχήματα • Οδικές επιβατικές μετακινήσεις • Αξιολόγηση μεταφορικών υποδομών
4. Τηλεπικοινωνιακές Υποδομές	<ul style="list-style-type: none"> • Σταθερή τηλεφωνία • Κινητή τηλεφωνία • Επενδύσεις σε τηλεπικοινωνίες • Δαπάνες σε τηλεπικοινωνίες
5. Τεχνολογίες Πληροφορικής (IT)	<ul style="list-style-type: none"> • Ηλεκτρονικοί υπολογιστές • Χρήστες διαδικτύου • Διείσδυση ευρυζωνικών συνδέσεων • Δαπάνες σε τεχνολογίες πληροφορικής

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Η Ελλάδα φαίνεται να υστερεί σε όλες τις εξεταζόμενες πτυχές των υποδομών. Η μεγαλύτερη υστέρηση παρατηρείται στον τομέα των τεχνολογιών πληροφορικής όπου η χώρα απέχει πολύ από το ευρωπαϊκό μέσο όρο αν και το σύνολο σχεδόν των δεικτών παρουσιάζει βελτίωση από το

2005 και μετά. Στον τομέα της ενέργειας, οι φυσικοί πόροι, που έχει στη διάθεση της η Ελλάδα, σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες του πληθυσμού, διατηρούν χαμηλά τα επίπεδα της εγχώριας ενεργειακής επάρκειας. Οι δείκτες των μεταφορικών υποδομών καταγράφουν επίσης μια σχετική υστέρηση της χώρας και αφορούν κυρίως τις οδικές υποδομές παραγνώνοντας, έτσι, εν μέρει, τη σημασία μεταφορικών οδών οι οποίες έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα σε χώρες με ιδιαίτερη γεωγραφική διαμόρφωση όπως της Ελλάδας. Τέλος καλύτερη φαίνεται να είναι η εικόνα της χώρας στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υποδομών, ιδιαίτερα σε όρους δαπανών.

3.2.2) Οι οριζόντιες πολιτικές/εισροές στη διαδικασία ανταγωνιστικότητας

1. Οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον

Το κράτος και οι δημόσιοι φορείς διαμορφώνουν το οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις. Οι πολιτικές που υιοθετούνται από τους φορείς αυτούς επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την ελευθερία, τις επιλογές, τη συμπεριφορά και την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων. Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας πρέπει το οικονομικό περιβάλλον να είναι σταθερό και να μην επιφυλάσσει εκπλήξεις για τις επιχειρήσεις.

Το ΕΣΜΑ χρησιμοποιεί 14 δείκτες, εκ των οποίων οι οκτώ παρακολουθούν διάφορες μακροοικονομικές πτυχές της ελληνικής οικονομίας, ενώ οι υπόλοιποι έξι αφορούν ζητήματα διαφάνειας, διαφθοράς και θεσμικού πλαισίου, τα οποία αξιολογούνται βάσει απαντήσεων ερωτηματολογίων.

Πίνακας 3.6: Δείκτες Οικονομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος	
1. Φορολογία	<ul style="list-style-type: none"> • Συνολικά φορολογικά έσοδα • Συντελεστής φορολογίας επιχειρήσεων • Εργοδοτικές ασφαλιστικές εισφορές
2. Δημόσια Οικονομικά	<ul style="list-style-type: none"> • Δημόσιες δαπάνες • Έλλειμμα/πλεόνασμα προϋπολογισμού • Ακαθάριστο δημόσιο χρέος
3. Διαφάνεια και Διαφθορά	<ul style="list-style-type: none"> • Διαφάνεια και διαφθορά • Έλεγχος της διαφθοράς
4. Θεσμικό πλαίσιο	<ul style="list-style-type: none"> • Αποτελεσματικότητα του κράτους • Ποιότητα ρυθμιστικού πλαισίου • Κράτος δικαίου • Αντιμονοπωλιακή πολιτική

5. Επενδύσεις	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδιωτικές επενδύσεις • Δημόσιες επενδύσεις
----------------------	---

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Την περίοδο που συντάχθηκε η έκθεση ανταγωνιστικότητας 2007 το ισοζύγιο διαμορφωνόταν στο -2,5% του ΑΕΠ, ποσοστό κάτω από το μέγιστο όριο που θέτει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (-3% του ΑΕΠ). Παράλληλα το ακαθάριστο δημόσιο χρέος μειώθηκε από 98% του ΑΕΠ, το 2005, σε 95,3% του ΑΕΠ το 2006. Ωστόσο, ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ εξακολουθούσε να κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα από εκείνα που έθετε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (60%). Τα συνολικά φορολογικά έσοδα παραμένουν στην Ελλάδα σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με την Ε.Ε.-15 και την Ε.Ε.-27. Τέλος η Ελλάδα παρουσιάζει χαμηλές επιδόσεις σε όρους θεσμικού πλαισίου, διαφάνειας και διαφθοράς, ενώ ικανοποιητικές είναι οι επιδόσεις της σε όρους δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων.

2. Αγορά εργασίας

Η αγορά εργασίας πολλές φορές αποτελεί τον καθρέφτη που αντανakλά την ανταγωνιστικότητα και των άλλων αγορών της οικονομίας. Η αποτελεσματική αγορά εργασίας είναι απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία και των άλλων αγορών, ιδιαίτερα στη διαδικασία μετάβασης μιας χώρας στην «οικονομία της γνώσης», όπου το ανθρώπινο και το γνωστικό κεφάλαιο αποτελούν τους βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες.

Πίνακας 3.7: Δείκτες αγοράς εργασίας

1. Ανεργία	<ul style="list-style-type: none"> • Συνολικό ποσοστό ανεργίας • Μακροχρόνια ανεργία • Ανεργία νέων
2. Ώρες εργασίας	<ul style="list-style-type: none"> • Ώρες εργασίας (πλήρης απασχόληση) • Ώρες εργασίας (μερική απασχόληση) • Ώρες εργασίας (συνολική απασχόληση)
3. Εναλλακτικές μορφές απασχόλησης	<ul style="list-style-type: none"> • Μερική απασχόληση • Αυτοαπασχόληση
4. Απασχόληση	<ul style="list-style-type: none"> • Συνολικό ποσοστό απασχόλησης • Ποσοστό απασχόλησης ανδρών • Ποσοστό απασχόλησης γυναικών • Ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης • Ποσοστό απασχόλησης ατόμων 55-64 ετών • Μέση ηλικία εξόδου από το εργατικό δυναμικό

5. Ατυχήματα στην εργασία	<ul style="list-style-type: none"> • Θανατηφόρα ατυχήματα στην εργασία • Σοβαρά ατυχήματα στην εργασία
6. Πολιτικές απασχόλησης	<ul style="list-style-type: none"> • Δαπάνες ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης • Δαπάνες παθητικών πολιτικών απασχόλησης

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Η Ελλάδα παρουσιάζει καλές επιδόσεις σε όρους εναλλακτικών μορφών απασχόλησης και ατυχημάτων στην εργασία, ενώ κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου είναι οι επιδόσεις της σε όρους ανεργίας, απασχόλησης και πολιτικών απασχόλησης. Η ανεργία στη χώρα πλήττει κυρίως την ηλικιακή ομάδα των ανέργων κάτω των 25 ετών. Αξιοσημείωτη είναι η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά απασχόλησης των ανδρών και των γυναικών, γεγονός που φανερώνει ότι το μεγάλο μέρος του προβλήματος έγκειται στην προσέλκυση των γυναικών στην αγορά εργασίας. Οι δαπάνες για πολιτικές απασχόλησης στην Ελλάδα, παρά το υψηλό ποσοστό ανεργίας, κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Μια από τις ενθαρρυντικές πτυχές της ελληνικής αγοράς εργασίας είναι ο χαμηλός ρυθμός εργατικών ατυχημάτων.

3. Εκπαίδευση και δεξιότητες

Στρατηγική κατεύθυνση της στρατηγικής της Λισαβόνας είναι η μετάβαση στην «κοινωνία της γνώσης». Η μετάβαση αυτή συνεπάγεται δραστικές αλλαγές σε όλο το φάσμα των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων, με αντικειμενικό σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης των χωρών-μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνολικά. Στην «κοινωνία της γνώσης» τα γνωστικά εφόδια και η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού καθίστανται κύριοι παράγοντες που υποστηρίζουν την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη.

Οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη συγκριτική αξιολόγηση της χώρας είναι:

Πίνακας 3.8: Δείκτες εκπαίδευσης και δεξιοτήτων	
1. Δημόσια Χρηματοδότηση	<ul style="list-style-type: none"> • Δημόσια δαπάνη για εκπαίδευση • Δημόσια δαπάνη (πρωτοβάθμια) • Δημόσια δαπάνη (δευτεροβάθμια) • Δημόσια δαπάνη (τριτοβάθμια) • Μεριδίο δημόσιας δαπάνης

2. Πόροι ανά μαθητή/φοιτητή	<ul style="list-style-type: none"> • Δημόσια δαπάνη ανά μαθητή/φοιτητή • Δημόσια δαπάνη ανά μαθητή/φοιτητή στο κκ ΑΕΠ • Αναλογία μαθητών προς διδακτικό προσωπικό
3. Εκπαιδευτικά αποτελέσματα	<ul style="list-style-type: none"> • Εκπαιδευτική αξιολόγηση PISA (μαθηματικά) • Εκπαιδευτική αξιολόγηση PISA (επιστήμες) • Εκπαιδευτικό σύστημα και επιχειρήσεις
4. Ξένες γλώσσες	<ul style="list-style-type: none"> • Ξένες γλώσσες (πρωτοβάθμια) • Ξένες γλώσσες (δευτεροβάθμια) • Γλωσσική επάρκεια και επιχειρήσεις
5. Συμμετοχή	<ul style="list-style-type: none"> • Συμμετοχή μαθητών (16-18) στην εκπαίδευση • Συμμετοχή νέων (20-24) στην τριτοβάθμια
6. Δια βίου εκπαίδευση	<ul style="list-style-type: none"> • Δια βίου εκπαίδευση • Συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση • Καταρτιζόμενοι άνεργοι

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Η Ελλάδα σημειώνει καλές επιδόσεις σε όρους συμμετοχής στην εκπαίδευση, καθώς και σε όρους ξένων γλωσσών. Αντίθετα παρατηρείται μεγάλη υστέρηση της ελληνικής οικονομίας στη δημόσια χρηματοδότηση της εκπαίδευσης και τη δια βίου εκπαίδευση. Ιδιαίτερα καλή είναι η επίδοση της χώρας σε όρους αναλογίας μαθητών προς διδακτικό προσωπικό καθώς και θετικά είναι τα στοιχεία αναφορικά με τη γνώση ξένων γλωσσών. Η σημαντική ροπή του νεανικού πληθυσμού προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες ιδιότητες του ανθρώπινου δυναμικού.

4. Έρευνα και ανάπτυξη

Η Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) είναι κρίσιμης σημασίας για την ανταγωνιστικότητα στο διεθνές περιβάλλον που διαμορφώνεται. Η Ε&Α αποτελεί κεντρικό μέρος της κοινωνίας της γνώσης, καθώς οδηγεί την καινοτομία σε όλους τους κλάδους της οικονομίας. Χώρες με υψηλή ανταγωνιστικότητα έχουν υψηλά επίπεδα Ε&Α.

Η συγκριτική θέση της Ελλάδας στα σχετικά θέματα μετριέται με δείκτες που αναφέρονται στα εξής:

Πίνακας 3.9: Δείκτες έρευνας και ανάπτυξης	
1. Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α)	<ul style="list-style-type: none"> • Ακαθάριστες εγχώριες δαπάνες για Ε&Α • Επιχειρηματικές δαπάνες για Ε&Α • Κρατικές δαπάνες για Ε&Α
2. Ερευνητικό Προσωπικό	<ul style="list-style-type: none"> • Ερευνητές • Νέοι διδάκτορες σε επιστήμη/τεχνολογία
3. Ερευνητικά αποτελέσματα	<ul style="list-style-type: none"> • Επιστημονικές δημοσιεύσεις • Αναφορές δημοσιεύσεων • Αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ΕΡΟ • Διπλώματα ευρεσιτεχνίας USPTO

4. Αξιολόγηση ερευνητικού πλαισίου	<ul style="list-style-type: none"> • Προστασία πνευματικών δικαιωμάτων • Νομικό πλαίσιο έρευνα
---	--

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Οι επιδόσεις της Ελλάδας σε έρευνα και ανάπτυξη αποκλίνουν σημαντικά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Σε γενικές γραμμές, η εικόνα, που προκύπτει, φαίνεται να παραπέμπει σε μια οικονομία προσανατολισμένη περισσότερο στην υιοθέτηση τεχνολογιών, που αναπτύσσονται στο εξωτερικό, παρά στην παραγωγή αυτόνομου ερευνητικού έργου, με στόχο την ανάπτυξη τεχνολογιών και παραγωγικών μεθόδων για τον επιχειρηματικό τομέα. Την δεδομένη περίοδο που συντάχθηκε η Έκθεση οι ακαθάριστες εγχώριες δαπάνες για E&A περιορίζονταν μόνο στο 0,6% του ΑΕΠ, τη στιγμή που ο σχετικός εθνικός στόχος στο πλαίσιο της ανανεωμένης Στρατηγικής της Λισαβόνας ορίζεται στο 1,5% για το 2015.

5. Επιχειρηματικότητα – Επιχειρηματική Καινοτομία

Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε μια οικονομία καταλαμβάνει κεντρική θέση στο σύστημα μέτρησης ανταγωνιστικότητας, ως σημαντική «εισροή» στην επίτευξη του τελικού αποτελέσματος, το οποίο ταυτίζεται με την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και την εξασφάλιση διατηρήσιμης θέσης στη διεθνή αγορά. Άρρηκτα συνδεδεμένο με την ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα είναι και το θέμα της επιχειρηματικής καινοτομίας. Η καινοτομία γίνεται αντιληπτή ως η δημιουργική διαδικασία με την οποία, υπάρχουσα ή νέα γνώση ή τεχνολογία, μετουσιώνεται σε νέα ή καλύτερα προϊόντα ή υπηρεσίες με εμπορική αξία.

Πίνακας 3.10: Δείκτες επιχειρηματικότητας – επιχειρηματικής καινοτομίας	
1. Επιχειρηματικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα • Επιχειρηματικότητα διοικητικών στελεχών • Επιχ. Δραστηριότητα υψηλών δυνατοτήτων
2. Όψεις Επιχειρηματικότητας	<ul style="list-style-type: none"> • Ανισότητα επιχειρηματικότητας των δύο φύλων • Επιχειρηματική δραστηριότητα ευκαιρίας • Επιχειρηματική δραστηριότητα αναγκαιότητας
3. Γραφειοκρατία και Νέα Επιχειρηματικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Διοικ. Διαδικασίες για ίδρυση νέας επιχείρησης • Αριθμός ημερών για ίδρυση νέας επιχείρησης • Διοικητικό κόστος για ίδρυση νέας επιχείρησης • Ελάχιστο κεφάλαιο για ίδρυση νέας επιχείρησης
4. Venture Capital (VC)	<ul style="list-style-type: none"> • Επενδύσεις VC - ίδρυση επιχείρησης • Επενδύσεις VC – επέκταση και αντικατάσταση
5. Καινοτομική Επιχειρηματικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Ηλεκτρονικό εμπόριο • Συνεργασίες σε καινοτομία

	<ul style="list-style-type: none"> • Δαπάνες των επιχειρήσεων για καινοτομία • Εσωτερική καινοτομική δραστηριότητα • Νέα προϊόντα (όχι καινούργια στην αγορά) • Νέα προϊόντα (καινούργια στην αγορά)
--	--

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Η Ελλάδα εμφανίζει θετικές επιδόσεις σε όρους συνολικής επιχειρηματικότητας. Αντίθετα υστερεί κυρίως σε όρους γραφειοκρατικού κόστους, καθώς και δραστηριότητας επενδυτικών εταιριών και καινοτομικής επιχειρηματικότητας.

6. Τιμές και κόστος

Μια αναγκαία προϋπόθεση για τη διατήρηση του πλεονεκτήματος της ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας είναι η συγκράτηση του κόστους σε επίπεδα χαμηλότερα από των ανταγωνιστών της. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός θα πρέπει οι επιμέρους κατηγορίες κόστους που συνθέτουν το συνολικό κόστος να συγκρατούνται σε χαμηλά επίπεδα.

Πίνακας 3.11: Δείκτες τιμών και κόστους	
1. Κόστος εργασίας	<ul style="list-style-type: none"> • Ωριαίο κόστος εργασίας • Μοναδιαίο κόστος εργασίας (ΜΚΕ) • Ρυθμός μεταβολής ΜΚΕ
2. Κόστος Τηλεπικοινωνιών	<ul style="list-style-type: none"> • Κόστος τοπικών κλήσεων • Κόστος εθνικών κλήσεων • Κόστος διεθνών κλήσεων • Κόστος σύνδεσης στο διαδίκτυο • Κόστος ευρυζωνικής σύνδεσης στο διαδίκτυο
3. Ενεργειακό Κόστος	<ul style="list-style-type: none"> • Τιμές ρεύματος για βιομηχανική χρήση • Τιμές ρεύματος για οικιακή χρήση • Τιμές βενζίνης κίνησης • Τιμές πετρελαίου κίνησης • Τιμές πετρελαίου θέρμανσης • Ρυθμός πληθωρισμού – ενέργεια
4. Κόστος Ζωής	<ul style="list-style-type: none"> • Ρυθμός πληθωρισμού • Δείκτης κόστους ζωής • Δείκτης κόστους στέγασης

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Από τη γενική επισκόπηση η Ελλάδα εξακολουθεί να είναι, εν μέρει, προσανατολισμένη στον ανταγωνισμό κόστους, γεγονός, όμως, που υπονομεύεται, ολοένα και περισσότερο, από τα πολύ χαμηλότερα επίπεδα κόστους των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης καθώς και της Ασίας. Το συνολικό κόστος ζωής στην Ελλάδα εξακολουθεί να κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα. Αντίθετα, ο ελληνικός ρυθμός πληθωρισμού αποκλίνει συστηματικά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, συντελώντας στην απώλεια

ανταγωνιστικότητας των τιμών των ελληνικών προϊόντων στις ξένες αγορές αλλά και στη διάρθρωση των πραγματικών εισοδημάτων. Όσον αφορά το κόστος της ενέργειας, παρά τις συνεχείς αυξήσεις στις διεθνείς τιμές του πετρελαίου και της ενέργειας, η συγκριτική θέση της Ελλάδας, σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες διατηρείται σε πολύ καλά επίπεδα. Εξαιρέση αποτελούν οι δείκτες πετρελαίου θέρμανσης και ρυθμού πληθωρισμού στις τιμές ενέργειας, όπου η Ελλάδα κατατάσσεται μεταξύ των τελευταίων θέσεων.

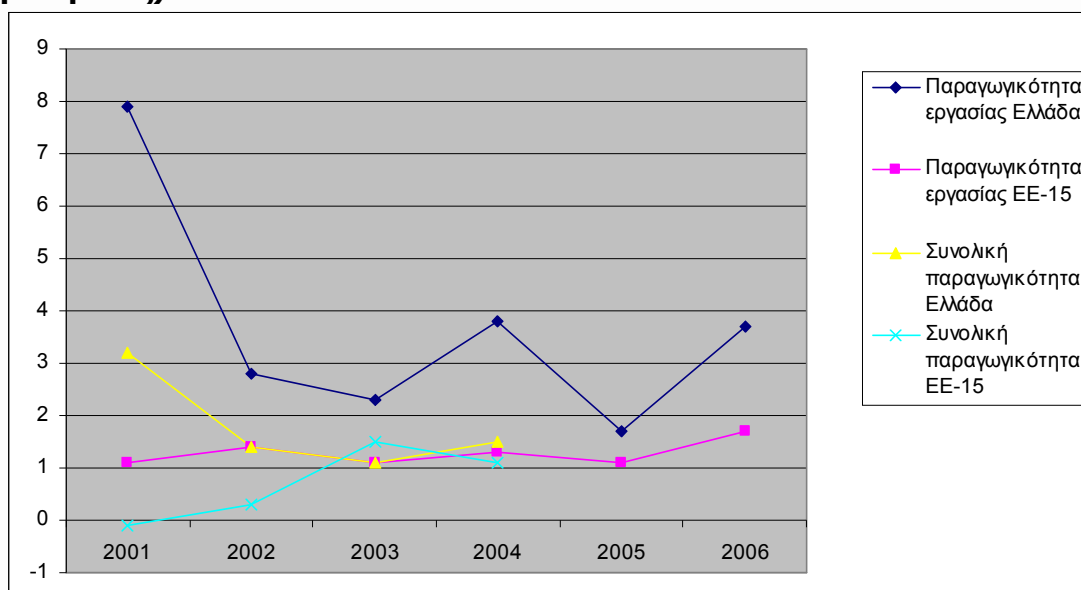
3.2.3) Ενδιάμεσα Αποτελέσματα Ανταγωνιστικότητας

Στην παρούσα ενότητα αποτυπώνονται τα ενδιάμεσα αποτελέσματα της ανταγωνιστικότητας όπως αυτά προκύπτουν από τις προϋποθέσεις και τις πολιτικές/εισροές. Η προσοχή εστιάζεται στην αξιολόγηση των επιδόσεων της Ελλάδας σε σχέση με τις άλλες εξεταζόμενες χώρες σε τρεις τομείς: α) στην παραγωγικότητα, β) στο εξωτερικό εμπόριο και γ) στις άμεσες ξένες επενδύσεις.

1. Παραγωγικότητα

Η παραγωγικότητα είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και βελτίωσης της ευημερίας μακροπρόθεσμα. Η ανταγωνιστικότητα προσδιορίζεται από την παραγωγικότητα με την οποία η χώρα χρησιμοποιεί το ανθρώπινο δυναμικό της, το κεφάλαιο και τους φυσικούς της πόρους. Η παραγωγικότητα εργασίας ορίζεται ως το παραγόμενο αποτέλεσμα (ΑΕΠ σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης) ανά απασχολούμενο εργατικό δυναμικό και εκφράζεται ως ποσοστό επί του μέσου όρου της ΕΕ-27. Το διάγραμμα 3.1 απεικονίζει τη διαχρονική εξέλιξη της χώρας και της ΕΕ-15, τόσο σε όρους παραγωγικότητας εργασίας, όσο και σε όρους συνολικής παραγωγικότητας. Το μέγεθος της συνολικής παραγωγικότητας περιγράφει τις διακυμάνσεις εκείνες στο συνολικό προϊόν, που δεν ερμηνεύονται από μεταβολές στους χρησιμοποιούμενους συντελεστές (κεφάλαιο, εργασία, κτλ). Εκτός από τυχαίους παράγοντες (π.χ. καιρικές συνθήκες), η συνολική παραγωγικότητα επηρεάζεται από εξελίξεις στην τεχνολογία και την αποτελεσματικότητα, με την οποία χρησιμοποιούνται οι διαθέσιμοι πόροι.

Διάγραμμα 3.2: Διαχρονική Εξέλιξη Παραγωγικότητας (ετήσιες % μεταβολές)

Πηγή: Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2007

Μελετώντας τη διαχρονική εξέλιξη της παραγωγικότητας παρατηρούμε ότι η Ελλάδα διατηρεί συστηματικά ένα προβάδισμα έναντι της ΕΕ-15, τόσο σε όρους ρυθμών μεταβολής της παραγωγικότητας εργασίας όσο και σε όρους συνολικής παραγωγικότητας. Οι καλύτερες αυτές επιδόσεις της Ελλάδας, σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, είναι συμβατές με τη γενικότερη διαδικασία σύγκλησης προς τις περισσότερο αναπτυγμένες χώρες της ΕΕ.

2. Εξωτερικό Εμπόριο

Η δυνατότητα διασύνδεσης και οικονομικής ολοκλήρωσης της χώρας με τις παγκόσμιες αγορές και τα διεθνή ολοκληρωμένα επιχειρηματικά δίκτυα αποτελεί προϋπόθεση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Η Ελλάδα έχει μακρά αρνητική παράδοση ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα οποία καλύπτονται από αντίστοιχα πλεονάσματα στον λογαριασμό κεφαλαίων. Κύριο χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη αύξηση του ελλείμματος την εν λόγω περίοδο (έτος 2006), η οποία οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην αρνητική εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών της χώρας και, σε μικρό βαθμό στη διεύρυνση των πληρωμών στο ισοζύγιο εισοδημάτων. Επιπλέον παρατηρείται συνεχής διεύρυνση του ελλείμματος πλοίων γεγονός που αντικατοπτρίζει τις επενδύσεις της ελληνικής ναυτιλίας στην ανανέωση

του στόλου. Ενθαρρυντικά είναι και τα μηνύματα από τις τουριστικές υπηρεσίες.

Τέλος παρατηρώντας τις ελληνικές εξαγωγικές επιδόσεις, οφείλουμε να επισημάνουμε τη συνεχιζόμενη υστέρησή τους, σε σχέση με τις ελληνικές εισαγωγές. Υπάρχει μια φθίνουσα τάση του ρυθμού αύξησης των ελληνικών εξαγωγών και παράλληλα ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών εξακολουθεί να κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα.

3. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις

Ένα δυναμικό συστατικό στοιχείο του οικονομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος, αλλά ταυτόχρονα και σημαντικό «ενδιάμεσο αποτέλεσμα» της διαδικασίας διαμόρφωσης της ανταγωνιστικότητας, είναι οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ) που εισρέουν στην οικονομία. Οι επενδύσεις αυτού του τύπου συμβάλλουν ουσιαστικά στην αύξηση της παραγωγικότητας, στη μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας καθώς και στις διασυνδέσεις με αγορές του εξωτερικού. Τα υψηλά επίπεδα εισροής σε ξένες άμεσες επενδύσεις θεωρούνται συνήθως ένδειξη της συνολικής «ελκυστικότητας» της οικονομίας αυτής προς νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Στην περίπτωση της Ελλάδας μελέτες έχουν δείξει ότι η εισροή ξένων κεφαλαίων με τη μορφή ξένων άμεσων επενδύσεων τείνει να αυξάνει την αποτελεσματικότητα της οικονομίας, άμεσα ή έμμεσα, μέσω της διάχυσης των τεχνολογιών. Αν και την περίοδο 2006-2007 η Ελλάδα εμφάνισε αύξηση τόσο στις εισροές, όσο και στις εκροές ξένων άμεσων επενδύσεων, εξακολουθεί να κατατάσσεται μεταξύ των τελευταίων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27.

3.2.4) Τα τελικά Αποτελέσματα Ανταγωνιστικότητας

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στη συνολική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, μέσα από την παρουσίαση του δημοφιλέστερου και απλούστερου μέτρου αποτίμησής του, του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Η Ελλάδα με βάση την πρόβλεψη της Eurostat για το κεφαλήν ΑΕΠ το 2007 κατατάσσεται 14^η στις 27 χώρες της ΕΕ, ανάμεσα στην Ιταλία και στην Κύπρο.

Την ίδια θέση καταλαμβάνει η χώρα εάν εξεταστεί η επίδοσή της ως προς ένα ευρύτερο δείκτη ποιότητας ζωής, όπως αυτός που δημοσιεύεται σε ετήσια βάση από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών στο πλαίσιο της έκθεσης του για την ανάπτυξη (Human Development Report). Ο δείκτης HDI αποτελεί ένα σύνθετο μέτρο ευημερίας, που συνδυάζει στοιχεία τριών βασικών συνιστωσών: «διάρκεια και ποιότητα ζωής», «πρόσβαση σε γνώση» και «βιοτικό επίπεδο» που με τη σειρά τους αποτιμώνται με τη χρήση στοιχείων σχετικά με το προσδόκιμο ζωής (γέννηση), το ποσοστό αναλφαβητισμού, το ποσοστό συμμετοχής στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε \$ ισοδύναμης αγοραστικής αξίας. Με βάση το δείκτη HDI για τις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Τουρκία και την Κροατία η Ελλάδα για το 2005 κατατάσσεται στην 14^η θέση.

Συμπερασματικά με βάση τα στοιχεία που παρακολουθεί το ΕΣΜΑ η Ελλάδα με μέσο όρο ανάπτυξης 4,2% βρισκόταν πάνω από το κοινοτικό μέσο όρο (2,6%) και κέρδιζε έδαφος. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, πολλές από τις νέες χώρες μέλη κατέγραφαν ρυθμούς μεγέθυνσης κατά πολύ υψηλότερους των ελληνικών με χαρακτηριστικότερες τις περιπτώσεις της Λετονίας και της Εσθονίας.

3.3) Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας σύμφωνα με την κατάταξη του World Economic Forum (WEF)

Το World Economic Forum με έδρα τη Γενεύη, είναι ένας ανεξάρτητος μη κερδοσκοπικός Διεθνής Οργανισμός, ο οποίος παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις στοχεύοντας στη διεθνή ανάπτυξη. Η έκθεση που συντάσσει κάθε χρόνο στοχεύει στην εκτίμηση της συγκριτικής ικανότητας των οικονομιών του κόσμου ώστε να επιτύχουν διατηρήσιμη ανάπτυξη.

Ενώ παλαιότερα έδινε μεγαλύτερη σημασία στο μακροοικονομικό περιβάλλον πρόσφατα έχει ενισχύσει τους δείκτες που αναφέρονται στο μικροοικονομικό επίπεδο, δηλαδή το επίπεδο της επιχείρησης. Με αυτόν τον τρόπο αναγνωρίζει το γεγονός ότι ο πλούτος των εθνών στην πραγματικότητα δημιουργείται στο μικροεπίπεδο από τις εταιρείες που λειτουργούν σε μια οικονομία και από την ποιότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Οι υποδείκτες της μελέτης που καταρτίζει το World Economic Forum στηρίζονται σε έρευνα ερωτηματολογίου που διανέμεται σε ανώτατα στελέχη επιχειρήσεων. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας είναι οργανωμένο ανά θεματική ενότητα και περιλαμβάνει ερωτήσεις αξιολόγησης με τη δυνατότητα απάντησης στην κλίμακα 1 έως 7, όπου το 1 αντιπροσωπεύει τη χειρότερη και το 7 την καλύτερη. Οι ενότητες του ερωτηματολογίου είναι οι εξής:

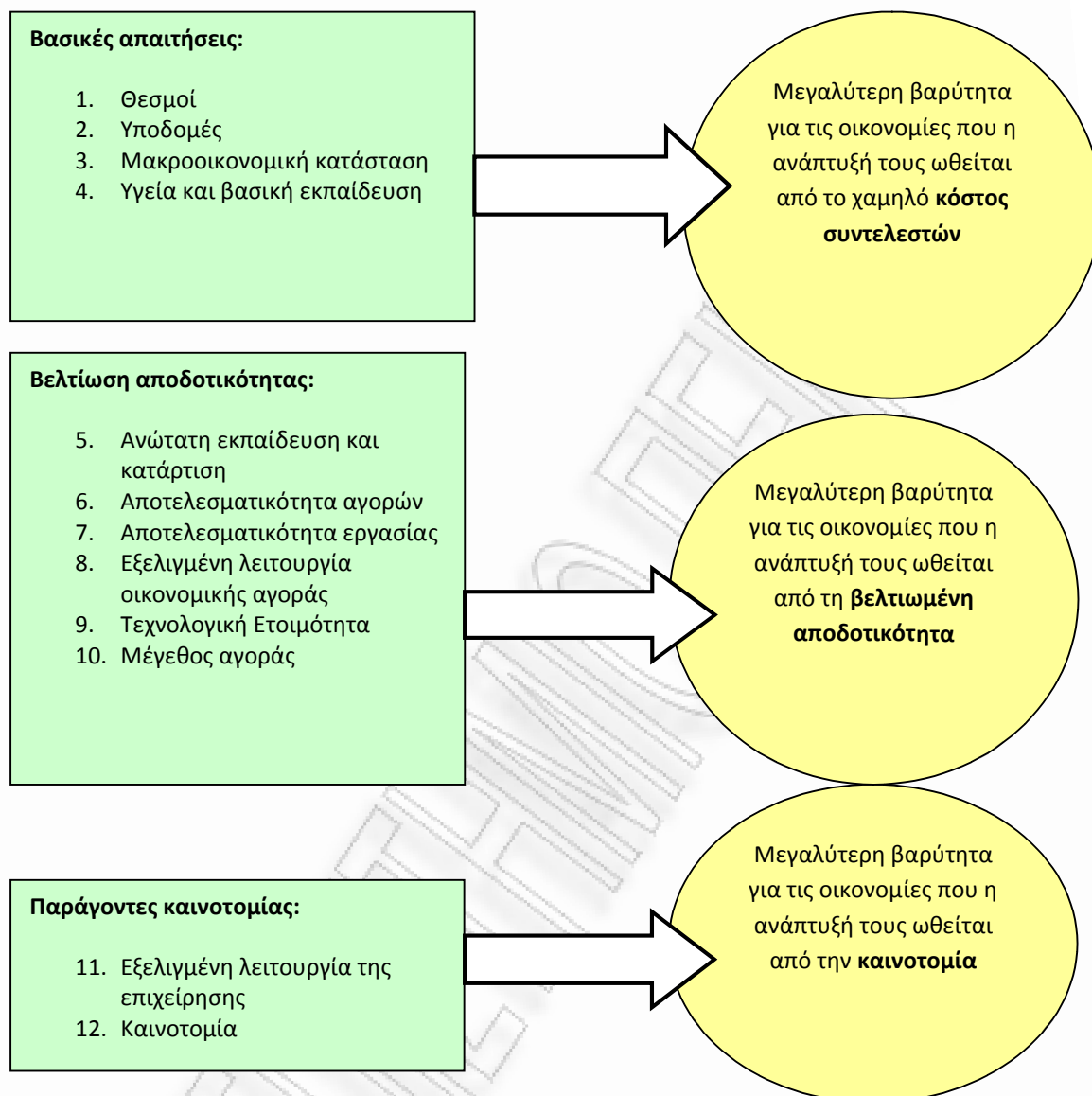
1. Συνολικές εκτιμήσεις για την οικονομία της χώρας
2. Τεχνολογία
3. Κυβέρνηση και δημόσιος τομέας
4. Δημόσιοι θεσμοί
5. Υποδομές
6. Ανθρώπινο δυναμικό
7. Χρηματοδότηση και άνοιγμα αγορών
8. Εγχώριος ανταγωνισμός
9. Λειτουργία και στρατηγική της επιχείρησης
10. Κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη

Πρέπει να σημειώνουμε ότι λόγω της φύσης των ερωτήσεων οι απαντήσεις ενέχουν αρκετό βαθμό υποκειμενισμού ενώ οι υποδείκτες που στηρίζονται σε αντικειμενικά στατιστικά στοιχεία είναι αρκετά λιγότεροι.

3.3.1) Ολική ανταγωνιστικότητα

Ο δείκτης ολικής ανταγωνιστικότητας διαμορφώνεται λαμβάνοντας υπόψη μικροοικονομικούς και μακροοικονομικούς παράγοντες. Τα επιμέρους στοιχεία αυτού του δείκτη εντάσσονται σε τρεις πυλώνες: Βασικές απαιτήσεις, Βελτίωση αποδοτικότητας και Παράγοντες καινοτομίας (Διάγραμμα 3.3). Ανάλογα με το αναπτυξιακό στάδιο στο οποίο βρίσκεται μια χώρα, η βαθμολογία της σε κάθε έναν από τους τρεις πυλώνες σταθμίζεται με διαφορετικούς συντελεστές (Πίνακας 3.12). Στη συγκεκριμένη μεθοδολογία λαμβάνονται υπόψη τρία αναπτυξιακά στάδια: στο πρώτο η ανάπτυξη ωθείται από το χαμηλό κόστος των συντελεστών, στο δεύτερο από τη βελτίωση της αποδοτικότητας και στο τρίτο από την καινοτομία. Το κριτήριο για την κατάταξη μιας χώρας σε ένα από τα τρία αυτά στάδια είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Διάγραμμα 3.3: Επιμέρους στοιχεία του δείκτη ολικής ανταγωνιστικότητας

Πηγή: Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)-2008

Πίνακας 3.12: Συντελεστές βαρύτητας στους τρεις πυλώνες του δείκτη ολικής ανταγωνιστικότητας σε κάθε στάδιο ανάπτυξης

Αναπτυξιακό στάδιο που βασίζεται σε:	Βασικές απαιτήσεις	Παράγοντες βελτίωσης αποδοτικότητας	Παράγοντες καινοτομιών
Χαμηλό κόστος συντελεστών	60%	40%	20%
Βελτίωση αποδοτικότητας	35%	50%	50%
Καινοτομία	5%	10%	30%

Πηγή: Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)-2008

Η Ελλάδα από το 2005 κατατάσσεται στο στάδιο ανάπτυξης που στηρίζεται στην καινοτομία, με αποτέλεσμα η συνολική της βαθμολογία να επηρεάζεται περισσότερο από τη χαμηλή επίδοσή της σε αυτό τον τομέα και λιγότερο από τις καλύτερες επιδόσεις της στις βασικές απαιτήσεις.

Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 67^η μεταξύ των 134 χωρών, δηλαδή σε κατώτερη θέση από την 65^η που βρισκόταν το 2007. Η θέση αυτή είναι η κατώτερη μεταξύ των χωρών της ΕΕ-27 με εξαίρεση τη Βουλγαρία (76^η) και τη Ρουμανία (68^η). Ας σημειωθεί ότι τόσο η Βουλγαρία όσο και η Ρουμανία προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση μόλις το 2007.

Οι τομείς στους οποίους παρατηρείται βελτίωση θέσεων σε σχέση με το 2008 είναι οι θεσμοί, οι υποδομές, η αποτελεσματικότητα και η λειτουργία της αγοράς, η τεχνολογική ετοιμότητα και η λειτουργία της επιχείρησης. Αντίθετα, σημειώνεται απώλεια θέσεων αναφορικά με την υγεία και εκπαίδευση, την αποτελεσματικότητα της εργασίας και το μέγεθος της αγοράς ενώ στην ίδια θέση παραμένει η χώρα σε σχέση με την μακροοικονομική κατάσταση και την καινοτομία.

Πίνακας 3.13: Συγκριτική θέση της Ελλάδας στο δείκτη ολικής ανταγωνιστικότητας και στα επιμέρους στοιχεία.

Επιμέρους στοιχεία δείκτη	2008-2009		2007-2008	
	Κατάταξη (134 χώρες)	Κατάταξη (1 έως 7)	Κατάταξη (131 χώρες)	Κατάταξη (1 έως 7)
Βασικές απαιτήσεις	51	4.66	48	4.70
1. Θεσμοί	58	4.10	49	4.31
2. Υποδομές	45	4.28	35	4.38
3. Μακροοικονομική κατάσταση	106	4.37	106	4.29
4. Υγεία και βασική εκπαίδευση	40	5.89	42	5.83
Παράγοντες βελτίωσης αποδοτικότητας	57	4.61	57	4.07
5. Ανώτατη εκπαίδευση και κατάρτιση	38	4.52	39	4.44
6. Αποτελεσματικότητα αγορών	64	4.22	60	4.24
7. Αποτελεσματικότητα εργασίας	116	3.89	120	3.69
8. Εξελιγμένη λειτουργία αγοράς	67	4.29	60	4.41
9. Τεχνολογική Ετοιμότητα	59	3.50	58	3.29
10. Μέγεθος αγοράς	33	4.52	39	4.33

Παράγοντες καινοτομίας	68	3.65	59	3.68
11. Εξελιγμένη λειτουργία επιχείρησης	66	4.13	62	4.13
12. Καινοτομία	63	3.18	63	3.23

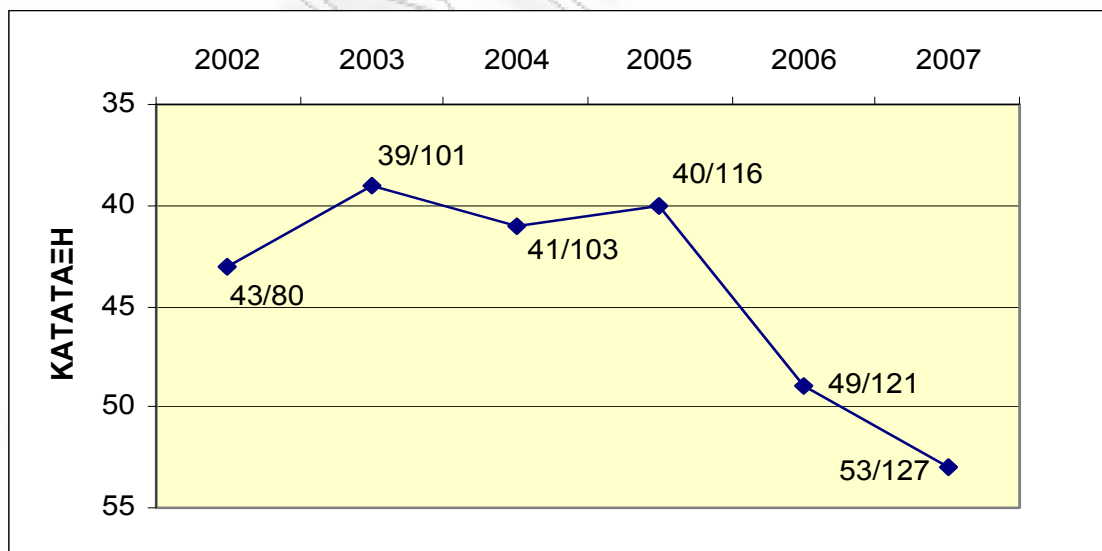
Πηγή: Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)-2009

3.3.2) Επιχειρηματική ανταγωνιστικότητα

Ο δείκτης επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας επικεντρώνεται σε μικροοικονομικά δεδομένα όπως η λειτουργία και η στρατηγική της επιχείρησης, το ανθρώπινο δυναμικό και η ποιότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στοιχεία τα οποία καταδεικνύουν το κατά πόσο η οικονομική ευημερία μπορεί να διατηρηθεί και να αναπτυχθεί στο μέλλον. Ο δείκτης αυτός αξιολογεί το επιχειρηματικό περιβάλλον, τις δομές των αγορών και των επιχειρήσεων και την ποιότητα του management αντικατροπίζοντας το τρέχον επίπεδο δυνατοτήτων των εγχώριων επιχειρήσεων.

Στον δείκτη επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας ενώ αρχικά διακρίνουμε ένα σχετικά ευνοϊκό περιβάλλον για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα στην πορεία και από το έτος 2005 παρατηρείται επιδείνωση με συνεχή απώλεια θέσεων.

Διάγραμμα 3.4: Κατάταξη της Ελλάδας στον δείκτη ανταγωνιστικότητας για ανάπτυξη την περίοδο 2002-2007

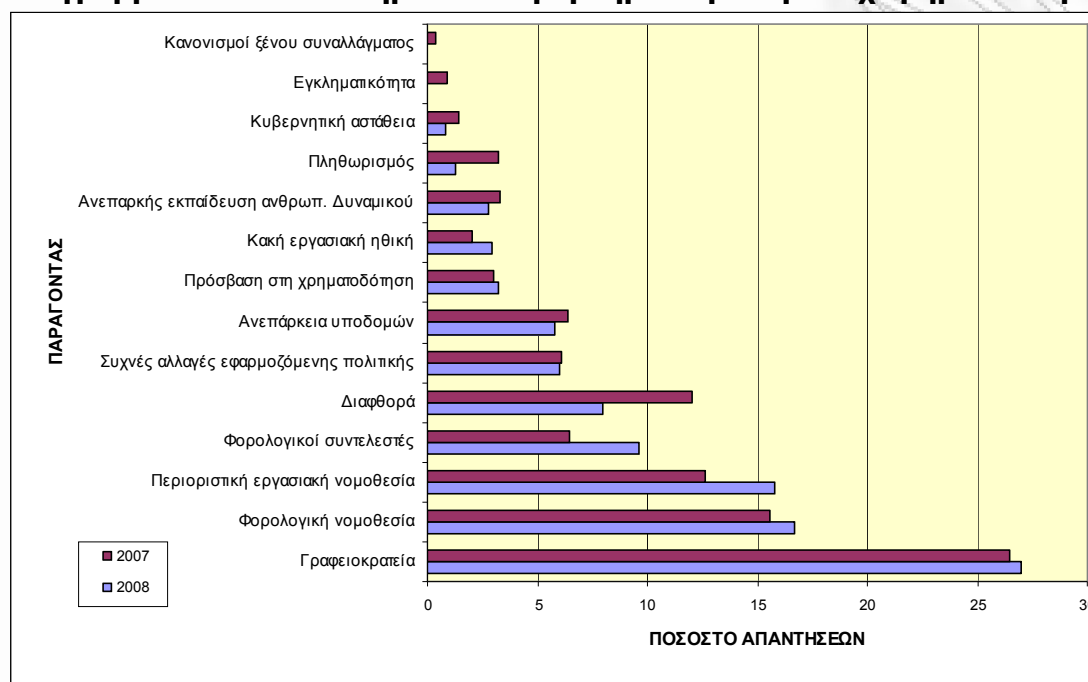

Πηγή: Πηγή: Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)-2007

Η γραφειοκρατία εξακολουθεί να αποτελεί το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στη λειτουργία τους. Ακολουθεί η

φορολογική νομοθεσία και η περιοριστική εργασιακή νομοθεσία και έπεται η διαφθορά που παραδόξως θεωρείται λιγότερο σοβαρό πρόβλημα σε σχέση με το 2007, οι φορολογικοί συντελεστές, η ανεπάρκεια υποδομών και οι συχνές αλλαγές της εφαρμοζόμενης πολιτικής.

Διάγραμμα 3.5: Τα πιο σημαντικά προβλήματα για την επιχειρηματικότητα

Πηγή: Πηγή: Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)-2008

3.4) Η ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας σύμφωνα με την κατάταξη του International Institute of Management Development (IMD)

Το International Institute of Management Development (IMD) συγκαταλέγεται ανάμεσα στους κορυφαίους, σε παγκόσμιο επίπεδο, εκπαιδευτικούς οργανισμούς, με ιδιαίτερη εξειδίκευση σε θέματα ανταγωνιστικότητας. Η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας του IMD αποτελεί μια αναλυτική και ολοκληρωμένη μελέτη της ανταγωνιστικής ικανότητας των κρατών, ενώ εκδίδεται ανελλιπώς σε ετήσια βάση από το 1989. Ειδικότερα, παρουσιάζει, αναλύει και ιεραρχεί την ικανότητα των κρατών να δημιουργούν και να διατηρούν ένα περιβάλλον, το οποίο υποστηρίζει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Υποθέτει ότι η δημιουργία πλούτου λαμβάνει χώρα κυρίως στο επίπεδο των επιχειρήσεων και έτσι «η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων» είναι κρίσιμης σημασίας. Όμως επειδή οι επιχειρήσεις λειτουργούν σε ένα εθνικό περιβάλλον που ενισχύει ή εμποδίζει

τη δυνατότητα να τις ανταγωνίζονται εγχωρίως και διεθνώς, παίζει επίσης μεγάλη σημασία «η ανταγωνιστικότητα του περιβάλλοντος» ή «η ανταγωνιστικότητα των εθνών».

Η μεθοδολογία της Παγκόσμιας Επετηρίδας Ανταγωνιστικότητας του IMD περιλαμβάνει ένα σύστημα 329 δεικτών οι οποίοι διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες:

- 1) την Οικονομική Απόδοση
- 2) την Κυβερνητική Αποτελεσματικότητα
- 3) την Επιχειρηματική Αποτελεσματικότητα και
- 4) τις Υποδομές

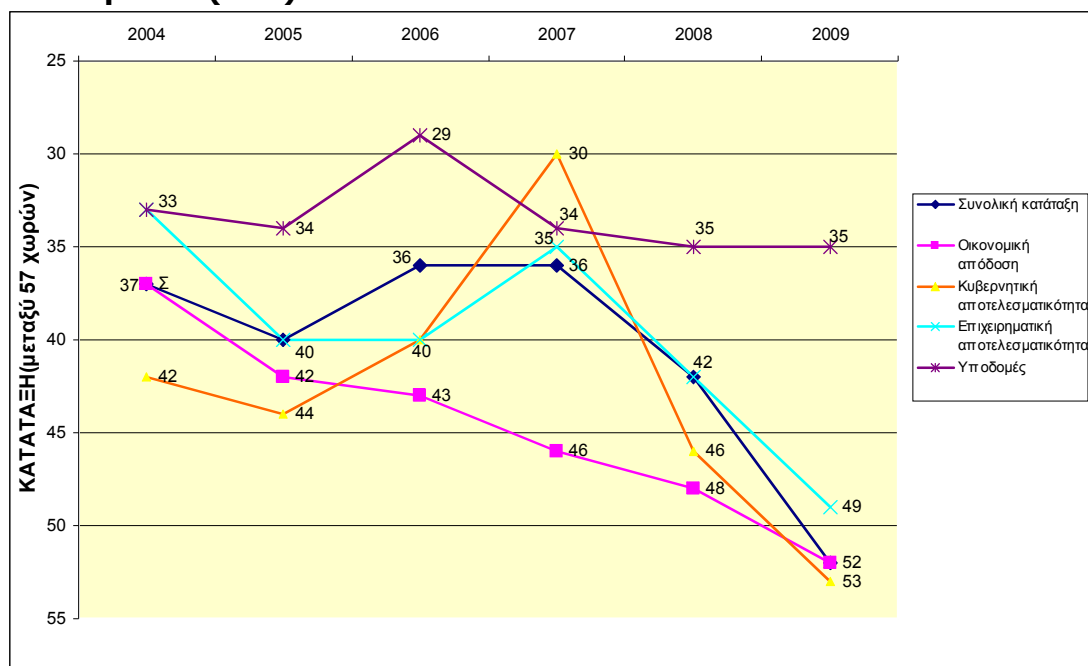
Σύμφωνα, λοιπόν, με την Ετήσια Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2009 του IMD κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους 2008 η Ελλάδα σημείωσε χειροτέρευση κατά δέκα (10) θέσεις στην Παγκόσμια Κατάταξη Ανταγωνιστικότητας των 57 χωρών και περιφερειών που μελετώνται από το IMD και καταλαμβάνει πλέον την 52η θέση, ενώ το 2007 βρισκόταν στην 42ή.

Ειδικότερα και ακολουθώντας την ανάλυση των δεδομένων για τις παραπάνω ομάδες κριτηρίων προκύπτουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις από την έκθεση του 2009 σε σχέση με αυτή του 2008:

- στον τομέα της «Οικονομικής Απόδοσης» η χώρα μας απώλεσε 4 θέσεις και από την 48^η το 2008, βρίσκεται πλέον στην 52η
- στον τομέα της «Κυβερνητικής Αποτελεσματικότητας» η Ελλάδα απώλεσε 7 θέσεις και από την 46^η το 2008 βρίσκεται πλέον στην 53η
- στο τομέα της «Επιχειρηματικής Αποτελεσματικότητας» απώλεσε 7 θέσεις και από την 42^η θέση το 2008 βρίσκεται στη 49 το 2009, και

Εξαίρεση αποτελεί η κατηγορία των «Υποδομών», όπου η Ελλάδα διατήρησε αμετάβλητη τη θέση της και παρέμεινε στην 35η θέση μεταξύ των 57 συγκεκριμένων οικονομιών.

Διάγραμμα 3.6: Διαχρονική κατάταξη της Ελλάδας στην Παγκόσμια Επετηρίδα Ανταγωνιστικότητας του Institute for Management Development (IMD)

Πηγή: *Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος-2009*

Συμπερασματικά η θέση της Ελλάδας φαίνεται να κατρακυλάει στους περισσότερους δείκτες που μελετά το IMD και σημειώνει την αδυναμία της Ελλάδας να προσαρμοστεί στις εκάστοτε οικονομικές προκλήσεις. Το Ινστιτούτο τονίζει την υποχώρηση δεικτών όπως η διαφάνεια, το έλλειμα, ο πληθωρισμός αλλά και οι προοπτικές βελτίωσης των δημόσιων οικονομικών τα επόμενα 2 χρόνια. Η αρνητική αυτή εικόνα φαίνεται να αποδίδεται στην εφαρμογή εσωστρεφούς μοντέλου της οικονομίας που στηρίζεται αποκλειστικά στην κατανάλωση, ενώ οι εξαγωγές αποτελούν μικρό ποσοστό του ΑΕΠ. Τα ευρήματα της Παγκόσμιας Επετηρίδας επισημαίνουν επιπλέον τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας που ανέδειξε η παγκόσμια οικονομική κρίση, για ατέλειωτη γραφειοκρατία, δομική ανεργία, στρεβλή λειτουργία του ανταγωνισμού και εκτεταμένη παραοικονομία. Όλα αυτά καθιστούν πολύ δύσκολο το «επιχειρείν» στην Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια.

Επιπλέον μελετώντας την κατάταξη μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εξαιρούνται Μάλτα, Λετονία και Κύπρος) η Ελλάδα φαίνεται να καταλαμβάνει την προτελευταία θέση (23^η) δύο θέσεις χαμηλότερα δηλαδή από την κατάταξη του 2008 στην οποία καταλάμβανε την 21^η θέση.

Οι χώρες που κατέχουν τις τρεις (3) κορυφαίες θέσεις σε όρους ανταγωνιστικότητας παγκοσμίως εξακολουθούν να είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το Χονγκ - Κονγκ και η Σιγκαπούρη. Παράλληλα, η κορυφαία δεκάδα των πλέον ανταγωνιστικών οικονομιών συμπληρώνεται με την Ελβετία στην 4η θέση και ακολουθούν η Δανία, η Σουηδία, η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Φινλανδία και η Ολλανδία. Η πιο εντυπωσιακή αλλαγή στην παγκόσμια κατάταξη έγινε από την Ινδονησία ανεβαίνοντας από την 51^η θέση στην 42^η και την Εσθονία να καταρκαυλάει 12 θέσεις καταλαμβάνοντας την 35^η θέση.

3.5) Συνολική Θεώρηση των Συστημάτων Αξιολόγησης

Τα ευρήματα, τόσο του Ελληνικού Συστήματος Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας, όσο και των ξένων εκθέσεων συγκλίνουν ως προς ορισμένες παραμέτρους. Οι ελληνικές επιδόσεις σε πτυχές της ανταγωνιστικότητας όπως η ανάπτυξη, η γενική μακροοικονομική σταθερότητα, η δημοσιονομική πολιτική, η αποτελεσματικότητα των χρηματαγορών και των κεφαλαιαγορών, η ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων και εμπορευμάτων, η ασφάλεια, ο τουρισμός και οι γενικότερες εξαγωγές υπηρεσιών ή η γλωσσομάθεια είναι ικανοποιητικές.

Αντίθετα, σε ζητήματα όπως αυτό της έρευνας και καινοτομίας, τόσο στον επιχειρηματικό όσο και στο δημόσιο χώρο, της εκπαίδευσης, της γραφειοκρατίας και της γενικότερης αξιοπιστίας του δημοσίου τομέα, καθώς και της ποιότητας και προστασίας του περιβάλλοντος, απαιτούνται γρήγορα και ολοκληρωμένα μεταρρυθμιστικά βήματα για να βελτιωθούν οι επιδόσεις της χώρας. Παράλληλα, σημαντικά φαίνεται να είναι τα προβλήματα και στην αγορά εργασίας, όπου τα ποσοστά απασχόλησης παραμένουν χαμηλά, ενώ η ανεργία μεταξύ ευπαθών κυρίως ομάδων (νέων, γυναικών) εξακολουθεί να είναι σχεδόν διπλάσια του μέσου όρου.

Όσον αφορά τον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογίας, είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι τόσο το ΕΣΜΑ όσο και οι ξένες εκθέσεις δίνουν αρνητική αξιολόγηση στην Ελλάδα στους περισσότερους σχετικούς δείκτες, τόσο των ερευνητικών εισροών (δαπάνες, προσωπικό, κ.λπ.), όσο και των εκροών (διπλώματα ευρεσιτεχνίας, δημοσιεύσεις). Δυσμενείς είναι και οι

αξιολογήσεις από τα στελέχη των επιχειρήσεων ως προς τη δημόσια έρευνα, τη συνεργασία πανεπιστημίων και βιομηχανίας και την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων.

Χαμηλές επιδόσεις αλλά υψηλοί ρυθμοί αύξησης καταγράφονται στη χρήση των νέων τεχνολογιών και την ευρυζωνικότητα, ενώ και οι χρήστες του Διαδικτύου βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με την ΕΕ-27. Χαμηλότερες του μέσου όρου της ΕΕ-27 είναι οι δαπάνες για τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών. Τέλος, πολλές δημόσιες υπηρεσίες επιδεικνύουν τεχνολογική ανεπάρκεια, με περιορισμένο αριθμό ηλεκτρονικών συναλλαγών του κράτους με τον πολίτη.

Επίσης σημαντική υποβάθμιση της θεωρούμενης ανταγωνιστικής θέσης της χώρας συνεπάγονται και τα υψηλά ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, καθώς και το χαμηλό ποσοστό των εξαγωγών στο ΑΕΠ και γενικότερα ο χαμηλός βαθμός εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας.

Τέλος, η χαμηλή εισροή επενδύσεων συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη χαμηλή κατάταξη της Ελλάδας στους δείκτες των WEF και IMD, χωρίς, όπως ήδη αναφέρθηκε, αυτό να αποδίδει πιστά την πραγματική εικόνα. Γενικά, η χαμηλή εισροή επενδύσεων θεωρείται ως ουσιαστική ένδειξη της σχετικά χαμηλής ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Χωρίς την εισροή σημαντικών ΞΑΕ, σε μια χώρα σαν την Ελλάδα, περιορίζεται η δυνατότητα εισαγωγής των σύγχρονων τεχνολογικών μεθόδων και των προϊόντων υψηλής τεχνολογίας στην εγχώρια παραγωγή. Υπάρχει πράγματι ανάγκη εισροής ξένων επενδύσεων τόσο στους κλάδους παραγωγής αγαθών όσο και στους κλάδους υπηρεσιών και ιδιαίτερα στον κλάδο της εκπαίδευσης, στον οποίο οι ΞΑΕ είναι πλήρως αποκλεισμένες σήμερα στην Ελλάδα.

Επομένως η αποτελεσματική αντιμετώπιση των σημερινών προβλημάτων και δυσκολιών που αντιμετωπίζει η χώρα, τόσο σε μικροοικονομικό όσο και σε μακροοικονομικό επίπεδο, που την υποβαθμίζουν στην κλίμακα κατάταξης των WEF και IMD, αποτελούν προϋπόθεση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την ανάπτυξη της στο μέλλον. Αποτελούν προϋπόθεση για τη διατηρήσιμη βελτίωση της ευημερίας των Ελλήνων πολιτών.

Για την επίτευξη δε σημαντικής προόδου στην κατάταξη της χώρας στις διεθνείς κλίμακες ανταγωνιστικότητας, αναγκαία προϋπόθεση είναι η επίτευξη προόδου στον τομέα της δημοσιονομικής προσαρμογής και της δραστηκής μείωσης των κρατικών παρεμβάσεων στην οικονομία, στην προσαρμογή της αγοράς εργασίας και της εισοδηματικής πολιτικής στα δεδομένα που προκύπτουν μέσα στο έντονα ανταγωνιστικό παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ειδικές εκδόσεις

- Υπουργείο Ανάπτυξης - Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Διερεύνηση των Διεθνών Δεικτών Ανταγωνιστικότητας και Εκτίμηση του Κόστους από την έλλειψη ανταγωνιστικότητας στην ελληνική οικονομία (2005), Εκδόσεις: Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα
- Υπουργείο Ανάπτυξης - Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, (2003), Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2003
- "Eurostat Year book 2008: The Statistical Guide of the Europe"(2008), Office of Official Publications of the European Communities

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- <http://www.weforum.org>
World Economic Forum, "The Global Competitiveness Report 2008-2009", Geneva
- <http://www.competitive-greece.gr>
Υπουργείο Ανάπτυξης - Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης (2007), Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2007, Αθήνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

4.1) Εισαγωγή

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας επηρεάζεται από σημαντικές παραμέτρους, οι οποίες επιδρούν, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο πάνω σε αυτήν. Υπάρχουν διάφορες θεωρίες και απόψεις για το τι επηρεάζει περισσότερο την ανταγωνιστικότητα και αυτό γιατί όπως είπαμε σε παραπάνω κεφάλαιο είναι μια σύνθετη έννοια.

Κατά καιρούς από πολλούς οικονομολόγους και μανάτζερ έχει υποστηριχθεί ότι βασικοί παράγοντες της ανταγωνιστικότητας είναι:

- Η παραγωγικότητα της επιχείρησης αλλά και του συνόλου της οικονομίας
- Οι επενδύσεις σε ανθρώπινο και υλικό δυναμικό
- Οι διάφορες διαρθρωτικές πολιτικές κ.α.

Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι στην έννοια της ανταγωνιστικότητας περιλαμβάνονται:

- Η ύπαρξη πλούσιων φυσικών πόρων
- Η ύπαρξη φθηνού εργατικού δυναμικού
- Η απόρροια κυβερνητικών εθνικών πολιτικών και μέτρων όπως είναι οι δασμοί, οι επιδοτήσεις και άλλα.

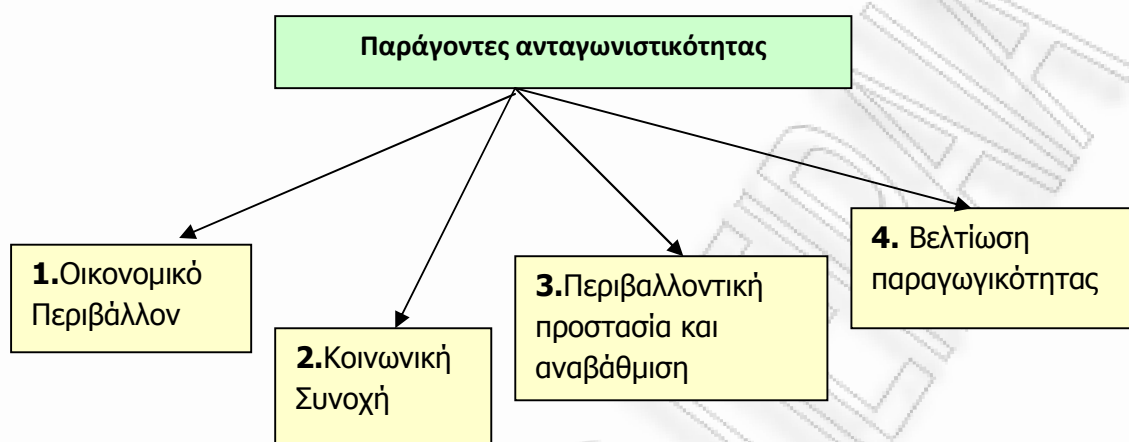
Ορισμένοι πάλι βλέπουν την οικονομία ως μακροοικονομικό φαινόμενο που επηρεάζεται κυρίως από μεταβλητές όπως:

- Τα κρατικά ελλείμματα
- Τα επιτόκια
- Τις συναλλαγματικές ισοτιμίες

Τέλος ανεξάρτητα από τους παραπάνω πρωτογενείς προσδιοριστικούς παράγοντες, οι οποίοι αποκαλούνται και θεμελιώδη δεδομένα της οικονομίας, κλειδί στην υπόθεση της ανταγωνιστικότητας παραμένει η επιχείρηση και το περιβάλλον μέσα στο οποίο αυτή δραστηριοποιείται. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα της

ελληνικής οικονομίας, σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Ανταγωνιστικότητας & Ανάπτυξης και οι οποίοι επιμερίζονται σε τέσσερις(4) τομείς:

Διάγραμμα 4.1: Παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα

Πηγή: Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας-2007

4.2) Οικονομικό Περιβάλλον

Η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας συνδέεται με την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών της. Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων με τη σειρά της εξαρτάται τόσο από τις επιδόσεις των ίδιων των επιχειρήσεων όσο και από το άμεσο και ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν και δραστηριοποιούνται.

Η αναβάθμιση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος είναι συνάρτηση ύπαρξης συνθηκών ανταγωνισμού και ανοικτών και εύρυθμων αγορών. Η κυβέρνηση μέσω της οικονομικής πολιτικής συμβάλλει ουσιαστικά στην αναβάθμιση του οικονομικού περιβάλλοντος μέσω της ενίσχυσης των προσδιοριστικών παραγόντων της ανάπτυξης, καθώς επίσης και της διαμόρφωσης ενός λιτού και αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου. Το οικονομικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι σταθερό, να ενισχύει την εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων και των καταναλωτών, να είναι ευέλικτο στις μεταβολές του διεθνούς περιβάλλοντος και να διασφαλίζει ικανοποιητική ποιότητα διαβίωσης των πολιτών.

Η οικονομική ολοκλήρωση με τις αντίστοιχες διεθνείς και ευρωπαϊκές αγορές μέσω εμπορικών και κεφαλαιακών ροών είναι προϋπόθεση αλλά και αποτέλεσμα για την αναβάθμιση του οικονομικού περιβάλλοντος και για τη

ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας. Ο παράγοντας «οικονομικό περιβάλλον» αποτελείται από τρεις υποκατηγορίες:

- Τιμές και κόστη εισροών
- Οικονομική πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των αγορών
- Ανταγωνιστικές αγορές (ανταγωνιστικές εγχώριες αγορές και ολοκλήρωση με τις διεθνείς αγορές)

4.2.1) Τιμές και κόστη εισροών

Τα κόστη εργασίας αποτελούν σημαντικούς παράγοντες τα οποία πρέπει να διερευνηθούν στην προσπάθεια να καταγράψουμε το υπάρχον οικονομικό περιβάλλον. Τα συνολικά κόστη εργασίας ορίζονται ως το άθροισμα των μεικτών μισθών και αμοιβών (καθαροί μισθοί + εισφορές εργαζομένων), των εργοδοτικών εισφορών (συν ένα μικρό ποσοστό από άλλα εργατικά κόστη). Παράλληλα τα ωριαία κόστη εργασίας στις διάφορες χώρες αντιστοιχούν στα ετήσια κόστη εργασίας διαιρούμενα με τον αριθμό των δεδουλευμένων ωρών εργασίας.

Σημαντική είναι και η εξέταση της πορείας του επιπέδου τιμών των τηλεπικοινωνιών. Η αποδοτικότητα της οικονομικής μεταρρύθμισης οδήγησε στην απελευθέρωση των αγορών στις οποίες δραστηριοποιούνται βιομηχανίες δικτύων, όπως αυτή των τηλεπικοινωνιών. Ο τομέας των τηλεπικοινωνιών διαδραματίζει έναν ιδιαίτερο σημαντικό ρόλο στην οικονομία, διότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες αποτελούν εισροές στην οικονομική δραστηριότητα άλλων τομέων, με βασικότερο αυτόν της οικονομίας της γνώσης. Την υψηλότερη σημαντικότητα στις τηλεπικοινωνίες κατέχουν οι τηλεφωνικές κλήσεις. Η απελευθέρωση της αγοράς τηλεπικοινωνιών οδήγησε στην αύξηση του ανταγωνισμού με αποτέλεσμα τη βελτίωση του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη μείωση του κόστους κατανάλωσης σε κατηγορίες κλήσεων προς ορισμένους προορισμούς.

Επίσης το πετρέλαιο αποτελεί την κυριότερη ενδιάμεση εισροή στη βιομηχανία και επομένως η τιμή του αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της ζήτησης και συνεπώς της κατανάλωσης. Η ύπαρξη χαμηλών τιμών πετρελαίου επιδρά θετικά στη μείωση

του κόστους, παρέχοντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων χωρών. Στην τελική τιμή του πετρελαίου εισέρχονται δυο βασικές φορολογικές επιβαρύνσεις: ο ειδικός φόρος κατανάλωσης και ο φόρος προστιθέμενης αξίας. Η φορολόγηση των προϊόντων πετρελαίου αποφέρει σημαντικά έσοδα στο κράτος, ενώ παράλληλα χρησιμοποιείται ως εργαλείο για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη χρήση τους.

Παράλληλα με την τιμή του πετρελαίου κίνησης, και η τιμή της βενζίνης κίνησης αποτελεί ενδιάμεση εισροή στην παραγωγική δραστηριότητα. Η χρήση της βενζίνης κίνησης είναι ευρέως διαδεδομένη σε όλα τα επιβατικά αυτοκίνητα. Η ανάγκη συνεχούς βελτίωσης στη σύσταση του προϊόντος για περιορισμό των ρύπων οδήγησε στη διάδοση της αμόλυβδης βενζίνης κίνησης. Το 1992, η αγορά πετρελαιοειδών απελευθερώθηκε, ενώ το κράτος διατήρησε το δικαίωμα να επεμβαίνει σε περιοχές όπου η μονοπωλιακή δύναμη επηρεάζει αρνητικά τις τιμές, κυρίως σε περιόδους υψηλής ζήτησης. Η ύπαρξη χαμηλών τιμών βενζίνης έχει διπλό αποτέλεσμα, καθώς μειώνεται το κόστος κατοχής επιβατικών αυτοκινήτων, ενισχύοντας θετικά την αγορά αυτοκινήτου, ενώ παράλληλα περιορίζει το κόστος παραγωγής. Η τελική τιμή της βενζίνης όπως και αυτή του πετρελαίου επιβαρύνεται με τον ειδικό φόρο κατανάλωσης και το φόρο προστιθέμενης αξίας. Η φορολόγηση της βενζίνης αποφέρει σημαντικά έσοδα στο κράτος και ταυτόχρονα χρησιμοποιείται ως εργαλείο για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη χρήση με στόχο τη διατήρηση των κριτηρίων, όπως τίθεται από το Πρωτόκολλο του Κιότο για τη προστασία του περιβάλλοντος.

4.2.2) Οικονομική πολιτική και ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των αγορών

Στην οικονομική πολιτική, πρωταρχικά συμπεριλαμβάνονται τα φορολογικά έσοδα (από άμεσους και έμμεσους φόρους), τα οποία συνιστούν τη σημαντικότερη πηγή άντλησης δημοσίων εσόδων, ενώ την αρμοδιότητα και ευθύνη για την ορθολογικότερη διαχείρισή τους έχει η κεντρική κυβέρνηση. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να δημιουργούνται δυνατότητες άσκησης πολιτικής εσόδων που θα προωθή τη βελτίωση της κατανομής των

πόρων, τη δικαιότερη διανομή του εθνικού εισοδήματος και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Ωστόσο, τα έσοδα από φόρους έχουν έντονο συγκυριακό χαρακτήρα διότι επηρεάζονται έντονα από τον οικονομικό κύκλο.

Παράλληλα η φορολογία των κερδών των επιχειρήσεων είναι πρωταρχικής σημασίας για την ανταγωνιστική θέση της χώρας και τη δυνατότητα προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων (φόρος επί των κερδών) επιβάλλεται επί του φορολογητέου εισοδήματος, που προκύπτει από τη διαφορά του ακαθάριστου εισοδήματος μείον τις δαπάνες κτήσεώς του και τα άλλα ποσά που υπόκεινται σε φοροαπαλλαγή. Έτσι προκύπτει και ο όρος «φορολογικός ανταγωνισμός» που αναφέρεται στις προσπάθειες χωρών να προσελκύσουν επενδύσεις μειώνοντας τους συντελεστές. Εντούτοις, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η διαφορετική δημοσιονομική πολιτική (φορολογικός συντελεστής, φοροαπαλλαγές κ.λπ.) που ασκεί η κάθε χώρα δυσχεραίνει τη δυνατότητα διακριτικής σύγκρισης.

Πρόσθετα οι δημόσιες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα βασικά έργα υποδομής που γίνονται από το κράτος, όπως την κατασκευή οδικών και σιδηροδρομικών δικτύων, σχολείων, νοσοκομείων κ.ά. Με την αποπεράτωση και τη χρήση των έργων υποδομής δημιουργούνται οι απαραίτητες εξωτερικές οικονομίες, που βελτιώνουν το επιχειρηματικό κλίμα και συντελούν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, προσελκύοντας άμεσες ξένες επενδύσεις αλλά και ιδιωτικές επενδύσεις.

Εκτός από τις δημόσιες επενδύσεις και οι δημόσιες δαπάνες αποβλέπουν στην επίτευξη ποικίλων στόχων (αναπτυξιακών, σταθεροποιητικών, αναδιανεμητικών κ.λπ.). Το κράτος με τη διάθεση των φορολογικών εσόδων, για τη χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών είναι σε θέση να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο κοινωνικό σύνολο και επομένως να προωθή τους δημοσιονομικούς στόχους που θέτει. Οι δημόσιες δαπάνες υποδιαιρούνται σε μεταβιβαστικές πληρωμές προς ιδιώτες (π.χ. συντάξεις, επιδόματα ανεργίας κ.λπ.) και δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες. Οι τελευταίες καλύπτουν τις αγορές καταναλωτικών και επενδυτικών αγαθών και υπηρεσιών

εγχώριας παραγωγής και μπορούν να τονώνουν κατά τρόπο άμεσο στην εγχώρια ζήτηση, να ενισχύουν την απασχόληση των ημεδαπών συντελεστών παραγωγής και να αυξήσουν το εθνικό προϊόν.

Τέλος η πορεία του δημοσιονομικού πλεονάσματος ή ελλείμματος σχετίζεται αρνητικά με την πορεία του πρωτογενούς αποτελέσματος των επενδύσεων αλλά και την εξέλιξη της ενεργούς ζήτησης. Οι συνέπειες αυτές θέτουν αναγκαία τη διατήρησή του σε χαμηλά επίπεδα. Αλλά και η ύπαρξη υψηλού δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ οδηγεί στην δέσμευση πόρων για την εξόφληση των δανειακών αναγκών μιας χώρας, με αποτέλεσμα τον περιορισμό του εγχώριου εισοδήματος που μπορεί να διατεθεί για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών αλλά και την προώθηση των δημοσίων επενδύσεων. Η σημασία και η συγκράτηση του δημοσίου χρέους σε χαμηλά επίπεδα είναι ουσιώδης για την οικονομική ανάπτυξη, αποτελώντας ταυτόχρονα βασικό παράγοντα σύγκλισης των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σημαντικό κριτήριο βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

4.2.3) Ανταγωνιστικές αγορές (Ανταγωνιστικές εγχώριες αγορές, Ολοκλήρωση με τις διεθνείς αγορές)

Η αποτελεσματικότερη ποιοτική και ποσοτική διαχείριση των πόρων, οδηγεί σε μείωση του κόστους παραγωγής και βελτίωση των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτόν την ανταγωνιστικότητα τους στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Η ιδιωτική επένδυση σε πάγιο εξοπλισμό διαδραματίζει βασικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Αρχικά η επένδυση δημιουργεί προοπτική αύξησης της παραγωγικότητας του υπάρχοντος εργατικού δυναμικού και δεύτερον η βελτίωση του εξοπλισμού των ήδη υπάρχουσών εγκαταστάσεων και η εισαγωγή νέου ενσωματώνει τις πιο πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις, εξασφαλίζοντας αποδοτικότερη χρησιμοποίηση του εργοστασιακού δυναμικού.

Παράλληλα παρατηρώντας τις μακροχρόνιες αρνητικές επιδράσεις του πληθωρισμού βλέπουμε ότι αυτές αφορούν: 1) τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών και συνεπακόλουθα τη μείωση της ζήτησης, 2) τη μείωση εμπιστοσύνης στο νόμισμα και τη δημιουργία αβεβαιότητας σχετικά με

τη μελλοντική του αξία που έχει ως αποτέλεσμα την αποθάρρυνση μακροπρόθεσμου προγραμματισμού και επενδύσεων από την πλευρά των επιχειρήσεων, 3) τη δημιουργία αστάθειας στην οικονομία και απαίτηση υψηλότερων επιτοκίων από την πλευρά των αποταμιευτών που έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους δανεισμού και αρνητικές συνέπειες για την επενδυτική δραστηριότητα των επιχειρήσεων και 4) τη μείωση των πραγματικών μισθών και συνακόλουθων απαιτήσεων για διορθωτικές αυξήσεις των ονομαστικών μισθών με κίνδυνο την περαιτέρω αύξηση του επιπέδου των τιμών. Πέρα από αυτή καθαυτή τη μεταβολή του επιπέδου των τιμών η μεταβλητότητα του πληθωρισμού διαχρονικά δυσχεραίνει περαιτέρω τον προγραμματισμό μακροπρόθεσμων επενδύσεων που αποτελούν βασικό συστατικό παράγοντα για την επίτευξη και διατήρηση αυξήσεων στην παραγωγικότητα και κατά συνέπεια τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Άλλο οικονομικό μέγεθος που λαμβάνουμε υπόψη μας για την μελέτη της ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας είναι και η ανεργία. Η ανεργία καθορίζεται από τη μεγάλη έλλειψη εργασίας των απασχολούμενων σχεδόν σε όλους τους παραγωγικούς κλάδους και αντιμετωπίζεται με την καταβολή επιδόματος ή με θεσμούς όπως η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Το ζήτημα της ανεργίας έχει αναδειχθεί ως το σημαντικότερο πρόβλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παράλληλα ένας από τους παράγοντες που επηρεάζουν την έκταση του ανταγωνισμού σε μια αγορά είναι ο σχετικός βαθμός ανοίγματος και ολοκλήρωσης της οικονομίας με τις διεθνείς αγορές. Ο βαθμός αυτός επηρεάζει την ενίσχυση του ανταγωνισμού, διευκολύνει τη μεταφορά τεχνολογίας, διαχέει τις «καλές πρακτικές» και διευκολύνει την πρόσβαση στη γνώση. Επιπλέον διευκολύνει την αναγνώριση αλλά και το άνοιγμα νέων αγορών, καθώς επίσης και την άνοδο των αποδόσεων από τη δημιουργία νέων προϊόντων.

Επίσης η αναγνώριση του ρόλου των μορφών ιδιωτικού κεφαλαίου και ειδικότερα των ξένων άμεσων επενδύσεων στην αναπτυξιακή διαδικασία έχει επηρεάσει τη στάση των περισσότερων χωρών για υιοθέτηση πολιτικών, προκειμένου να προσελκύσουν νέες επενδύσεις. Αυτή η στάση συνδέεται με

τις προσδοκίες ότι οι ξένες άμεσες επενδύσεις θα οδηγήσουν σε αύξηση της απασχόλησης, των εξαγωγών, των φορολογικών εσόδων, βελτίωση της εγχώριας επιχειρηματικότητας και διάχυση των καινοτομιών και της νέας τεχνολογίας.

Τέλος η πορεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που περιλαμβάνει: α) το εμπορικό ισοζύγιο (διαφορά των εξαγωγών από τις εισαγωγές, οι οποίες πραγματοποιούνται κατά την τρέχουσα περίοδο) β) το ισοζύγιο υπηρεσιών (εισπράξεις από και τις πληρωμές για την παροχή υπηρεσιών από και προς τους ξένους αντίστοιχα) γ) τις εισροές και εκροές εισοδημάτων και δ) τις μεταβιβάσεις και τις δωρεές αποτελεί μια σαφή εικόνα της πορείας του εμπορικού ισοζυγίου.

4.3) Κοινωνική συνοχή

Η δυναμική της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνική συνοχή. Κεντρικός πυλώνας είναι η ενίσχυση της απασχόλησης και η μείωση της ανεργίας μέσω της ανάπτυξης με τη δημιουργία νέων και ποιοτικά καλύτερων θέσεων εργασίας. Κοινωνική συνοχή σημαίνει επίσης και ανανέωση της κοινωνίας μέσω της διεύρυνσης της ισότητας των ευκαιριών, της εκπαίδευσης και κατάρτισης, της αξιοποίησης του δυναμικού απασχόλησης, της κοινωνίας της πληροφορίας και της προώθησης της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης.

Βασική προϋπόθεση για την κοινωνικά δίκαιη κατανομή του πλούτου είναι η αύξηση της απασχόλησης. Στο διεθνές περιβάλλον μέσα στο οποίο ανταγωνίζεται η χώρα και με δεδομένο το βιοτικό της επίπεδο, καθώς και το επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού της, η αύξηση της απασχόλησης είναι απαραίτητο να βασίζεται στην οικονομία της γνώσης. Για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι απαραίτητη η επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο μέσω των δημοσίων δαπανών για σημαντικές επενδύσεις στα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Η ελληνική οικονομία δέχεται τη θετική πίεση της βελτίωσης του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού και επομένως καλείται να μετατρέψει σε μια οικονομία με αυξημένες γνώσεις και ικανότητες του ανθρώπινου

δυναμικού. Ταυτόχρονα όμως δεν έχει επωμιστεί επαρκώς τις ιδιωτικές και τις συλλογικές επιλογές που πρέπει να μετατρέψουν την αυξημένη ζήτηση για εκπαιδευτικές υπηρεσίες σε παράγοντα ανάπτυξης της κοινωνίας της γνώσης, από την άποψη των δαπανών, της ανταπόκρισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της απασχόλησης στις ανάγκες για έρευνα και της επέκτασης της δια βίου μάθησης. Η υστέρηση αυτή αποτελεί έναν παράγοντα διατήρησης των κοινωνικών ανισοτήτων και επηρεάζει επίσης τον αργό ρυθμό μείωσης της ανεργίας.

Η εξοικείωση με τις ψηφιακές τεχνολογίες, η διείσδυση της τεχνολογίας, η μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης, η βελτίωση των υποδομών, η ασφάλεια και η μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και εν γένει των μικροοικονομικών παραγόντων δημιουργούν προϋποθέσεις ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας.

Την Κοινωνική Συνοχή την επιμερίζουμε στις παρακάτω ενότητες:

- Εκπαίδευση και δεξιότητες
- Κοινωνία της πληροφορίας

4.3.1) Εκπαίδευση και δεξιότητες

Οι κυβερνήσεις έχουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και μετάδοση της γνώσης που σήμερα αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την ανταγωνιστικότητα. Η επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο συνδέεται άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η ανάγκη αυτή απαιτεί τη διάθεση δημοσίων δαπανών για σημαντικές επενδύσεις στα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η επένδυση κοινωνικών πόρων στην εκπαίδευση στηρίζεται στην υπόθεση ότι με τον τρόπο αυτό αυξάνει η παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού.

Παράλληλα η ταχεία μεταβολή του περιεχομένου των γνωστικών αντικειμένων επιβάλλει τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγική διαδικασία, ώστε να υπάρξει αμφίδρομη και συνεχώς τροφοδοτούμενη σχέση εργασίας και κατάρτισης κυρίως πάνω σε νέες τεχνολογίες. Η αυξανόμενη αυτή ευελιξία που απαιτείται στην εργασία και τις αγορές υπονοεί ότι η εκμάθηση πρέπει να είναι διαρκής. Η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού

οδηγεί σε αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων και κατ' επέκταση βελτίωση της παραγωγής. Πέραν της ποσοτικής αύξησης θα υπάρξει και ποιοτική βελτίωση των προϊόντων, αφού θα μπορούν να εφαρμοστούν οι πλέον προηγμένες μέθοδοι παραγωγής. Τέλος θα υπάρξει θετική συμβολή στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων στη χώρα μας.

4.3.2) Κοινωνία της πληροφορίας

Ο όρος «Κοινωνία της Πληροφορίας» δηλώνει το μέτρο έκτασης που έχει η χρήση του Διαδικτύου. Η ευρεία χρήση του Διαδικτύου συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη μιας σύγχρονης κοινωνίας της γνώσης δημιουργώντας ζήτηση για υπηρεσίες ηλεκτρονικού επιχειρείν (e-business, B2B, B2C κ.λπ), ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce) και ουσιαστικές δυνατότητες για την εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (e-government). Η διάχυση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και η ενίσχυση της κοινωνίας της πληροφορίας αποτελούν ουσιαστικό παράγοντα για την επίτευξη υψηλών ρυθμών παραγωγικότητας αλλά και μακροπρόθεσμα διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης με κοινωνική συνοχή και συμμετοχή.

Στον όρο της Κοινωνίας της Πληροφορίας συμπεριλαμβάνεται και η δυνατότητα επικοινωνίας μέσω τηλεφώνου, η οποία αποτελεί βασική ανάγκη των κατοίκων κάθε χώρας. Παράλληλα, όμως μέσα στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας και της εξέλιξης των τηλεπικοινωνιακών συστημάτων, η ύπαρξη της τηλεφωνικής γραμμής αποτελεί ενδιάμεση υπηρεσία για την εφαρμογή προηγμένων υποδομών (Διαδίκτυο, τηλεδιάσκεψη, τηλε-εκπαίδευση κ.α.). Η δυνατότητα αυτή διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ ατόμων και επιχειρήσεων και εξοικονομεί χρόνο.

Τέλος η διάδοση και χρήση Η/Υ είναι το πρώτο και θεμελιώδες στάδιο για την εξέλιξη μιας χώρας στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας και αποτελεί κύριο παράγοντα της ανάπτυξης του κλάδου των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Στη σύγχρονη οικονομία της γνώσης η ανταγωνιστικότητα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την υποδομή κάθε χώρας σε τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών. Η γνώση της χρήσης Η/Υ από τα άτομα αποτελεί βασική προϋπόθεση στην ένταξή τους στην αγορά

εργασίας, καθώς έχει εφαρμοστεί πλήρως στην επιχειρηματική δραστηριότητα, παρέχοντας την δυνατότητα γρήγορης και αποδοτικής αξιοποίησης του ανθρώπινου κεφαλαίου.

4.4) Περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση

Οικονομία, κοινωνία και περιβάλλον αποτελούν ένα ενιαίο και αλληλοεξαρτώμενο σύνολο. Η εξασφάλιση μιας καλύτερης, εφικτής ποιότητας ζωής για τους πολίτες σημαίνει πολύ περισσότερα από την οικονομική ανάπτυξη και μόνον. Η πρόοδος στην ποιότητα ζωής των πολιτών οικοδομείται από την οικονομική ανάπτυξη στο πλαίσιο της εναρμονισμένης σχέσης των αναγκών της αγοράς και των διαθέσιμων φυσικών πόρων.

Στο πλαίσιο της συγκριτικής αξιολόγησης της θέσης της χώρας σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες και το μέσο όρο της Ε.Ε., η Ελλάδα εμφανίζεται να διατηρεί ακόμα φυσικά καταναλωτικά πρότυπα (διατηρεί τη χαμηλότερη θέση στην παραγωγή δημοτικών απορριμμάτων) και έρχεται δεύτερη μετά την Ισπανία υπερβαίνοντας τον ευρωπαϊκό μέσο όρο στις προστατευόμενες περιοχές φυσικού περιβάλλοντος³. Παράλληλα όμως εμφανίζεται να έχει υψηλότερες του μέσου όρου εκπομπές ρύπων του φαινομένου του θερμοκηπίου και κυρίως του διοξειδίου του άνθρακα, κυρίως ως αποτέλεσμα της χρήσης ορυκτών καυσίμων στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Η οικονομία δεν καθορίζεται ούτε κατευθύνεται από τις ανάγκες της αγοράς μόνον, αλλά και από τους κάτωθι διαθέσιμους πόρους ανάπτυξης:

- Υδάτινοι
- Ατμοσφαιρικοί
- Εδαφικοί
- Ενεργειακοί
- Ορυκτοί
- Χλωρίδας και πανίδας
- Τοπίων

---

³ Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ετήσιας Έκθεσης Ανταγωνιστικότητας 2007. Υπουργείο Ανάπτυξης

- Οικοσυστημάτων

Η οικονομία των φυσικών πόρων, στην οποία κεντρικό ρόλο παίζει μια επιτυχής και συνεπής ενεργειακή πολιτική και από την άλλη πλευρά η μετάλλαξη οικονομικών δραστηριοτήτων, που σήμερα έχουν επίπτωση στο περιβάλλον, σε οικονομικές δραστηριότητες που το σέβονται και το προστατεύουν – όπως για παράδειγμα οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ο τουρισμός αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και δημιουργίας προϋποθέσεων βιώσιμης ανάπτυξης.

Η πολιτική για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη πρέπει να διασφαλίζει ότι η οικονομική ανάπτυξη συμβάλλει στην ποιότητα ζωής όλων. Ο βασικός νόμος για την προστασία του περιβάλλοντος της χώρας (Ν. 1659/86) ορίζει σαφώς ως υποβάθμιση του περιβάλλοντος “κάθε μεταβολή του περιβάλλοντος που πιθανόν να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία, στην ποιότητα ζωής και στην υγεία των κατοίκων, στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και στις αισθητικές αξίες”. Ο ίδιος νόμος αποτρέπει ρητά την υποβάθμιση του περιβάλλοντος⁴. Συνεπώς, είναι δια νόμου υποχρεωτική, η μέριμνα για τη μη υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα, η περιβαλλοντική προστασία και αναβάθμιση αποτελεί προϋπόθεση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας.

Η έννοια της ποιότητας ζωής είναι αρκετά σχετική και εξαρτάται σ’ ένα βαθμό και από τα ίδια τα άτομα. Ωστόσο υπάρχει μια «ελάχιστη κοινή συμφωνία», ότι ο όρος «ποιότητα ζωής» περιλαμβάνει τουλάχιστον τα εξής:

- Επαρκές οικονομικό εισόδημα για αξιοπρεπές συνθήκες ζωής
- Παροχή καλών υπηρεσιών υγείας και παιδείας
- Παροχή καλών δημόσιων μέσων μεταφοράς
- Απασχόληση για όλους.
- Καλής ποιότητας κατοικία
- Καθαρό περιβάλλον - σωστή διαχείριση αποβλήτων
- Ορθολογική χρήση κάθε είδους πόρων ανάπτυξης

---

⁴ Άρθρο 1 του Ν. 1659/86

4.5) Βελτίωση της παραγωγικότητας

Η ανταγωνιστικότητα προσδιορίζεται από την παραγωγικότητα με την οποία η χώρα χρησιμοποιεί το ανθρώπινο δυναμικό της, το κεφάλαιο και τους φυσικούς της πόρους. Η παραγωγικότητα, η οποία εξαρτάται τόσο από την αξία των προϊόντων και των υπηρεσιών (π.χ. ποιότητα, μοναδικότητα, κλπ), όσο και από την αποδοτικότητα με την οποία αυτά παράγονται, προσδιορίζει το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας. Η παραγωγικότητα ουσιαστικά λειτουργεί ως «καταλύτης» που επιτρέπει τη μετουσίωση όλων των προηγούμενων συνιστωσών της ανταγωνιστικότητας σε ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο. Δεν παίζει άμεσο ρόλο ποιοι είναι οι τομείς στους οποίους ανταγωνίζεται η χώρα, αλλά με ποιο τρόπο ανταγωνίζονται οι επιχειρήσεις μέσα σε αυτούς τους τομείς. Στο πλαίσιο αυτό, καθοριστικός είναι ο ρόλος ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος που προωθεί την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και επιτρέπει τη διαρκή αναβάθμιση των επιχειρήσεων.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της έρευνας και της τεχνολογίας, της διαδικασίας της καινοτομίας σε όλες τις δραστηριότητες, των πολιτικών ενίσχυσης της παραγωγικότητας εξαιτίας της βελτίωσης πολλών παραγόντων, επίσης μέσω της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του Δημοσίου τομέα, της μείωσης της γραφειοκρατίας και της ποιότητας των παραγόμενων υπηρεσιών. Αντικειμενικός στόχος της κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων είναι η διαρκής βελτίωση της παραγωγικότητας μέσω της ενθάρρυνσης καινοτομιών και της αύξησης της ζήτησης για νέα γνώση με ερευνητικά αποτελέσματα στην Ελλάδα τόσο στις επιχειρήσεις όσο και το δημόσιο τομέα.

Την παραγωγικότητα ως παράγοντα που επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα μιας χώρας μπορούμε να την διαχωρίσουμε σε:

- Έρευνα και τεχνολογία-καινοτομία και
- Επιχειρηματικότητα

4.5.1) Έρευνα και τεχνολογία-καινοτομία

Η ικανότητα μιας χώρας να παράγει καινοτομικά προϊόντα αποτελεί ένδειξη του επιπέδου έρευνας και τεχνολογίας που βρίσκεται η χώρα αυτή. Ο

αριθμός των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας αποτελεί μια πρώτη ένδειξη της δυναμικότητας της οικονομικής απόδοσης των επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη. Παράλληλα τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας κατοχυρώνουν τα πνευματικά δικαιώματα της νέας γνώσης στον ερευνητή και στη χώρα όπου διεξάγεται η έρευνα. Επιπλέον δίνοντας τη δυνατότητα αξιοποίησης της καινοτομίας μέσα από την παραγωγική διαδικασία, ενισχύονται οι εξαγωγές και δημιουργούνται νέες επενδυτικές ευκαιρίες.

Επιπλέον γνωρίζοντας ότι οι δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη εκφράζουν τη συνολική επικέντρωση μιας οικονομίας σε βασική και εφαρμοσμένη έρευνα, το μέγεθος της δαπάνης για επιστημονική και τεχνολογική έρευνα είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης απόδοσης μιας οικονομίας. Η δημιουργία νέας γνώσης, η ανακάλυψη νέων τεχνολογιών και η δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου που προέρχεται από τη βασική ή εφαρμοσμένη έρευνα, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες μιας οικονομίας να εκμεταλλευτεί αποτελεσματικά τα ερευνητικά αποτελέσματα αλλά και να ενισχύσει το εθνικό επίπεδο καινοτομίας, συνιστούν κρίσιμους παράγοντες στη διατήρηση της οικονομικής ανάπτυξης στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον.

Σημαντικός είναι και ο ρόλος του δημοσίου τομέα στη χρηματοδότηση της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας, ο οποίος είναι καθοριστικός στην εξασφάλιση πόρων για έρευνα και ανάπτυξη. Το γεγονός ότι η απόδοση τέτοιου είδους επενδύσεων δεν είναι εμφανής βραχυπρόθεσμα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην εξ ολοκλήρου χρηματοδότηση τέτοιου είδους επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα. Άρα ο ιδιωτικός τομέας χωρίς την κρατική υποστήριξη τείνει να υπο-επενδύει σε έρευνα και τεχνολογία, ενώ αυτή είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της δραστηριότητας σε επίπεδο επιχείρησης και συνακόλουθα στο σύνολο της οικονομίας.

Τέλος απαραίτητο είναι το ερευνητικό δυναμικό, το οποίο και συμβάλλει καθοριστικά στην προοπτική τεχνολογικής ανάπτυξης, αλλά και στην προώθηση καινοτομίας, αξιοποιώντας με τον καλύτερο τρόπο τις επενδύσεις σε βασική και εφαρμοσμένη έρευνα. Η ανάπτυξη των τεχνολογικών και καινοτομικών εξελίξεων έχει θετική επίδραση αφενός στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς

δημιουργούνται νέα πιο εξελιγμένα προϊόντα και αφετέρου στη βελτίωση της παραγωγικότητας με την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων

4.5.2) Επιχειρηματικότητα

Η γνώση των παραγόντων που επιδρούν στη μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων και των ποιοτικών χαρακτηριστικών τους είναι απαραίτητη για την προώθηση των κατάλληλων διαθρωπικών αλλαγών, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την αύξηση της απασχόλησης.

Το ενδιαφέρον για την ίδρυση, διακοπή και μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων και τη βιωσιμότητά τους προκύπτει από τις προσδοκίες που υπάρχουν για το αποτέλεσμα που έχουν οι διαδικασίες αυτές για τη λειτουργία των αγορών και την οικονομική ευημερία. Οι αριθμητικές μεταβολές του αριθμού των επιχειρήσεων συνδέονται με προσδοκίες σχετικά με την αύξηση της παραγωγικότητας, την ανάπτυξη της καινοτομίας, την προώθηση του ανταγωνισμού και μέσω αυτού την διαμόρφωση καλύτερου επιπέδου τιμών για τους καταναλωτές, την εισαγωγή νέων και καλύτερων προϊόντων στην αγορά και τη δημιουργία απασχόλησης.

Ωστόσο στην εξέταση των θετικών αποτελεσμάτων των νέων επιχειρήσεων θα πρέπει επίσης να εξετάζονται και παράγοντες που μπορεί να μετριάζουν τις θετικές επιδράσεις που προαναφέρθηκαν. Η θεώρηση του ρόλου της γενικότερης οικονομικής κατάστασης και της επίδρασης της στην απόφαση των ατόμων να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση κάνει τη διάκριση ανάμεσα σε παράγοντες «ενθάρρυνσης» και παράγοντες «απόρριψης». Ο κυριότερος παράγοντας ενθάρρυνσης είναι η ανοδική φάση της οικονομίας σε συνδυασμό με ένα καλό επιχειρηματικό περιβάλλον και επιχειρηματικές ευκαιρίες. Αντιθέτως, η οικονομική ύφεση και η ανεργία είναι ο σημαντικότερος παράγοντας αποτροπής προς την επιχειρηματικότητα.

Επίσης σημαντικός παράγοντας για τις επιχειρηματικές επιλογές των ατόμων είναι η προηγούμενη εργασιακή εμπειρία. Στο θέμα αυτό μια σειρά από ερευνητές έχουν επισημάνει το λεγόμενο φαινόμενο της «κλαδικής αδράνειας». Η κλαδική αδράνεια περιγράφει την τάση των ατόμων να δημιουργούν επιχειρήσεις στον κλάδο που εργάζονταν προηγουμένως ως

μισθωτοί εργαζόμενοι για να εκμεταλλευτούν την εμπειρία τους, αλλά και γιατί είναι πιθανότερο ότι τα άτομα μπορούν να διακρίνουν μια επιχειρηματική ευκαιρία στον κλάδο που εργάζονται παρά σε οποιονδήποτε άλλο. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ο κίνδυνος ότι η κλαδική αδράνεια μπορεί να οδηγήσει σε νέες επιχειρηματικές αποφάσεις ανεξάρτητα από την προοπτική του ανταγωνισμού και της ανάπτυξης ενός κλάδου. Δηλαδή, η κλαδική αδράνεια σε συνδυασμό παραγόντων πίεσης προς την επιχειρηματική δράση μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε φθίνοντες κλάδους γεγονός που μπορεί να έχει συνέπειες για την προοπτική επιβίωσης των επιχειρήσεων αυτών.

Συμπερασματικά οι περισσότερες νέες επιχειρήσεις είναι συνήθως μικρές. Μια σειρά εμπειρικών ερευνών διαπιστώνουν τη θετική επίδραση της ηλικίας στην επιβίωση των επιχειρήσεων αλλά όχι και στην μεγέθυνση των επιχειρήσεων και ότι οι μικρές επιχειρήσεις μεγεθύνονται με ταχύτερους ρυθμούς από τις μεγαλύτερες ενώ αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο επιβίωσης ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους.

Το γεγονός ότι οι μικρές επιχειρήσεις αποτελούν το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των επιχειρήσεων σε μια οικονομία και το ότι αυτή η τάση τείνει να επιμένει στο χρόνο δεν θα πρέπει να οδηγεί σε υπεραπλουστεύσεις. Το γεγονός ότι υπάρχουν διαχρονικά πολύ περισσότερες μικρές επιχειρήσεις από ότι μεγαλύτερες δεν σημαίνει ότι διαχρονικά πρόκειται για τις ίδιες μικρές επιχειρήσεις. Η πληθυσμιακή σύνθεση των μικρών επιχειρήσεων είναι πολύ πιο ευμετάβλητη από ότι αυτή των μεγάλων επιχειρήσεων.

4.6) Συμπεράσματα

Όλοι οι προσδιοριστικοί παράγοντες που αναλύθηκαν προηγουμένως, το ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον, η κοινωνική συνοχή και η προστασία-αναβάθμιση του περιβάλλοντος συμβάλλουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας έχει σαν απώτερο σκοπό την επίτευξη ενός υψηλότερου βιοτικού επιπέδου για τους

πολίτες της. Ως εκ τούτου, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας βραχυπρόθεσμα κρίνεται από τα αποτελέσματά της.

Αποτελέσματα της ανταγωνιστικότητας μπορούν να θεωρηθούν οι επιδόσεις του κατά κεφαλήν εισοδήματος, το κόστος ζωής και η δημιουργία απασχόλησης. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αποτελεί βασικό μέτρο της ποιότητας ζωής και ιδιαίτερα η μεταβολή του σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Φυσικά το επίπεδο ευημερίας είναι συναρτησει και του κόστους ζωής. Το βιοτικό επίπεδο των πολιτών βελτιώνεται σε περιπτώσεις χαμηλού δείκτη κόστους σε συνδυασμό με την αύξηση του εισοδήματος. Βασική συνιστώσα είναι η δυνατότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, στην πορεία για την οικονομία της γνώσης, που δείχνει και τη δυναμική της βελτίωσης της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας. Τέλος η βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα θα πρέπει να οδηγεί σε πλήρη απασχόληση και ισότητα των ευκαιριών, αλλά και της αμοιβής ανάμεσα στα δύο φύλα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 4ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ειδικές εκδόσεις

- Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Τεύχος 122, Αύγουστος 2009
- Τράπεζα της Ελλάδας, Νομισματική Πολιτική 2008-2009, (Φεβρουάριος 2009)
- Υπουργείο Ανάπτυξης - Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Διερεύνηση των Διεθνών Δεικτών Ανταγωνιστικότητας και Εκτίμηση του Κόστους από την έλλειψη ανταγωνιστικότητας στην ελληνική οικονομία (2005), Εκδόσεις: Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα
- Υπουργείο Ανάπτυξης - Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, (2003), Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2003

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- <http://www.weforum.org>
World Economic Forum, "The Global Competitiveness Report 2008-2009", Geneva
- <http://www.competitive-greece.gr>
Υπουργείο Ανάπτυξης - Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης (2007), Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2007, Αθήνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

5.1) Εισαγωγή

Το επιχειρηματικό και εργασιακό περιβάλλον ασκεί πολύ σημαντική επιρροή στην παραγωγικότητα, τις επενδύσεις και την αναπτυξιακή δυναμική μιας οικονομίας. Γενικότερα το οικονομικό περιβάλλον μιας χώρας μπορεί να είναι φιλικό για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την αύξηση των επενδύσεων, ή μπορεί να δυσχεραίνει την επιχειρηματική δραστηριότητα περιορίζοντας έτσι την ελκυστικότητά της ως τόπου εγκατάστασης επενδύσεων, εγχωρίων και ξένων.

Ο ανταγωνισμός στην εγχώρια αγορά αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τις οργανωτικές μεταβολές στις επιχειρήσεις και την εντατικοποίηση της προσπάθειας για μείωση του κόστους παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων, για εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας και για παραγωγή καινοτομικών προϊόντων. Η εκάστοτε μορφή ανταγωνισμού όμως επηρεάζεται άμεσα από τη δημόσια διοίκηση και το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας. Η εξασφάλιση διαφάνειας, η εξάλειψη της διαφθοράς και η αποτελεσματικότερη λειτουργία της κρατικής μηχανής με την καταπολέμηση της γραφειοκρατίας πρέπει να αποτελούν στόχους που θα συμβάλλουν στον περιορισμό του κόστους λειτουργίας των οικονομικών μονάδων και την αύξηση του οφέλους από την κρατική παρέμβαση.

Επιπλέον η αγορά εργασίας, της οποίας η αποτελεσματική λειτουργία συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας και στην αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ανθρωπίνων πόρων, όταν διαθέτει αντοχή και δυναμική οδηγεί στην οικονομική, τεχνολογική και κοινωνική εξέλιξη της χώρας. Η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της αγοράς εργασίας αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες που προσδιορίζουν τη διαθεσιμότητα του ανθρώπινου δυναμικού, το ύψος και το ρυθμό αύξησης των εργατικών αμοιβών και το ύψος και το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας στην οικονομία.

5.2) Βαθμός παρέμβασης του κράτους στην οικονομία

Το Δημόσιο παράγει αγαθά και προσφέρει υπηρεσίες, που ο ιδιωτικός τομέας αδυνατεί να προσφέρει σε βέλτιστη ποσότητα, ποιότητα και τιμή. Το Δημόσιο είναι επίσης ο εγγυητής και ρυθμιστής των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων και συμβάσεων των πολιτών. Παρ' όλα αυτά σήμερα, παρά την πρόοδο που έχει συντελεσθεί, ο δημόσιος τομέας εξακολουθεί να κυριαρχεί στην οικονομική ζωή της χώρας. Διατηρεί τη δεσπόζουσα και συχνά μονοπωλιακή θέση σε διάφορους τομείς όπως στον ηλεκτρισμό, στην ενέργεια, στα ταχυδρομεία, στις χερσαίες μεταφορές, στην υγεία, στην εκπαίδευση, στην κοινωνική ασφάλιση.

Αυτό το μοντέλο παρέμβασης, ανεξάρτητα από τις όποιες θετικές ή αρνητικές επιδράσεις του στην οικονομική πρόοδο, είναι φανερό πως έχει εξαντλήσει πλέον τα όρια του και δρα ανασταλτικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, καθώς δεσμεύει πόρους, οι οποίοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πιο παραγωγικά, επιταχύνοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση.

Βασικός συνεπώς στόχος μιας στρατηγικής για αποδοτικότερο κράτος είναι ο επαναπροσδιορισμός των ορίων του κράτους ως παραγωγού και ο σχεδιασμός της σταδιακής αποχώρησής του από τους τομείς εκείνους στους οποίους παραμένει ακόμη ως παραγωγός ή παροχέας υπηρεσιών και έχει αποδεδειγμένα αποτύχει, συσσωρεύοντας ζημιές και χρέη που επιβαρύνουν το κοινωνικό σύνολο. Παράλληλα, στους τομείς εκείνους που θα κριθεί ότι πρέπει να συνυπάρχουν ο ιδιωτικός και ο δημόσιος τομέας θα πρέπει να εξασφαλίζεται απόλυτη ισότητα των όρων του ανταγωνισμού, έτσι ώστε οι δημόσιες επιχειρήσεις να λειτουργούν αποδεδειγμένα πιο αποδοτικά.

5.2.1) Το μέγεθος και η οργανωτική δομή του δημόσιου τομέα και οι επιπτώσεις

Η Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, στις αρχές του 21ου αιώνα, συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από τις ευρύτερα γνωστές παθολογίες όπως την απουσία στρατηγικής δράσης, την αναξιοκρατία, τη σπάταλη διαχείριση των ανεπαρκών δημόσιων πόρων, τη διαφθορά και τη δομική αδράνεια, τη

διοικητική ισοπέδωση, την ατροφία του πειθαρχικού δικαίου, τις οργανωτικές επικαλύψεις, την απουσία ορθολογικής σχεδίασης θέσεων εργασίας. Πρακτική συνέπεια της πραγματικότητας αυτής είναι το κόστος των παραγομένων αποτελεσμάτων των δημοσίων υπηρεσιών να υπολείπονται του οφέλους.

Επίσης, η ελλιπής κωδικοποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας αποτελεί τροχοπέδη στις όποιες προσπάθειες βελτίωσης της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης, καθώς απαιτείται σημαντική προσπάθεια αφενός για την καταγραφή της και αφετέρου για την εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων από τη μεταβολή ή κατάργηση μέρους της. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει την εφαρμογή ριζικών μεταβολών και την εισαγωγή καινοτομιών στον τρόπο λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης στο σύνολό της.

Το σημαντικότερο όμως πρόβλημα στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης είναι το θεσμικό περιβάλλον που επιβάλλει την κεντρική ευθυγράμμιση των δαπανών με τους διαθέσιμους πόρους και όχι με βάση το έργο που πρέπει να πραγματοποιηθεί από τους επιμέρους φορείς της (Υπουργεία, υπηρεσίες). Απ' αυτή τη βασική αδυναμία πηγάζουν το υψηλό κόστος των δημοσίων υπηρεσιών, η ελλιπής αποτίμηση αυτού του κόστους και η αδυναμία μέτρησης της παραγωγικότητας των υπηρεσιών, με αποτέλεσμα τη χαμηλή ποιότητα και κακή εξυπηρέτηση των πολιτών. Ένα δεύτερο, εξίσου σημαντικό, ζήτημα είναι οι πελατειακές σχέσεις που κυριάρχησαν για πολλά χρόνια στο πολιτικό σύστημα και εξακολουθούν να το επηρεάζουν. Βάση των πελατειακών σχέσεων υπήρξε ευνοϊκότερη πρόσβαση για απασχόληση στο δημόσιο τομέα, που οδήγησε σε αδιαφανείς, αναξιοκρατικές και υπερβολικές προσλήψεις, με αποτέλεσμα τη διόγκωση του διοικητικού μηχανισμού. Οι πελατειακές αυτές σχέσεις προσδιόριζαν τις περισσότερες φορές τον τρόπο εξέλιξης των δημοσίων υπαλλήλων στη διοικητική ιεραρχία, εκτρέφοντας έτσι ακόμα περισσότερο τα φαινόμενα αναξιοκρατίας και αδιαφάνειας. Το σύστημα αυτό υποχωρεί μεν, σταδιακά, έχει όμως αφήσει μια βαριά κληρονομιά, που εξακολουθεί να επηρεάζει καθοριστικά την κουλτούρα της Δημόσιας Διοίκησης.

5.2.2) Ο Δημόσιος Τομέας με νούμερα

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat το μέγεθος του ελληνικού δημοσίου, όπως μετράται από το ύψος των δημοσίων δαπανών φτάνει περίπου στο 47% του ΑΕΠ, το οποίο είναι κάτι λιγότερο από το μέσο όρο των 15 χωρών της Ε.Ε. Υπάρχουν βέβαια χώρες με πολύ μεγαλύτερο δημόσιο τομέα όπως η Σουηδία (57%), η Δανία (55%), η Φιλανδία (52%), οι οποίες έχουν και πλεονασματικούς προϋπολογισμούς αλλά είναι και μεταξύ των πρώτων σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας σε διεθνές επίπεδο.

Λόγω του μεγέθους και της συμμετοχής του στην οικονομική ζωή, ο δημόσιος τομέας ασκεί σημαντική επιρροή στην επίδοση της οικονομίας. Συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί, οι δαπάνες για τόκους στη χώρα μας είναι κατά μέσο όρο υψηλότερες κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες από τις αντίστοιχες στην ευρωζώνη.

Πίνακας 5.1: Πορεία των Δημοσιονομικών Μεγεθών στην Ευρωζώνη (Ε.Ε.-15)

Έτος	Έσοδα		Δαπάνες		Δημόσιες Επενδύσεις		Πρωτογενές πλεόνασμα		Καθαρός Δανεισμός		Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος		Δαπάνες Τόκων	
	ΕΛΛάδα	Ε.Ε.	ΕΛΛάδα	Ε.Ε.	ΕΛΛάδα	Ε.Ε.	ΕΛΛάδα	Ε.Ε.	ΕΛΛάδα	Ε.Ε.	ΕΛΛάδα	Ε.Ε.	ΕΛΛάδα	Ε.Ε.
2002	43,9	45,1	49,1	47,7	3,7	2,4	0,8	1,0	-5,2	-2,5	110,7	68,0	6,0	3,5
2003	43,0	45,1	49,1	48,2	4,0	2,5	-0,7	0,2	-6,1	-3,1	107,8	69,2	5,5	3,3
2004	42,1	44,8	49,9	47,6	4,2	2,5	-2,3	0,3	-7,8	-2,8	106,5	69,7	5,5	3,1
2005	41,6	45,1	46,8	47,6	3,5	2,5	-0,4	0,5	-5,2	-2,4	107,5	70,6	4,9	2,9
2006	42,2	45,2	44,9	47,2	3,5	2,5	2,0	0,9	-2,6	-2,0	104,8	69,4	4,6	2,9
2007	42,1	45,2	44,7	46,7	3,5	2,6	1,8	1,4	-2,6	-1,5	101,0	68,0	4,4	2,9

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία-2007

Η απασχόληση στο δημόσιο τομέα αντιπροσωπεύει από 10% (Γερμανία) έως 30% (Σουηδία) όλων των θέσεων εργασίας της Ε.Ε. των 15 μελών. Συνεπώς η παραγωγικότητα της εργασίας εντός του δημοσίου τομέα καθορίζει σε σημαντικό βαθμό το μέσο όρο παραγωγικότητας της εργασίας σε εθνικό επίπεδο. Παρ' όλα αυτά οι δυσκολίες μέτρησης του προϊόντος του δημοσίου τομέα και η έλλειψη διεθνώς εναρμονισμένων στοιχείων εμποδίζουν τη σύγκριση της παραγωγικότητας του δημοσίου τομέα μεταξύ των χωρών.

Παράλληλα παρατηρώντας τις δημόσιες δαπάνες, όπως έχουν διαμορφωθεί ιστορικά, διαπιστώνουμε μια σημαντική αύξησή τους σήμερα σε σχέση με τη δεκαετία του 1960. Οι δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν για το σύνολο των χωρών-μελών της Ευρωζώνης κατά 17,1 ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο 1960-2006. Η ίδια διαπίστωση ισχύει και για το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιαπωνία και τις Η.Π.Α. Στην Ευρωζώνη αυξήθηκαν από 30,4% το 1960 σε 45% το 1980 και σε 49% το 1998. Όμως, τα τελευταία οκτώ χρόνια οι δαπάνες μειώθηκαν στην Ευρωζώνη στο 47,5% του ΑΕΠ κυρίως λόγω της πτωτικής πορείας των επιτοκίων και της μείωσης των τόκων.

Πίνακας 5.2: Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)				
	1960	1980	1998	2006
Βέλγιο	33,2	56,1	51,2	49,2
Γερμανία	31,8	47,1	48,7	45,7
Ελλάδα	20,6	29	49,5	46,1
Ισπανία	20,3	31,5	41	38,5
Γαλλία	33,4	45,7	53,5	53,8
Ιρλανδία	26	46,1	34,8	34,1
Ιταλία	28,1	43	49,6	50,1
Λουξεμβούργο	25,4	48,4	42,2	40,4
Ολλανδία	29,3	53,3	46	46,7
Αυστρία	34,1	46,8	53,9	49,2
Πορτογαλία	14,7	34,8	42,3	46,1
Φιλανδία	26,3	39,1	52,8	48,6
Ευρωζώνη	30,4	45	49	47,5
Ηνω. Βασίλειο	36,1	43,2	40	45,0
Ιαπωνία	16,6	31,5	42,5	39,6
Η.Π.Α.	28,2	33,8	33	34,5

Πηγή: Eurostat, AMECO-2006

Στην πορεία επτά χώρες από τις αρχικές 12 της Ευρωζώνης προέβησαν σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις των κρατικών δαπανών. Το Βέλγιο, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία πραγματοποίησαν περικοπές των κρατικών δαπανών τους στις αρχές της δεκαετίας του '80. Οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκαν από πέντε ποσοστιαίες μονάδες στο Βέλγιο έως και 11 στην Ιρλανδία. Στις τρεις υπόλοιπες χώρες, την Ισπανία, την Αυστρία

και τη Φιλανδία, οι διορθωτικές μεταρρυθμίσεις των κρατικών δαπανών πραγματοποιήθηκαν μετέπειτα, τη δεκαετία του '90. Έτσι, το 2006 ο μέσος όρος των δημοσίων δαπανών των επτά χωρών διαμορφώνεται στο 43,8% ως ποσοστό του ΑΕΠ έναντι 48,4% για τις υπόλοιπες πέντε χώρες. Σημειώνουμε ότι την ίδια περίοδο, οι δαπάνες για την Ελλάδα, αντί να μειωθούν, αυξήθηκαν κατά 21 ποσοστιαίες μονάδες.

5.2.3) Το πρόβλημα της γραφειοκρατίας

Η γραφειοκρατία αποτελεί πηγή μεγάλων καθυστερήσεων, κόστους και αβεβαιότητας για τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ το κόστος της γραφειοκρατίας στην Ελλάδα μπορεί να ευθύνεται για την απώλεια τουλάχιστον μιας εκατοστιαίας μονάδας ετησίως από τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας.

Όσον αφορά γραφειοκρατικά και άλλα εμπόδια για την ίδρυση μιας νέας επιχείρησης το ισχύον καθεστώς προβλέπει σήμερα 14 έως 18 βήματα. Η κατάσταση αυτή δεν προκαλεί μόνο ταλαιπωρία στον υποψήφιο επιχειρηματία, έχει και επιπτώσεις ως προς την κατάταξη της χώρας στους διεθνείς πίνακες ανταγωνιστικότητας. Σε ορισμένες χώρες εκτιμάται ότι 2 διαδικασίες είναι αρκετές για την ίδρυση μιας επιχείρησης. Οι χώρες του ΟΟΣΑ απαιτούν κατά μέσο όρο 6 διαδικασίες ενώ η έναρξη λειτουργίας μιας επιχείρησης απαιτεί προεργασία 2 ημερών μόνο στην Αυστραλία και 27 ημερών στις πλούσιες χώρες κατά μέσο όρο. Στην Ελλάδα απαιτούνται 38 ημέρες. Τέλος το κόστος ίδρυσης μιας επιχείρησης στην Ελλάδα ανέρχεται στο 126% του κατά κεφαλήν εισοδήματος, ενώ σε ορισμένες χώρες το απαιτούμενο ελάχιστο καταβληθέν κεφάλαιο είναι μηδέν.

Γενικά τα σημαντικότερα αίτια της γραφειοκρατίας μπορούν να εντοπιστούν στο μεγάλο βαθμό παρέμβασης του κράτους στην οικονομία και στην κοινωνία. Στην Ελλάδα όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα το κράτος τείνει να θεωρείται υπεύθυνο για ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα θεμάτων και όχι μόνο σε αυτά που μπορεί να αναλάβει αποτελεσματική δράση.

5.2.4) Προτάσεις για βελτίωση του δημόσιου τομέα

Σε αυτό το συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον, η Δημόσια Διοίκηση οφείλει και αυτή να παρακολουθεί τα νέα δεδομένα, να είναι ευέλικτη και προσαρμοστική στις αλλαγές και στις απαιτήσεις της κοινωνίας. Οφείλει να απαντά στις ανάγκες των πολιτών και να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους. Για να το πετύχει αυτό χρειάζεται να επανακαθορίσει το ρόλο της και το είδος των υπηρεσιών που προσφέρει στους πολίτες και το κοινωνικό σύνολο. Χρειάζεται να εκσυγχρονισθεί ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί, αλλά και να επαναπροσδιορισθούν οι τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας στους οποίους εμπλέκεται.

Τα προβλήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω αναδεικνύουν με σαφήνεια τους στόχους των επιβαλλόμενων αλλαγών που είναι μια Δημόσια Διοίκηση μικρότερη σε μέγεθος, αποδοτικότερη σε λειτουργία, απλούστερη στις διαδικασίες, αξιοκρατική στη στελέχωση και ευέλικτη για να συμβαδίζει με τις παγκόσμιες αλλαγές. Υπάρχουσες μελέτες δείχνουν ότι υπάρχει περιθώριο περαιτέρω βελτιώσεων της αποτελεσματικότητας του δημοσίου τομέα στην Ε.Ε. και ότι το σημερινό προϊόν του δημοσίου τομέα μπορεί να επιτευχθεί με σημαντικά χαμηλότερο κόστος. Αυτό μπορεί να γίνει μέσα από ευρεία εισαγωγή νέων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών στη δημόσια διοίκηση. Στην Ελλάδα τα προγράμματα «Σύζευξις» και «Αριάδνη», αποσκοπούν να εξασφαλίσει η δημόσια διοίκηση ευελιξία κινήσεων, ταχύτητα και παραγωγή έργου με μειωμένο κόστος σε χρόνο και χρήμα.

Για τον περιορισμό του μεγέθους της Δημόσιας Διοίκησης ένας αποτελεσματικός τρόπος θα ήταν η υιοθέτηση και συνεπής εφαρμογή μιας μεσοπρόθεσμης πολιτικής προσλήψεων στο Δημόσιο Τομέα με τον καθορισμό σχέσης αποχωρούντων-προσλαμβανομένων υπέρ των πρώτων. Αυτό θα διευκολύνει την παράλληλη ποιοτική αναβάθμιση της Δημόσιας Διοίκησης, καθώς οι περιορισμένες προσλήψεις θα στραφούν στους τομείς εκείνους όπου υπάρχουν πραγματικές ανάγκες, σύμφωνα με την επιδιωκόμενη ιεραρχική δομή.

Επιπλέον η γενικευμένη χρήση της πληροφορικής στο δημόσιο τομέα όχι μόνο θα βελτιώσει την αποδοτικότητά του, αλλά και θα υπονομεύσει την

γραφειοκρατική νοοτροπία. Μέτρα που μπορούν να εφαρμοσθούν στα πλαίσια αυτά είναι:

- Η αξιολόγηση της διοικητικής ικανότητας μονάδων Δημόσιας Διοίκησης πριν από την προσπάθεια αναδιοργάνωσης μεθόδων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, με την εφαρμογή συγκεκριμένων μεγεθών μέτρησης αποτελεσματικότητας.
- Η δημιουργία των τεχνικών υποδομών, η κατάρτιση των δημοσίων υπαλλήλων και η ενθάρρυνση της χρησιμοποίησης ηλεκτρονικών μέσων.
- Η κάθετη ηλεκτρονική διασύνδεση των υπηρεσιών κάθε υπουργείου.
- Η οριζόντια διασύνδεση των υπουργείων μεταξύ τους.
- Η θέσπιση ηλεκτρονικών υπογραφών.
- Η καθιέρωση ηλεκτρονικής διαβούλευσης για την κατάρτιση νόμων.
- Η δημιουργία ενιαίων βάσεων δεδομένων, οι οποίες να είναι συμβατές για όλους τους φορείς του Δημοσίου.

Η λειτουργία κέντρων υπηρεσιών μιας στάσης (one-stop shop) ανάλογων με τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ), αποκλειστικά για τις επιχειρήσεις είναι ένα επιπλέον μέτρο που μπορεί να συμβάλλει στην ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας και άρα και της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Τέλος η ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης των δημοσίων υπαλλήλων για τη δημιουργία ηγετικών στελεχών με ικανότητες είναι ένα απαραίτητο βήμα για την αποτελεσματική και ποιοτική δημόσια διοίκηση. Στο ίδιο πλαίσιο, επιβάλλεται η αξιοποίηση των αποφοίτων της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης καθώς και η διαρκής εκπαίδευση δημοσίων λειτουργών, ενώ προτείνεται ακόμη η απόσπαση-μετάθεση-συμμετοχή τους σε τομείς δημόσιας διοίκησης ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών χωρών, προκειμένου να υπάρξει σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη παρόμοιων συστημάτων, με τις απαραίτητες βέβαια προσαρμογές.

5.3) Προσδιοριστικοί παράγοντες της παραγωγικότητας

Η αύξηση της παραγωγικότητας σε μια οικονομία προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το ρυθμό αύξησης των επενδύσεων, μέσω των οποίων

εισάγονται οι σύγχρονες τεχνολογικές μέθοδοι και τα καινοτομικά προϊόντα και αναβαθμίζεται το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Μεταξύ των παραγόντων που επηρεάζουν την παραγωγικότητα και οδηγούν σε αύξηση των επενδύσεων είναι αρχικά το ισχύον επιχειρησιακό-οικονομικό περιβάλλον, το οποίο διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθος και το βαθμό παρέμβασης του κράτους στην οικονομία αλλά και από το γενικότερο οργανωτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας. Ειδικότερα το επιχειρησιακό-οικονομικό περιβάλλον προσδιορίζει:

α) Τις ανταγωνιστικές συνθήκες που ισχύουν στις διάφορες αγορές και αποτελούν ισχυρό παράγοντα στη δημιουργία διεθνώς ανταγωνιστικών επιχειρήσεων.

β) Το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας που αφορά, εκτός από τους κανόνες ανταγωνισμού στις βασικές αγορές, την προστασία του περιβάλλοντος και των καταναλωτών, τη λειτουργία της αγοράς εργασίας και την προστασία της απασχόλησης, την ανάθεση των δημοσίων έργων και των κρατικών προμηθειών, τον προσδιορισμό των βασικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και των συστημάτων προστασίας αυτών των δικαιωμάτων, τον προσδιορισμό ενός ακριβούς και αξιόπιστου κτηματολογίου και των βασικών χρήσεων γης σε όλη την επικράτεια της χώρας, την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης, κ.α. Όταν αυτό το ρυθμιστικό πλαίσιο δημιουργεί περίπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες χωρίς σημαντικό όφελος, ή λειτουργεί εις βάρος της αποδοτικής εργασίας και των συνεπών φορολογούμενων και δανειζόμενων τότε δημιουργούνται σημαντικά προβλήματα.

γ) Την ανάπτυξη της υγιούς επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ειδικότερα, η λειτουργία του κράτους με μονοπωλιακό τρόπο σε πολλούς κλάδους της οικονομίας (π.χ., εκπαίδευση, κοινωνική ασφάλιση, υγεία, ασφαλιστικές υπηρεσίες, δημόσια έργα, μεταφορές, ενέργεια, κ.ά.) δεν θα πρέπει να περιορίζει τις δυνατότητες ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας σε αυτούς τους τομείς.

δ) Τη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών που είναι αναγκαίες για τη λειτουργία της οικονομίας (ασφάλεια, άμυνα, δικαιοσύνη, δημόσια διοίκηση, παιδεία, υγεία) με τρόπο αποτελεσματικό και αποδοτικό. Αυτό συμβάλλει στην

προσφορά υψηλής ποιότητας υπηρεσιών (σε ανταγωνιστικό κόστος) και στην ανάπτυξη συνθηκών αξιοκρατίας και διαφάνειας. Σε αντίθετη περίπτωση, οι προσφερόμενες υπηρεσίες είναι χαμηλής ποιότητας και χαρακτηρίζονται από μεγάλη σπατάλη πόρων σε συνθήκες διαφθοράς και αναξιοκρατίας, επιβαρύνοντας δυσανάλογα την ανάπτυξη της οικονομίας.

Επιπλέον παράγοντας που επηρεάζει την παραγωγικότητα μιας οικονομίας είναι το επίπεδο ανάπτυξης της οικονομικής-τεχνολογικής και της κοινωνικής υποδομής της χώρας, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι τομείς των μεταφορών (οδικά έργα, λιμάνια, αεροδρόμια), της ενέργειας, των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, της εκπαίδευσης, της υγείας, του χρηματοοικονομικού συστήματος κ.ά. επηρεάζει την παραγωγικότητα μιας οικονομίας. Η λειτουργία των τομέων αυτών υπό τον έλεγχο του κράτους, έχει, πολλές φορές, ως συνέπεια την αναπτυξιακή καθυστέρηση αυτών των τομέων και την προβληματική λειτουργία τους. Από την άλλη μεριά, στις περιπτώσεις που βασικοί τομείς υποδομών (όπως οι τηλεπικοινωνίες και το τραπεζικό σύστημα) λειτουργούν ήδη με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, αν και υπό τον ρυθμιστικό έλεγχο του κράτους, η αναπτυξιακή τους πορεία είναι ανάλογη με εκείνη των άλλων ανταγωνιστικών τομέων της οικονομίας. Ειδικότερα, το επίπεδο ανάπτυξης του εγχώριου ανθρώπινου κεφαλαίου σε μια χώρα προσδιορίζεται από το επίπεδο ανάπτυξης και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του τομέα της εκπαίδευσης και της διασύνδεσής του με την αγορά εργασίας και τις επιχειρήσεις και γενικότερα την ανταπόκρισή του στις ανάγκες της οικονομίας. Η προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων και του υγιούς ανταγωνισμού σε αυτούς τους τομείς αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Επιπλέον παράγοντας παραγωγικότητας είναι και το επίπεδο ανάπτυξης της υγιούς επιχειρηματικότητας στη χώρα, δηλαδή των δραστηριοτήτων δημιουργίας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων για παραγωγή προϊόντων στην εγχώρια και τις ξένες αγορές με στόχο το κέρδος. Η επιχειρηματικότητα, ευδοκیمی σε άλλες χώρες περισσότερο και σε άλλες λιγότερο, ενώ ενισχύεται ή επιβαρύνεται και από το γενικότερο θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας τους. Στην ΕΕ-25 οι επιτρεπόμενοι μηχανισμοί

ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας (εκτός από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την άρση των αντικινήτρων στην επιχειρηματικότητα), είναι οι εκάστοτε αναπτυξιακοί νόμοι, που παρέχουν κίνητρα για ανάπτυξη των επιχειρηματικών επενδύσεων κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο καθώς και οι πολιτικές για ενίσχυση των επενδύσεων μέσα από επιχειρησιακά προγράμματα «ανταγωνιστικότητας» των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης.

Ο βαθμός ανάπτυξης της καινοτομίας και της δημιουργικότητας στην οικονομία, η ποιοτική αναβάθμιση των εγχώριως παραγομένων προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών), η παραγωγή επώνυμων προϊόντων (δηλαδή προϊόντων με αξιόλογα brand names στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά), το ύψος των δαπανών σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη κ.ά., συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Βέβαια, όλα αυτά αποτελούν αποτελέσματα της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και για να ευδοκιμήσουν απαιτείται η ύπαρξη και η λειτουργία στη χώρα διεθνοποιημένων επιχειρήσεων ικανοποιητικού μεγέθους και με υψηλό επίπεδο οργανωτικής δομής και επιχειρηματικής λειτουργίας. Οι επιχειρήσεις σε κάθε χώρα επιδιώκουν τα ανωτέρω με στόχο την προσφορά προϊόντων που να χαρακτηρίζονται από την καλύτερη δυνατή σχέση κόστους παραγωγής - τιμής πώλησης στις διεθνείς αγορές. Επιτυγχάνουν όμως εκείνες που πληρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για πραγματοποίηση των επιδιώξεων αυτών σε ανταγωνιστικό κόστος.

Ο βαθμός εξωστρέφειας μιας οικονομίας αποτελεί πρόσθετο παράγοντα που συμβάλλει στη δυνατότητά της για εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας που υπάρχουν στην παραγωγή και τη διάθεση πολλών προϊόντων και επομένως στην ανταγωνιστικότητα της παραγωγικής διαδικασίας. Η Ελλάδα, υπό την επίδραση της πολιτικής προστασίας μέχρι τις αρχές της 10ετίας του 1990, χαρακτηρίζεται ακόμα και σήμερα από σχετικά χαμηλό βαθμό εξωστρέφειας πράγμα που λαμβάνεται ως ένδειξη της χαμηλής ανταγωνιστικότητας των κλάδων της οικονομίας της που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα.

Ο βαθμός στον οποίο μια χώρα σημειώνει πρόοδο στους ανωτέρω τομείς, ενισχύει το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητάς της. Η επίτευξη

προόδου και στον τομέα της ανταγωνιστικότητας, όμως, απαιτεί την εφαρμογή και της κατάλληλης εισοδηματικής πολιτικής. Στόχος πρέπει να είναι ο προσδιορισμός των αυξήσεων των εισοδημάτων των εργαζομένων χωρίς να διαταράσσεται η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητα της οικονομίας σε επενδύσεις.

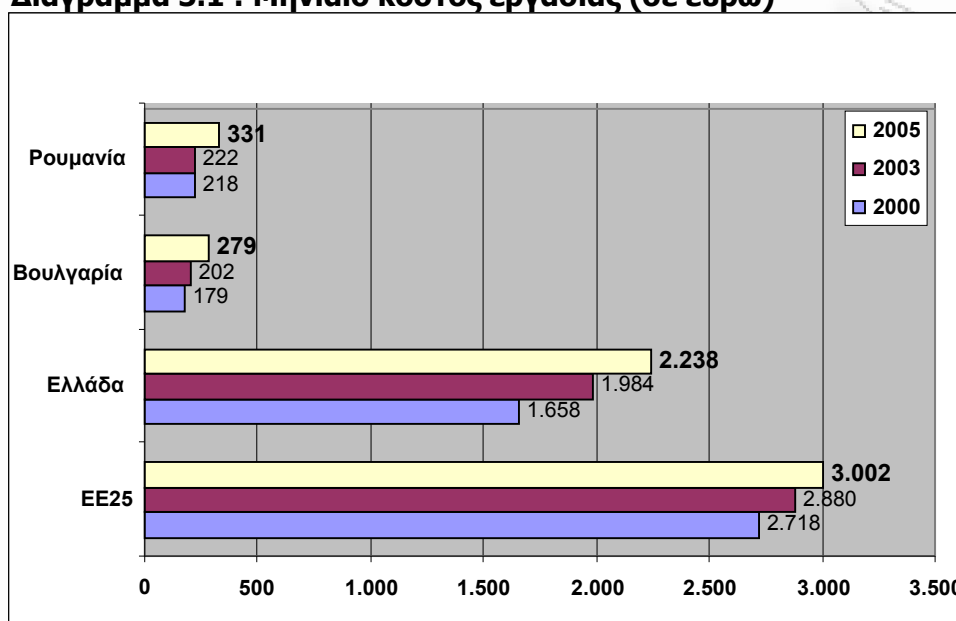
5.4) Παραγωγικότητα εργασίας - Μισθολογικές Αμοιβές

Το επίπεδο της παραγωγικότητας της εργασίας της ελληνικής οικονομίας (ΑΕΠ / απασχολούμενο) το 2005 εκτιμάται, με βάση τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο 97,5% του μέσου όρου της ΕΕ-25. Στο ίδιο έτος η αγοραστική δύναμη των μισθών στην Ελλάδα διαμορφωνόταν γύρω στο 87,5% περίπου του μέσου όρου της ΕΕ-25. Η υστέρηση αυτή του ύψους των μισθών έναντι της παραγωγικότητας στην Ελλάδα, οδηγεί πολλές φορές στην εκτίμηση ότι είναι σκόπιμη η κάλυψή της με σχετικές αυξήσεις των πραγματικών μισθών υψηλότερες από τη σχετική αύξηση της παραγωγικότητας. Όμως, αν θεωρήσουμε την παραγωγικότητα ως το ΑΕΠ / ώρα εργασίας σε όρους αγοραστικής δύναμης, τότε το επίπεδό της στην Ελλάδα δεν ξεπερνούσε το 2003 το 69% της ΕΕ-15.

Επιπλέον, η σχέση παραγωγικότητας – μισθών στις μεγάλες χώρες της ΕΕ-15 δεν μπορεί να θεωρηθεί ως σχέση ισορροπίας. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι μεγάλες οικονομίες της ΕΕ αντιμετωπίζουν αδυναμία ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια, υψηλή ανεργία και εκροές κεφαλαίων προς τις ΗΠΑ και την Κίνα, καθώς και εκροές επενδυτικών δραστηριοτήτων προς τις 10 νέες χώρες μέλη της ΕΕ-25. Επίσης, ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων στις οικονομίες τους είναι σχετικά χαμηλός, ενώ χαμηλή είναι και η αύξηση της παραγωγικότητάς τους. Για παράδειγμα, η μέση ωριαία αμοιβή των εργαζομένων στη Γερμανία το 2003 ανερχόταν στα 27,09 και συνεπαγόταν ότι το κόστος απασχόλησης των εργαζομένων στα γερμανικά εργοστάσια ήταν κατά 36% υψηλότερο από το αντίστοιχο των ΗΠΑ, κατά 45% υψηλότερο από το αντίστοιχο της Μεγ. Βρετανίας και σχεδόν 7πλάσιο από το αντίστοιχο κόστος εργασίας στην Πολωνία. Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ, ο μέσος όρος των ωρών απασχόλησης στην ΕΕ-15 έχει μειωθεί κατά 17% από

το 1970, ήτοι με 5πλάσιους ρυθμούς από την αντίστοιχη πτώση της απασχόλησης στις ΗΠΑ.

Διάγραμμα 5.1 : Μηνιαίο κόστος εργασίας (σε ευρώ)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005: Εκτιμήσεις ΔΟΜ, Alpha Bank

Από την άλλη μεριά, και στις ΗΠΑ (όπου το κόστος εργασίας παραμένει χαμηλότερο από ότι στην Ευρώπη), η μεταφορά παραγωγικών δραστηριοτήτων (outsourcing) σε άλλες χώρες (π.χ., Ινδία, Κίνα, Μεξικό, κ.ά.), με απώλεια θέσεων εργασίας στις ΗΠΑ αποτελεί επίσης μια σημαντική εξέλιξη τα τελευταία χρόνια.

Η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει σε ουσιαστικές ανακατατάξεις στον τομέα των εργασιακών σχέσεων τόσο στις ΗΠΑ όσο και στις Ευρωπαϊκές χώρες. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκονται μακροχρόνιες συμφωνίες μεταξύ των μεγάλων επιχειρήσεων και των εργατικών συνδικάτων για σημαντικές μειώσεις του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις, με πάγωμα ή/και μειώσεις μισθολογικών αποδοχών και αύξηση των εβδομαδιαίων ωρών εργασίας χωρίς αυξήσεις αποδοχών, με αντάλλαγμα την εξασφάλιση ενός σημαντικού μέρους των σημερινών θέσεων εργασίας.

Με αυτά τα δεδομένα δεν θα πρέπει να ξαφνιάζει το γεγονός ότι πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στους παραδοσιακούς κλάδους της οικονομίας που εξακολουθούν να είναι εντάσεως εργασίας, επιδιώκουν να περιορίσουν το κόστος εργασίας τους και, ειδικότερα, να περιορίσουν τον αριθμό των εργαζομένων τους, ιδιαίτερα όταν η αύξηση των μισθών στην

Ελλάδα εξακολουθεί να υπερβαίνει την αύξηση της παραγωγικότητας και μάλιστα σε περιόδους ανατιμητικής πορείας του ευρώ. Υπάρχουν, άλλωστε πολλές γειτονικές χώρες σήμερα στις οποίες το κόστος εργασίας είναι πολύ χαμηλότερο από ότι στην Ελλάδα.

Ο ανταγωνισμός για τις ελληνικές επιχειρήσεις προέρχεται όχι τόσο από την ΕΕ-15 αλλά, κυρίως, από τις γειτονικές αναπτυσσόμενες οικονομίες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, της Τουρκίας και τις οικονομίες της Κίνας και της ΝΑ Ασίας όπου η παραγωγικότητα αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς και το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι πολύ χαμηλότερο. Σήμερα, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα είναι ακόμα το χαμηλότερο στην ΕΕ-15, αλλά είναι πολύ υψηλότερο από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες που προαναφέρθηκαν. Το πρόβλημα γίνεται μεγαλύτερο από το γεγονός ότι τα προϊόντα που παράγει μέχρι σήμερα η Ελλάδα ανταγωνίζονται περισσότερο τα προϊόντα των αναπτυσσόμενων οικονομιών χαμηλού κόστους εργασίας παρά τα προϊόντα των μεγάλων χωρών της ΕΕ-15 με τις οποίες η Ελλάδα κατέχει πράγματι πλεονέκτημα ως προς το κόστος εργασίας. Ακόμα και ο τουρισμός, που αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας, επιβαρύνεται από το υψηλό και συνεχώς αυξανόμενο κόστος εργασίας, καθώς και από την υψηλή φορολογική επιβάρυνση έναντι των γειτονικών ανταγωνιστριών χωρών.

5.4.1) Οι κατώτεροι μισθοί στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην Ευρώπη, ο κατώτατος μισθός υπάρχει προ πολλού σε χώρες όπως η Γαλλία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ισπανία και το Βέλγιο, καθιερώθηκε πιο πρόσφατα στο Ηνωμένο Βασίλειο (1999) και στην Ιρλανδία (2000) ενώ στα περισσότερα νέα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο κατώτατος μισθός θεσπίστηκε στην αρχή της περιόδου μετάβασης (δεκαετία 1990). Δεδομένων των αδύναμων συστημάτων συλλογικής διαπραγμάτευσης στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης οι κατώτατοι μισθοί επηρεάζουν την εξέλιξη του συνόλου των μισθών.

Ο κατώτατος μισθός σε εθνικό επίπεδο υπάρχει σήμερα στα 20 από τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και στην υποψήφια Τουρκία. Συγκεκριμένα ο κατώτατος μισθός θεσμοθετημένος σε εθνικό επίπεδο τον οποίο οφείλουν να τηρούν οι συλλογικές διαπραγματεύσεις στα διάφορα ειδικότερα επίπεδα (κλαδικό, επιχειρησιακό) ισχύει σε εννέα από τα 15 παλιά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βέλγιο, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο). Το ύψος του, είτε ορίζεται από την κυβέρνηση στην βάση των προτάσεων των κοινωνικών συνομιλητών (Γαλλία, Ισπανία, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο και Ιρλανδία), είτε προκύπτει από την συλλογική διαπραγμάτευση μεταξύ των κοινωνικών συνομιλητών (Βέλγιο και Ελλάδα) και εφαρμόζεται συνήθως στο σύνολο των εργαζομένων της οικονομίας και σε όλα τα επαγγέλματα. Επίσης σε ορισμένες χώρες προβλέπεται αυτόματη αναπροσαρμογή του κατώτατου μισθού στην εξέλιξη των τιμών, γεγονός που επιτρέπει την διατήρηση της αγοραστικής δύναμης των κατώτατων αποδοχών καθώς και την ενίσχυση τους .

Στις υπόλοιπες 7 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αυστρία, Γερμανία, Δανία, Σουηδία, Φιλανδία, Ιταλία και Κύπρο) δεν υπάρχει μεν κατώτατος μισθός σε εθνικό επίπεδο, υπάρχουν όμως κατώτατοι μισθοί που διαπραγματεύονται οι κοινωνικοί συνομιλητές σε κλαδικό επίπεδο. Στις χώρες αυτές υπάρχουν παραδοσιακά ισχυρές συνδικαλιστικές οργανώσεις και υπάρχει, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, μία προτίμηση για τους κλαδικούς κατώτατους μισθούς. Ωστόσο σε χώρες όπως η Γερμανία, διεξάγεται συζήτηση κατά τα τελευταία έτη για την θέσπιση και κατώτατου μισθού σε εθνικό επίπεδο, δεδομένου ότι μετά την επανένωση των δύο Γερμανιών παρατηρείται μεγαλύτερος κατακερματισμός στην αγορά εργασίας και έχει μειωθεί σημαντικά το ποσοστό των εργαζομένων που καλύπτεται από συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

Όσον αφορά την Ελλάδα, οι χαμηλόμισθοι δεν είναι πρόσκαιρο φαινόμενο. Στην Ελλάδα τα κατώτερα όρια μισθών και ημερομισθίων ορίζονται από την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΕΓΣΣΕ) που υπογράφεται κάθε ένα ή δύο χρόνια.

Το 16% περίπου των εργαζομένων στην Ελλάδα είναι χαμηλά αμειβόμενοι στην "επίσημη οικονομία". Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός ατύπως εργαζομένων με χαμηλές αποδοχές ο οποίος ασχολείται στην παραοικονομία και ως εκ τούτου δεν καταγράφεται από τις στατιστικές, οι οποίες τελικά περιορίζονται στην επίσημη αγορά εργασίας. Επομένως το ποσοστό 16% θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια ελάχιστη εκτίμηση του αριθμού των εργαζομένων με χαμηλές αμοιβές. Το φαινόμενο ανάγεται σε τρεις παράγοντες: Πρώτον, στην Ελλάδα αναπτύχθηκε ραγδαία κατά τα τελευταία είκοσι έτη ο τομέας των υπηρεσιών, στον οποίο η παραγωγικότητα αυξάνεται με μικρούς ρυθμούς πλην όμως οι επιχειρήσεις έχουν την απαίτηση να πραγματοποιούν υψηλή κερδοφορία (όμοια με αυτήν που πραγματοποιείται σε άλλους κλάδους της παραγωγής στους οποίους η παραγωγικότητα είναι υψηλή). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο τομέας των υπηρεσιών, με δεδομένο και το υψηλό ποσοστό ανεργίας, να καταβάλλει χαμηλούς μισθούς - τουλάχιστον στην λιγότερη ειδικευμένη εργασία. Δεύτερον, η οικονομική πολιτική από το 1986 θεωρεί ότι η μείωση των μισθών θα ευνοήσει την αύξηση της απασχόλησης. Ως εκ τούτου έχει ευνοήσει την ανάπτυξη ενός ευρέως στρώματος εργαζομένων που αμείβονται με χαμηλούς μισθούς. Τρίτον, δίπλα στην επίσημη αγορά εργασίας λειτουργεί μια δεύτερη ανεπίσημη, στην οποία συμμετέχουν οι μετανάστες, πολλές γυναίκες και νέοι, και όπου ο συσχετισμός δυνάμεων είναι εξαιρετικά δυσμενής για την εργασία και όπου οι αμοιβές είναι κατά πολύ μικρότερες από αυτές που επικρατούν στην επίσημη αγορά εργασίας.

Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αμοιβές των Ελλήνων εργαζομένων σε σύγκριση με τους συναδέλφους τους άλλων 8 κρατών-παιών μελών της Ε.Ε. σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για τους κατώτατους μισθούς σε ευρώ το έτος 2007. Την 1η θέση ανάμεσα στα κράτη αυτά στο ύψος του κατώτατου μισθού κατέχει το Λουξεμβούργο και την τελευταία (8η) η Πορτογαλία. Η Ελλάδα κατέχει την 7η θέση. Τα κράτη για τα οποία δεν υπάρχουν στοιχεία για τον κατώτατο μισθό είναι: Η Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Φινλανδία, η Ιταλία, η Γερμανία, η Σουηδία και η Δανία, στις οποίες οι κατώτατοι μισθοί είναι υψηλότεροι από εκείνον της χώρας μας.

5.4.2) Ημέρες άδειας και Αργίες στην Ε.Ε. των 15 σε σχέση με αυτές της Ελλάδας

Τον Ιούλιο του 2009 το European Foundation for the improvement of living and working conditions (Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας) έδωσε στη δημοσιότητα στοιχεία για τις πραγματικές ώρες εργασίας και τις ώρες εργασίας την εβδομάδα με βάση τις συλλογικές συμβάσεις, τις ημέρες ετήσιας άδειας και τις ημέρες αργίας στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το έτος 2008.

Από τα στοιχεία της έρευνας προέκυψε ότι ανάμεσα στα κράτη-παλαιά μέλη της Ε.Ε. τις δύο πρώτες θέσεις σε

- Ώρες εργασίας με βάση τις συλλογικές συμβάσεις τόσο την εβδομάδα όσο και το έτος κατέχουν η Ελλάδα και η Ιρλανδία και τις δύο τελευταίες η Δανία και Γαλλία.
- Πραγματικές ώρες εργασίας την εβδομάδα κατέχουν η Αυστρία και η Γερμανία και τις δύο τελευταίες το Βέλγιο και η Γαλλία. Η Ελλάδα κατέχει την 4η θέση.
- Πραγματικές ώρες εργασίας τον χρόνο κατέχουν η Αυστρία και το Ηνωμένο Βασίλειο και τις δύο τελευταίες η Δανία και η Γαλλία. Η Ελλάδα κατέχει την 3η θέση.
- Ημέρες αργίας τον χρόνο κατέχουν η Ισπανία και η Πορτογαλία και τις δύο τελευταίες το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ολλανδία. Η Ελλάδα κατέχει την 7η θέση.
- Ημέρες άδειας τον χρόνο κατέχουν η Σουηδία και η Γερμανία και τις δύο τελευταίες η Ισπανία και το Βέλγιο. Η Ελλάδα κατέχει τη 13η θέση.
- Ώρες εργασίας που προβλέπουν οι συλλογικές συμβάσεις τον χρόνο ανά ημέρα άδειας κατέχουν το Βέλγιο και η Ελλάδα και τις δύο τελευταίες η Δανία και η Σουηδία.
- Πραγματικές ώρες εργασίας ανά ημέρα άδειας το Βέλγιο και η Ισπανία και τις δύο τελευταίες η Δανία και η Σουηδία. Η Ελλάδα κατέχει την 3η θέση.

Τις δύο πρώτες θέσεις στη διαφορά των πραγματικών ωρών εργασίας τον χρόνο από εκείνο που προβλέπουν οι συλλογικές συμβάσεις κατέχουν η Γερμανία (οι πραγματικές ώρες τον χρόνο είναι 171,2 περισσότερες από εκείνες που προβλέπουν οι συλλογικές συμβάσεις) και το Ηνωμένο Βασίλειο (163,7 ώρες) και την προτελευταία η Ελλάδα (36,3). Αντίθετα στην Ιρλανδία οι πραγματικές ώρες εργασίας τον χρόνο είναι κατά 4,5 ώρες λιγότερες από εκείνες που προβλέπουν οι συλλογικές συμβάσεις.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι οι Έλληνες εργαζόμενοι βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση από τους συναδέλφους τους στα 14 άλλα κράτη-παιδιά μέλη της Ε.Ε., δεδομένου ότι κατέχουν μια από τις:

- Πρώτες θέσεις στις ώρες εργασίας που προβλέπουν οι συλλογικές συμβάσεις και στις πραγματικές ώρες εργασίας τόσο την εβδομάδα όσο και τον χρόνο.
- Τελευταίες θέσεις στις ημέρες άδειας τον χρόνο, και τις πρώτες θέσεις στις ώρες εργασίας τον χρόνο ανά ημέρα άδειας.

Δυστυχώς για την παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας στην Ελλάδα, Πορτογαλία και Βέλγιο δεν υπάρχουν στην τράπεζα δεδομένων της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Eurostat. Υπάρχουν όμως στοιχεία για την παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης. Τις δύο πρώτες θέσεις στην παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο ανάμεσα στα 15 κράτη κατέχουν το Λουξεμβούργο και η Ιρλανδία και τις δύο τελευταίες η Ελλάδα και η Δανία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 5ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Βιβλία

- Αντωνάκης Νικόλαος και Κούρτης Παναγιώτης (2007), Μακροοικονομική Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις: Σταμούλη
- Κατσέλη Λούκα Τ., Μαγούλα Χαρά Μ., (2002), Μακροοικονομική ανάλυση και ελληνική οικονομία, Εκδόσεις: Τυπωθήτω
- McDonald Robert (2008), The Competitiveness of the Greek Economy, Εκδότης: Athens News

Ειδικές εκδόσεις

- ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Ελληνική Οικονομία 2007-2008, Αθήνα
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (2007), Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση : ετήσια έκθεση 2007, Εκδόσεις ΙΝΕ

Αρθρογραφία

- Dritsakis Nikolaos & Adamopoulos Andonis (2004), "A casual relationship between government spending and economic development: an empirical examination of the greek economy", Department of applied information University of Macedonia

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΒΑΘΜΟΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

6.1) Εισαγωγή

Στην περίπτωση μικρών ανοιχτών οικονομιών, όπως της Ελλάδας, οι ξένες συναλλαγές είναι κρίσιμοι αποφασιστικοί παράγοντες της εγχώριας μακροοικονομικής απόδοσης. Μια αισιόδοξη προοπτική για το χρόνιο έλλειμμα της χώρας θα έδινε έμφαση στη σημασία του ξένου κεφαλαίου για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων σε μια ραγδαία αναπτυσσόμενη χώρα, όπου οι εγχώριες αποταμιεύσεις (δημόσιες και ιδιωτικές) δεν επαρκούν. Υπό αυτή την προοπτική, το έλλειμμα θεωρείται ως αναπόφευκτη συνέπεια της ισχυρής συσσώρευσης κεφαλαίων, επιβάλλοντας εισαγωγές κεφαλαίων, καθώς και του υψηλού ρυθμού ανάπτυξης που δίνει ώθηση στην εγχώρια ζήτηση για εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών. Από την άλλη θα μπορούσαμε να επισημάνουμε τη μακροπρόθεσμη συσσώρευση ξένων υποχρεώσεων και να ερμηνεύσουμε τη χρόνια υπο-απόδοση του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου από τη σκοπιά του "ελλείμματος ανταγωνιστικότητας" και των διαρθρωτικών αδυναμιών.

Με βάση τα προαναφερθέντα, η σημασία της γενικής απόδοσης των εξαγωγών και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών έχει αναζωογονηθεί τα τελευταία χρόνια. Όλοι συμφωνούν στη σημασία του προσανατολισμού της οικονομίας στις εξαγωγές και στα θετικά αποτελέσματα της αύξησής τους. Στην πραγματικότητα, η ευρέως διαδεδομένη απελευθέρωση της αγοράς και η απώλεια των ανεξάρτητων εργαλείων νομισματικής πολιτικής επιβάλλουν διαφορετική προσέγγιση σε ολόκληρο το ζήτημα της εξωτερικής ισορροπίας της Ελλάδας. Αυτή η προσέγγιση πρέπει να βασίζεται σε υποτιμήσεις, προστατευτικά μέτρα ή επιδοτήσεις αλλά και να προσανατολίζεται στην ενίσχυση της παραγωγικότητας, τη διευκόλυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και την προώθηση νέων προϊόντων στις διεθνείς αγορές.

Έχοντας κατά νου αυτές τις εισαγωγικές παρατηρήσεις, μπορούμε πλέον να στρέψουμε την προσοχή μας στις πρόσφατες εξελίξεις στις εξαγωγές, στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στις ξένες άμεσες επενδύσεις.

6.2) Εξαγωγές

Η ελληνική οικονομία είναι ελάχιστα εξωστρεφής και αυτό σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από έντονο ανταγωνισμό και διεθνοποίηση. Η παγκόσμια οικονομική κρίση ήρθε να ανέδειξε τα μεγάλα προβλήματα, τις στρεβλώσεις και το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Τα τελευταία σαράντα χρόνια οι εξαγωγές αντιστοιχούν στο 1/3 των εισαγωγών. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat ως εκατοστιαίο ποσοστό επί του ΑΕΠ, οι εξαγωγές στο παρελθόν κυμάνθηκαν από 6% μέχρι και 15%, ενώ αυτή τη στιγμή βρίσκονται στο 10%. Σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ η εξωστρέφεια της Ελλάδας (8%) υπολείπεται δέκα ολόκληρες μονάδες από την αμέσως προηγούμενη χώρα (Πορτογαλία). Χώρες με συγκρίσιμο με την Ελλάδα μέγεθος όπως η Πορτογαλία, η Δανία, η Φινλανδία, η Ολλανδία παρουσιάζουν διπλάσιο, τριπλάσιο, τετραπλάσιο και εξαπλάσιο αντίστοιχα μέγεθος εξαγωγών από αυτό της χώρας μας.

Όπως επισημαίνεται στην μελέτη του Ινστιτούτου Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών (ΙΕΕΣ) του Συνδέσμου Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος «Πορεία των Ελληνικών Εξαγωγών 2001-2006» (Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος-ΣΕΒΕ 2006), το ελληνικό εξωτερικό εμπόριο παρουσιάζει μία χρόνια διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, το οποίο αυξήθηκε την προηγούμενη εικοσαετία (1980-2000) κατά 230,7%, και ειδικότερα την περίοδο 1990-2000 κατά 64,1%.

Ενώ το ποσοστό συμμετοχής στις κοινοτικές εξαγωγές συνεχώς συρρικνώνεται, στη χώρα μας το 1992 αντιστοιχούσε το 0,66%, το 1994 το 0,56% και το 2000 μόλις το 0,47% των εξαγωγών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όσο για το 2001, το ποσοστό αυτό συρρικνώθηκε στο 0,40%. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη η επιδείνωση στο ήδη ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο αποδίδεται στους ακόλουθους παράγοντες:

1. Χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων.
2. Μικρός βαθμός διείσδυσης σε ξένες αγορές ανεξάρτητα της ποιότητας των προϊόντων.
3. Υψηλός ανταγωνισμός από ομοειδή προϊόντα της διεθνούς αγοράς.

4. Υποκειμενικές αδυναμίες της ελληνικής επιχείρησης για εξαγωγικές δραστηριότητες.

5. Έλλειψη εθνικής στρατηγικής στόχευσης για επιχειρηματική εξωστρέφεια.

Το πρόβλημα των εξαγωγικών επιδόσεων είναι πρωτίστως πρόβλημα ανταγωνιστικότητας. Η υποχώρηση των ελληνικών εξαγωγών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το στοιχείο που θα πρέπει να μας απασχολεί και το οποίο δεν αφήνει περιθώρια εφησυχασμού, καθώς η μείωση αυτή αντισταθμίζεται από τις πωλήσεις σε λιγότερο αναπτυγμένες αγορές.

6.2.1) Πορεία των ελληνικών εξαγωγών

Από το 1999 έως το 2006, η άνοδος των εισαγωγών σε συνδυασμό με την αδυναμία διείσδυσης της ελληνικής παραγωγής στις διεθνείς αγορές, συμπάρεσυρε το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα με αποτέλεσμα να αυξηθεί κατά 88% (από 18 δις € περίπου το 1999 σε 34 δις € περίπου το 2006). Η μεγάλη άνοδος των εισαγωγών ερμηνεύεται ως φυσιολογική συνέπεια της βελτίωσης των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης.

Η ολοκλήρωση των πολυμερών διαπραγματεύσεων της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (Γύρος της Ουρουγουάης 1994) επέφερε μία μεγάλη απελευθέρωση του παγκοσμίου εμπορίου και έστρεψε σχεδόν όλες τις οικονομίες, ανεξαρτήτως βαθμού οικονομικής τους ανάπτυξης, προς τις πολιτικές της ενθάρρυνσης του εξαγωγικού προσανατολισμού των οικονομιών τους.

Από την άλλη πλευρά η ελληνική αγορά δεν φαίνεται να πέτυχε την επιθυμητή εξωστρέφεια, παρά το γεγονός ότι το μοντέλο ανάπτυξης των χωρών της Ε.Ε. και το διεθνοποιημένο περιβάλλον της παγκόσμιας οικονομίας επέβαλλαν την αξιοποίηση όλων των δυνατών συγκριτικών οικονομικών πλεονεκτημάτων, που θα προσέδιδαν δυναμισμό στο εξωστρεφές τμήμα της οικονομίας, έτσι ώστε αυτό με την σειρά του να συμβάλλει αποφασιστικά σε μία διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Από το 2003 και μετά οι ελληνικές εξαγωγές κατέγραψαν συνεχιζόμενη αύξηση, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat (2006), σημειώνοντας, κατά τη διάρκεια της περιόδου 2001-2005, μέση ετήσια αύξηση της τάξης του

4,7%. Πιο συγκεκριμένα, οι ελληνικές εξαγωγές υπολογίστηκαν για το 2006 σε περίπου 16,5 δισ. Ευρώ.

Οι εξαγωγές της χώρας μας το διάστημα 1999-2001 φαίνεται ότι αυξάνονται. Στην πορεία όμως και για το διάστημα 2002-2003 ακολουθούν συνεχόμενη πτωτική πορεία. Τελικά φαίνεται να ανακάμπτουν το 2004 και να συνεχίζουν την ανοδική τους πορεία το 2005 και το 2006. Το εμπορικό ισοζύγιο για τη χώρα μας παραμένει ελλειμματικό, αλλά αξίζει να σημειωθεί ότι το 2005 μειώθηκε στα 30 δισ. ευρώ, αντικατοπτρίζοντας τη συγκριτικά μικρότερη αύξηση των ελληνικών εισαγωγών. Οι εισαγωγές της χώρας μας για το έτος 2005 αυξήθηκαν στα περίπου 44 δισ. ευρώ. Αξίζει να επισημανθεί, ότι το ποσοστό των εξαγωγών προς τις εισαγωγές για το 2005 ανήλθε σε 31,5%. Βέβαια την αμέσως επόμενη χρονιά, το 2006, το εμπορικό ισοζύγιο φαίνεται να εκτοξεύεται δεδομένης της μεγάλης αύξησης των εισαγωγών στα 50,7 δισ. ευρώ.

Πίνακας 6.1: Το ελληνικό εξωτερικό εμπόριο (σε εκατ Ευρώ)								
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Εισαγωγές	28.605	36.213	36.837	37.885	40.083	42.437	44.072	50.735
Εξαγωγές	10.359	12.698	12.843	12.082	11.964	12.362	14.050	16.652
Συνολικό Εμπόριο	38.964	48.911	49.680	49.967	52.047	54.799	58.122	67.387
Εμπορικό Ισοζύγιο	-18.246	-23.515	-23.994	-25.803	-28.119	-30.075	-30.022	-34.083

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ)-2006

Όσον αφορά τα πρόσφατα στοιχεία για το πρώτο πεντάμηνο του 2009, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για τις εμπορευματικές συναλλαγές σε επίπεδο Ευρώπης και Ευρωζώνης, οι ευρωπαϊκές εξαγωγές παρουσιάστηκαν μειωμένες κατά 23,3% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008. Σε επίπεδο Ευρωζώνης, οι εξαγωγές παρουσίασαν μείωση κατά 22,6% ενώ αντίστοιχα οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 16%. Η θέση της Ελλάδας στην Ε.Ε.-27 το εξεταζόμενο διάστημα και σε επίπεδο εξαγωγών είναι η 21^η, ενώ στην κατάταξη της Ευρωζώνης παραμένει 14^η στις 16 συνολικά χώρες. Να σημειωθεί, ότι η Ελλάδα είναι η χώρα με τη τρίτη μικρότερη μείωση των εξαγωγών σε επίπεδο Ευρώπης - μετά την Ιρλανδία (1%) και το Λουξεμβούργο (9%). Αυτό βέβαια οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον ιδιαίτερα χαμηλό βαθμό εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας.

Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι στις εμπορικές ροές της Ε.Ε.-27 με τους βασικούς εταίρους της, καταγράφεται σημαντική μείωση και με τις δέκα συνολικά οικονομίες. Πιο συγκεκριμένα τα στοιχεία της Eurostat δείχνουν ότι η Ευρώπη των 27 έχασε μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς στη Ρωσία για το πρώτο πεντάμηνο του 2009, με μείωση της τάξης του 39% στις εξαγωγές. Ακόμα, ισχυρή μείωση καταγράφηκε στην αγορά της Τουρκίας (33%), ενώ μικρότερη μείωση παρατηρείται στις εξαγωγές προς την Κίνα (7%). Αντίθετα, οι ελληνικές εμπορικές ροές με τους βασικούς εταίρους της ΕΕ-27 ακολουθούν αντίστροφη πορεία το πρώτο πεντάμηνο του 2009. Ενώ η Ευρώπη στους δέκα συνολικά βασικούς εμπορικούς εταίρους εμφανίζει θετικό πρόσημο.

6.2.2) Οι ελληνικές εξαγωγές ανά κλάδο

Εξετάζοντας το τετράμηνο Ιανουάριος-Απρίλιος 2009 ο αγροτικός τομέας φαίνεται αυτός με τη μικρότερη υποχώρηση, καθώς οι εξαγωγές προϊόντων του μειώθηκαν κατά 3,9%, όταν όμως το ίδιο τετράμηνο πέρυσι είχαν αυξηθεί κατά 11,6%. Η εξέλιξη αυτή ωστόσο δε μειώνει το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών, αλλά αντίθετα αυτό διευρύνεται στο 24,8% από 21,3% το πρώτο τετράμηνο του 2008 και 18,5% το πρώτο τετράμηνο του 2007. Μάλιστα η κατηγορία τροφίμων και των ζωντανών έχει την μικρότερη ποσοστιαία μείωση σε σχέση με όλες τις άλλες (2,5%), ενώ το μερίδιό της στο σύνολο (18,6%) είναι το δεύτερο μεγαλύτερο μετά τα «βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη» (21,4%). Στις υπόλοιπες κατηγορίες των αγροτικών προϊόντων, οι εξαγωγές στα «ποτά και καπνό» υποχωρούν κατά 3%, ενώ οι εξαγωγές «λαδιών και λιπών ζωικής ή φυτικής προέλευσης» μειώνονται κατά 14,6%.

Σε ότι αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα, οι εξαγωγές τους υποχωρούν το διάστημα αυτό κατά 20,8%, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι είχαν μειωθεί ετησίως μόνο κατά 0,7%. Το συνολικό μερίδιο τους στις εξαγωγές μειώνεται επίσης στο 59,5% από 62%, αν και παραμένει το μεγαλύτερο από όλες τις κατηγορίες προϊόντων των άλλων τομέων. Τα «βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη» είναι η κατηγορία με τη δεύτερη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση, αν και διατηρούν για τρίτη συνεχόμενη χρονιά το

μεγαλύτερο μερίδιο των εξαγωγών. Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές σε «μηχανήματα και υλικό μεταφορών» μειώνονται κατά 22,2%, τα «διάφορα βιομηχανικά είδη» κατά 19,3% και τα «χημικά προϊόντα και συναφή» κατά 12,7%, αν και τα τελευταία αυξάνουν το μερίδιό τους στις εξαγωγές (14,7% έναντι 13,9%).

Στους υπόλοιπους τομείς οι εξαγωγές των πρώτων υλών συνέχισαν την καθοδική πορεία τους με μείωση 14,2%, όταν η αντίστοιχη περσινή ήταν 10,2%. Ίδια πτωτική συμπεριφορά και στα καύσιμα, αν και μικρότερη σε έκταση (17,1 έναντι 28,9%), ενώ η κατηγορία «είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες» παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση (47,3%), έχοντας παράλληλα και το μικρότερο μερίδιο εξαγωγών.

Όσον αφορά το ελληνικό εξωτερικό εμπόριο υπηρεσιών για το πρώτο πεντάμηνο του 2009 διαπιστώνεται μια ισχυρή μείωση στις εισπράξεις-εξαγωγές υπηρεσιών, της τάξης του 23,2% συγκριτικά με το αντίστοιχο διάστημα του 2008. Εξετάζοντας τις εξαγωγές υπηρεσιών ανά κατηγορία, διαπιστώνουμε ότι η σημαντικότερη μείωση κατά 27% προέρχεται από τις μεταφορές, που αποσπούν το 66% των συνολικών εξαγωγικών υπηρεσιών, ενώ οι ταξιδιωτικές και λοιπές υπηρεσίες καταγράφουν μικρότερη μείωση της τάξης του 14%. Αναδεικνύεται κατά συνέπεια η ανάγκη για ενεργή προσπάθεια ανάπτυξης της εξαγωγικής δραστηριότητας και των υπολοίπων κατηγοριών υπηρεσιών πέρα από τις μεταφορές, οι οποίες σήμερα διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο ισοζύγιο των υπηρεσιών.

Πίνακας 6.2: Εξαγωγές (σε εκατ. Ευρώ) περιόδου Ιαν.-Απρ. 2009

	Αξία (εκατ. €)		Ετήσια μεταβολή (%)		Σύνθεση*(%)		
	Ιαν-Απρ 2008	Ιαν-Απρ. 2009*	09/08	08/07	2007	2008	2009
Αγροτικά προϊόντα	1.165,20	1.120,10	-3,9%	11,6%	18,5%	21,3%	24,8%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	860,3	838,5	-2,5%	16,0%	13,1%	15,7%	18,6%
Ποτά και καπνός	183,8	178,3	-3,0%	16,0%	2,8%	3,4%	3,9%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	121,1	103,4	-14,6%	-15,8%	2,5%	2,2%	2,3%
Πρώτες Ύλες	253,5	217,5	-14,2%	-10,2%	5,0%	4,6%	4,8%

Καύσιμα	479,8	397,7	-17,1%	-28,9%	11,9%	8,8%	8,8%
Βιομηχανικά προϊόντα	3.391,30	2.687,20	-20,8%	-0,7%	60,4%	62,0%	59,5%
Χημικά προϊόντα & συναφή	760	663,4	-12,7%	-3,2%	13,9%	13,9%	14,7%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	1.208,00	968,7	-25,4%	0,1%	22,9%	23,7%	21,4%
Μηχανήματα & υλικά μεταφορών	716,8	557,4	-22,2%	-3,7%	13,2%	13,1%	12,3%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	616,5	497,7	-19,3%	4,8%	10,4%	11,3%	11,0%
Άλλα (Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες)	182,6	96,2%	-47,3%	-22,0%	4,1%	3,3%	2,1%

Πηγή: IOBE

* για το τετράμηνο Ιανουαρίου-Απριλίου 2009

6.2.3 Ελληνικές εξαγωγές ανά γεωγραφική κάλυψη

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές προς την αγορά της ΕΕ-27 κατά το πρώτο τετράμηνο του 2009 μειώθηκαν κατά 34,7% σε σχέση με το ίδιο διάστημα του 2008 όπως και αυτές προς τα Βαλκάνια κατά 40,9%. Προς τις υπόλοιπες βασικές γεωγραφικές ζώνες η εικόνα είναι παρόμοια: σημειώνεται πτώση προς τις χώρες του ΟΟΣΑ, στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (χώρες πρώην ΕΣΣΔ), τη Λατινική Αμερική και τη Ν.Α. Ασία. Από την άλλη πλευρά αυξήθηκαν οι εξαγωγές στη Β. Αμερική κατά 11%, στη Μέση Ανατολή κατά 12,1% και στην Υποσαχάρια Αφρική κατά 4,6%.

Πιο αναλυτικά, οι εξαγωγές προς τον ανεπτυγμένο κόσμο (ΟΟΣΑ) μειώθηκαν κατά 18,3% και αντιπροσωπεύουν το 57,5% των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Η μείωση των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωζώνης υπολογίζεται στο 19,4% και στις χώρες της ΕΕ-27 εκτός Ευρωζώνης στο 29%, αν και τα σχετικά τους μερίδια υποχωρούν ελάχιστα. Οι παραπάνω μειώσεις αποδίδονται εν μέρει στην έντονη πτώση των εξαγωγών στη Γερμανία και την Ιταλία κατά 20,2% και 22,7% αντίστοιχα, παρ' όλο που οι χώρες αυτές αποτελούν και το πρώτο τετράμηνο του 2009 τους βασικότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας. Σημαντικά μειωμένα είναι και η εξαγωγική δραστηριότητα προς το Ηνωμένο Βασίλειο (33,6%), τη Βουλγαρία (30%) και τη Γαλλία (26,5%).

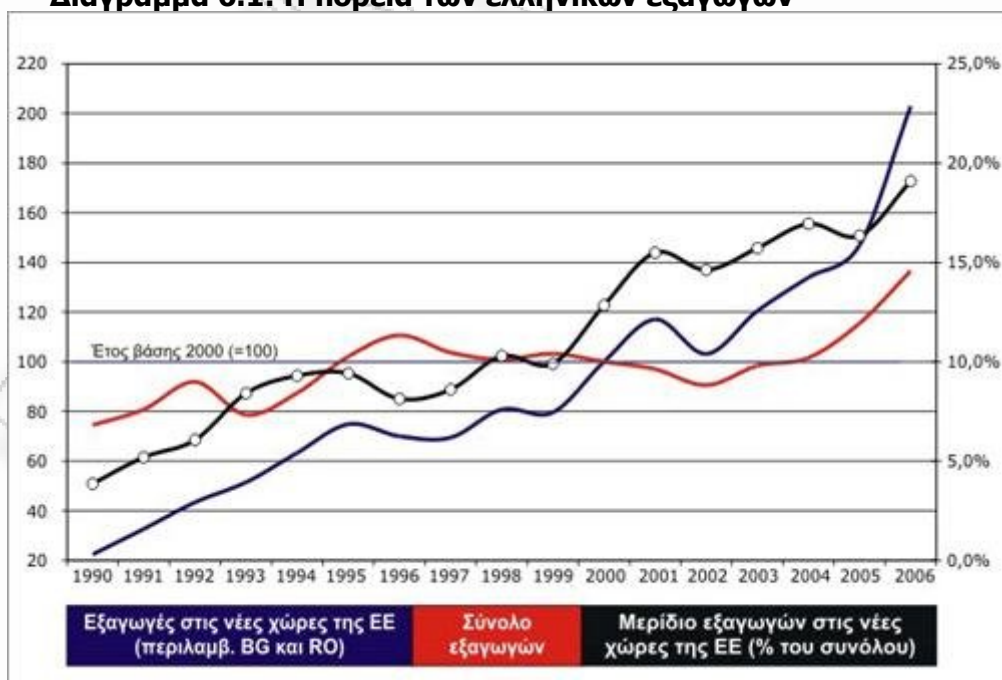

Στα Βαλκάνια, μετά την Βουλγαρία, πτώση των εξαγωγών καταγράφεται και προς τη Ρουμανία (25,7%), την Τουρκία (16,7%) και την ΠΓΔΜ (16%) ενώ στην Αλβανία η υποχώρηση είναι πιο ήπια (3,4%). Έτσι συνολικά το μερίδιο των Βαλκανίων Χωρών στις ελληνικές εξαγωγές διαμορφώνεται στο 17%, όταν για το ίδιο τετράμηνο το 2008 ήταν 23,7%. Μικρή πάντως είναι η πτώση των εξαγωγών στην Κύπρο (1,8%), ενώ σημαντική είναι η μείωση των εξαγωγών στη Ρωσία (42,7%).

Από την άλλη πλευρά, η άνοδος της εξαγωγικής δραστηριότητας στη Β. Αμερική, η οποία ενίσχυσε και το σχετικό της μερίδιο στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών, οφείλεται κυρίως στην αύξηση των εξαγωγών στις ΗΠΑ κατά 13,9%.

Αύξηση των σχετικών μεριδίων καταγράφηκε και στη Μέση Ανατολή και την Υποσαχάρια Αφρική ενώ σε σημαντική αγορά αναδεικνύεται η Ελβετία, όπου με ετήσια αύξηση κατά 334% για το εξεταζόμενο διάστημα οι ελληνικές εξαγωγές έφτασαν τα 205 εκατ. ευρώ. Αντίθετα μειώθηκαν τα σχετικά μερίδια της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, της Λατινικής Αμερικής και της Ν.Α. Ασίας, όπου οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 38,5%, 35,4% και 22,4% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 6.1: Η πορεία των ελληνικών εξαγωγών

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, Πανελλήνια Ένωση Εξαγωγέων, Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ)-2006

6.2.4) Συμπεράσματα

Η Ελλάδα είναι μια ελλειμματική από πλευράς εμπορικού ισοζυγίου χώρα. Το έλλειμμα αυτό αυξάνεται διαχρονικά και αντανακλά την έλλειψη συγκριτικών πλεονεκτημάτων στους τομείς παραγωγής διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών. Η ένταξη της Ελλάδος στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) δημιούργησε ευκαιρίες που όμως δεν αξιοποιήθηκαν στο έπακρο, διότι έμειναν ανεκμετάλλευτα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα μας και από την άλλη, παρατηρήθηκε μετατόπιση του βάρους αντιμετώπισης των ανταγωνιστικών πιέσεων στην εσωτερική αγορά εργασίας και στις συνθήκες τιμών και κόστους.

Οι κύριοι παράγοντες που επιδρούν αρνητικά τόσο στο θέμα του κόστους, όσο και στο θέμα της ποιότητας των ελληνικών προϊόντων είναι τρεις. Ο πρώτος είναι μακροοικονομικός και αφορά στη μειωμένη ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας, εξαιτίας των μειωμένων ιδιωτικών επενδύσεων, άρα μη βελτίωσης της παραγωγικότητας της οικονομίας καθώς και της ασύμμετρης αύξησης των τιμών των μη εμπορεύσιμων αγαθών, κάτι που επηρεάζει αρνητικά τα άμεσα κοστολόγια των εξαγωγικών επιχειρήσεων.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι πολιτικός και αφορά στη γραφειοκρατία και στο δύσκαμπτο πλαίσιο λειτουργίας του δημόσιου τομέα, αλλά και της αγοράς εργασίας, που λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και αυξάνει έμμεσα το κόστος λειτουργίας τους.

Και ο τρίτος παράγοντας –μικροοικονομικός- έχει να κάνει με την αδυναμία πολλών ελληνικών επιχειρήσεων να αναπτύξουν και να προωθήσουν με σταθερότητα και σαφή προσανατολισμό καινοτόμα προϊόντα διασφαλίζοντας έτσι διαχρονικά περισσότερες και με μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους πωλήσεις.

Τα κυριότερα προβλήματα – εμπόδια των ελληνικών εξαγωγών, σύμφωνα με εκτιμήσεις ελλήνων εξαγωγέων είναι τα παρακάτω:

- Το υψηλό κόστος χρήματος
- Τα φορολογικά μέτρα
- Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες
- Οι υψηλές γραφειοκρατικές διαδικασίες
- Τα υψηλά ασφάλιστρα κάλυψης των εξαγωγικών πιστώσεων

- Το υψηλό μεταφορικό κόστος
  - Η ασυνέπεια ορισμένων μεταφορικών εταιρειών
  - Οι καθυστερήσεις στα σημεία ελέγχου (τελωνεία κλπ)
  - Ο μικρός όγκος του εξαγόμενου προϊόντος
  - Η ανεπάρκεια τακτικών θαλασσιών γραμμών
  - Η εποχικότητα των εξαγωγών
  - Η έλλειψη επαρκούς εξυπηρέτησης στα λιμάνια
  - Η ανεπαρκής υποδομή λιμενικών εγκαταστάσεων
  - Η μη ευελιξία των μεταφορικών εταιρειών
  - Οι ζημιές που υφίστανται τα προϊόντα κατά τη διάρκεια της μεταφορά
- Ενώ τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των κυριότερων ανταγωνιστών των

ελληνικών εξαγομένων προϊόντων μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- Χαμηλότερη τιμή
- Επώνυμο προϊόν (Branded)
- Κρατική υποστήριξη
- Γεωγραφική εγγύτητα
- Συμφωνίες με εγχώριες επιχειρήσεις
- Ποιότητα

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εφελκυστικό για τη διεύρυνση των συναλλαγών της με νεοεισαχθείσες χώρες-μέλη. Η αξιοποίηση των συγκριτικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της ελληνικής οικονομίας στον τομέα των υπηρεσιών (τουρισμός, ναυτιλία) σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της γεωγραφικής της θέσης, μπορούν να ενδυναμώσουν τις ελληνικές εξαγωγές.

Τα τελευταία χρόνια έχει ενισχυθεί σημαντικά η εξωστρέφεια των ελληνικών επιχειρήσεων προς τις χώρες των Βαλκανίων, της Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, αλλά και εκτός Ευρώπης. Εντούτοις, χρειάζεται περαιτέρω προσπάθεια η οποία μπορεί να ενταθεί με τη σύναψη επιχειρηματικών συνεργασιών και στρατηγικών συμμαχιών.

Για το λόγο αυτό, η εξωστρέφεια και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, συμπυκνώνει όλες τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία στην ΟΝΕ. Η ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού και της

εξωστρέφειας αποτελεί προϋπόθεση όχι μόνο για την προσαρμογή στην ΟΝΕ αλλά και για την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που παρέχει η παραμονή μας στον κεντρικό πυρήνα της Ευρώπης. Η εξωστρέφεια και η οργανική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας συμπυκνώνει όλες τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η οικονομία της χώρας στην ΟΝΕ.

Για την ανάπτυξη της εξαγωγικής παραγωγής και της εξαγωγικής βάσης της χώρας είναι ανάγκη:

- Να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιομηχανίας και της γεωργίας, για την αύξηση των εξαγωγών με τη διατήρηση υπαρχουσών και την κατάκτηση νέων αγορών.
- Να αναδιαρθρωθεί η εξαγωγική παραγωγή με έμφαση στα υψηλής ή υψηλότερης τεχνολογικής στάθμης προϊόντα, καθώς και στην ενθάρρυνση νέων κλάδων τεχνολογικής αιχμής.
- Να υπάρξει μεγαλύτερη συμβολή της γνώσης στα εξαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες.
- Να υποβοηθηθεί η μεγέθυνση και της οργανωτικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων, η ενθάρρυνση για την έξοδο τους στο εξωτερικό και η σύναψη επιχειρηματικών συνεργασιών και συμμαχιών.
- Να υπάρξει δραστική βελτίωση της ποιοτικής στάθμης και παρουσίας των εξαγόμενων αγαθών και υπηρεσιών και στην ανάπτυξη της άμιλλας στο πεδίο αυτό.

Απαιτείται λοιπόν, αφενός μεν μεγαλύτερος βαθμός εξειδίκευσης στα προϊόντα στα οποία η χώρα κατέχει συγκριτικά πλεονεκτήματα, αφετέρου δε, μεγαλύτερος βαθμός διεθνοποίησης των ελληνικών παραγωγικών μονάδων.

6.3) Εισαγωγές

Ενώ οι εισαγωγές τροφίμων συνεχίζουν να αυξάνονται, οι εξαγωγές δεν καλύπτουν ούτε το 50% των εισαγωγών προϊόντων της κατηγορίας. Το μέλλον μοιάζει εξαιρετικά δυσοίωνα για τα αγροτικά προϊόντα, που αποτελούν την αιχμή του δόρατος των ελληνικών εξαγωγών. Στο σύνολο των προϊόντων του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα η εισαγωγική διείσδυση από

30,3% που ήταν το 1988, αναρριχήθηκε στο 45,7% το 2000, ενώ σήμερα έχει κατά πολύ ξεπεράσει το 50%.

Το 2006 οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων, σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΣΥΕ, έφθασαν τα 5.293,6 εκατ. ευρώ, από 4.810,9 εκατ. το 2005, σημειώνοντας μια αύξηση της τάξης του 10%. Οι εισαγωγές τροφίμων, ποτών και λοιπών βρώσιμων αγροτικών προϊόντων (συμπεριλαμβανομένου και του καπνού) συνεχίζουν να αυξάνονται, έστω και με ρυθμό βραδύτερο από εκείνον του συνόλου των εισαγωγών.

Ο κατακλυσμός της ελληνικής αγοράς από εισαγόμενα προϊόντα δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 τα μηνύματα που εξέπεμπε η αγορά ήταν εξαιρετικά εμφανή.

Το 2000 η εισαγωγική διείσδυση στο σύνολο της μεταποίησης ξεπέρασε το 51%, σύμφωνα με σχετικά πρόσφατη μελέτη του Κέντρου Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ) του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων (ΠΣΕ). Το αντίστοιχο ποσοστό το 1988 ήταν 34,2% και δέκα χρόνια μετά το 1998 έφτασε το 45,5%. Δηλαδή, μέσα σε μόλις μία δεκαετία τα εισαγόμενα προϊόντα κέρδισαν περισσότερες από 5,5 ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που φανερώνει ότι η διαδικασία υποκατάστασης των ελληνικών προϊόντων από τα ξένα επιταχύνθηκε. Στελέχη των εξαγωγικών επιχειρήσεων υπολογίζουν ότι σήμερα η εισαγωγική διείσδυση στη μεταποίηση καλύπτει ποσοστό που αγγίζει ή και υπερβαίνει το 60%. Αυτό σημαίνει ότι τα 6 από τα 10 ευρώ που διοχετεύονται στην ελληνική αγορά, κατευθύνονται σε εισαγόμενα προϊόντα. Λέγοντας εισαγωγική διείσδυση, εννοούμε το ποσοστό των εισαγωγών επί της φαινομενικής κατανάλωσης (παραγωγή + εισαγωγές - εξαγωγές).

Η ίδια τάση επιτάχυνσης των διαδικασιών παρατηρείται και στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης του ΚΕΕΜ, η εισαγωγική διείσδυση το 1988 διαμορφώθηκε στο 18,9%. Το 1998 είχε μειωθεί στο 17,5%, για να εκτιναχθεί το 2000 στο 28,3%. Ήδη, το ποσοστό αυτό θα πρέπει να έχει ξεπεράσει κατά πολύ το 30%. Στο σύνολο των προϊόντων του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα, η εισαγωγική διείσδυση από 30,3% που ήταν το 1988, αναρριχήθηκε στο 45,7% το 2000 και σήμερα υπολογίζεται ότι έχει κατά πολύ ξεπεράσει το 50%.

Τη μεγαλύτερη πίεση από τις εισαγωγές, δέχονται εντός των ελληνικών συνόρων τα προϊόντα ορισμένων από τους πιο παραδοσιακούς κλάδους της ελληνικής μεταποίησης, όπως η καπνοβιομηχανία, η ένδυση, η υπόδηση και η κλωστοϋφαντουργία, όπου μέσα σε δέκα χρόνια τα ποσοστά κάλυψης της εγχώριας κατανάλωσης από τα εισαγόμενα σχεδόν διπλασιάστηκαν. Όμως, καθόλου αμελητέα δεν είναι η πίεση και στα μεταποιημένα είδη διατροφής, αφού σήμερα υπολογίζεται ότι πάνω από το 25% της εγχώριας κατανάλωσης καλύπτεται από εισαγωγές.

Η μελέτη του ΚΕΕΜ αποκάλυψε ότι ο μόνος, από τους συνολικά 22, κλάδος του δευτερογενούς τομέα που παρουσίασε μείωση στην εισαγωγική διείσδυση τη δεκαετία του '90 είναι αυτός των προϊόντων διύλισης πετρελαίου (-1,4%). Σε 16 κλάδους η αύξηση του σχετικού δείκτη υπερβαίνει τις 10 ποσοστιαίες μονάδες.

Πιο αναλυτικά, η εικόνα στους κλάδους που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το λιανεμπόριο τη δεκαετία 1988-1998, είναι η εξής:

- **Ένδυση:** Η εισαγωγική διείσδυση από 27,5% το 1988 αυξήθηκε σε 43,2% το 1998, δηλαδή 15,7 ποσοστιαίες μονάδες. Ήδη, το ποσοστό πρέπει να πλησιάζει το 60%, λόγω της τεράστιας αύξησης που υφίσταται ο κλάδος από προϊόντα προερχόμενα από τις χώρες χαμηλού κόστους, και ιδιαίτερα από την Κίνα.
- **Δέρμα, είδη ταξιδιού, υπόδηση:** Η εισαγωγική διείσδυση από το 18,3% έφτασε το 34,8%, δηλαδή αυξήθηκε κατά 16,5 εκατοστιαίες μονάδες. Και αυτός ο κλάδος πιέζεται αφόρητα από τις εισαγωγές προϊόντων από τις χώρες χαμηλού κόστους και εκτιμάται ότι σήμερα το ποσοστό κάλυψης της εγχώριας κατανάλωσης από εισαγόμενα προϊόντα έχει υπερβεί το 50%.
- **Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα:** Η εισαγωγική διείσδυση αυξήθηκε από 29,1% το 1988 σε 43,2% το 1998, ενώ εκτιμάται ότι σήμερα έχει ξεπεράσει το 50%.
- **Προϊόντα καπνού:** Το 1988 οι εισαγωγές κάλυπταν μόλις το 11,2% της εγχώριας κατανάλωσης. Το 1998 το ποσοστό κάλυψης είχε ανέλθει

στο 53,3%, δηλαδή αυξήθηκε κατά 42,1 εκατοστιαίες μονάδες. Σήμερα εκτιμάται ότι έχει ξεπεράσει το 60%.

- **Χαρτί:** Τα εισαγόμενα προϊόντα το 1988 κάλυπταν το 39,8% της εγχώριας φαινομενικής κατανάλωσης, ενώ το 1998 το ποσοστό αυτό είχε φθάσει το 51%.
- **Έπιπλα:** Η εισαγωγική διείσδυση αυξήθηκε από 18,2% σε 32,9% μέσα στην δεκαετία 1988-1998.
- **Ηλεκτρικές συσκευές:** Το ποσοστό κάλυψης από 41,9% ανήλθε στο 58,5% την ίδια περίοδο.
- **Συσκευές ήχου και εικόνας:** Σημειώθηκε αύξηση της εισαγωγικής διείσδυσης από 62,9% σε 73,6%.

Ο μόνος παραδοσιακός κλάδος που επέδειξε αξιοσημείωτη αντίσταση στις εισαγωγές ήταν αυτός των μεταποιημένων ειδών διατροφής και ποτών. Η εισαγωγική διείσδυση αυξήθηκε μέσα σε μία δεκαετία μόλις κατά μισή ποσοστιαία μονάδα (από 20,5% σε 21%), που ως κάποιο βαθμό εξηγείται και από την ύπαρξη μιας ισχυρής εγχώριας βιομηχανίας, αλλά και από τις ιδιαιτερότητες πολλών προϊόντων του κλάδου αυτού (για παράδειγμα η μικρή διάρκεια ζωής του παστεριωμένου γάλακτος εμποδίζει τη διείσδυση ξένων προϊόντων στην ελληνική αγορά). Όμως, σήμερα εκτιμάται ότι και στον εν λόγω κλάδο ο ρυθμός υποκατάστασης των ελληνικών προϊόντων από ξένα έχει επιταχυνθεί και ήδη η εισαγωγική διείσδυση κινείται σε ποσοστά υψηλότερα του 25%.

6.4) Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας είναι το σύνολο όλων των εμπορικών και χρηματοοικονομικών συναλλαγών μεταξύ των κατοίκων της και κατοίκων του εξωτερικού. Ως εκ τούτου, είναι εξ ορισμού πάντοτε εξισορροπημένο και, συνεπώς, η έννοια της ανισορροπίας και της αναπροσαρμογής απορρέει από την εξέταση συγκεκριμένων μεμονωμένων στοιχείων όπως είναι το εμπορικό ισοζύγιο, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, κ.λπ. Κατά κανόνα, οι συναλλαγές μεταξύ κατοίκων της χώρας και του εξωτερικού που συνιστούν μεταβιβάσεις εισοδημάτων καταγράφονται

στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, ενώ οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές, δηλαδή οι κινήσεις κεφαλαίου, καταγράφονται στο ισοζύγιο κίνησης κεφαλαίων. Αυτά τα δύο ισοζύγια, συχνά με τη βοήθεια της Κεντρικής Τράπεζας η οποία διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας, εξουδετερώνουν το ένα το άλλο και διασφαλίζουν την απαραίτητη ισορροπία στις ξένες συναλλαγές της χώρας.

Η μεταπολεμική Ελλάδα έχει μακρά παράδοση στα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα οποία καλύπτονται από ισοδύναμα πλεονάσματα του ισοζυγίου κίνησης κεφαλαίων. Το πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης που υιοθετήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90 οδήγησε σε σημαντική μείωση του ελλείμματος, αλλά αυτή η τάση αντιστράφηκε γρήγορα και η ανισορροπία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε ραγδαία έως το τέλος της δεκαετίας. Η είσοδος της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2001 μετρίασε τη σπουδαιότητα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως περιοριστικού παράγοντα κατά την άσκηση της οικονομικής πολιτικής, ενώ ταυτόχρονα στέρησε από τους εγχώριους φορείς χάραξης πολιτικής τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν νομισματικά και συναλλαγματικά μέτρα προκειμένου να χειρίζονται τα μεγέθη του ισοζυγίου πληρωμών.

Εντούτοις, αυτές οι εξελίξεις δεν υποβάθμισαν τη σημασία που έχει η παρακολούθηση της εξέλιξης του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών για την εκτίμηση της μακροοικονομικής απόδοσης της χώρας, ακόμα περισσότερο επειδή στην τελευταία δεκαετία σημειώθηκε σημαντική αύξηση του ελλείμματος. Μεταξύ των μεμονωμένων στοιχείων του ισοζυγίου πληρωμών, προεξέχουσα θέση κατέχει το εμπορικό έλλειμμα, παρ' ότι αντισταθμίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα πλεονάσματα στα ισοζύγια υπηρεσιών (κυρίως ναυτιλιακές υπηρεσίες και τουρισμός) και μεταβιβάσεων (κυρίως κεφάλαια της ΕΕ που μεταβιβάζονται στην κυβέρνηση και μεταναστευτικά εμβάσματα). Αυτές οι σημαντικές αντισταθμιστικές εισπράξεις που παραδοσιακά χρηματοδοτούν ένα σημαντικό μερίδιο των εισαγωγών της χώρας αποτελούν μια πολυτέλεια της Ελλάδας που υφίσταται από παλιά και προέρχεται από τα ισχυρά πλεονάσματα των ναυτιλιακών υπηρεσιών και του

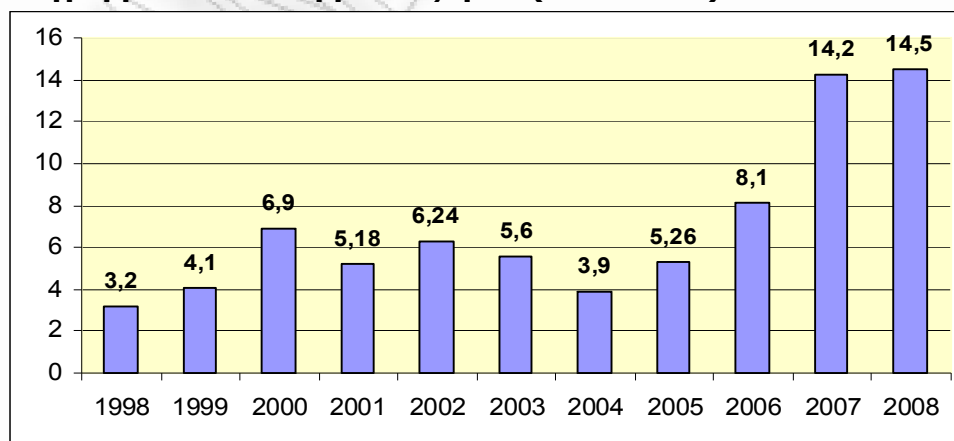
τουρισμού. Οι εισπράξεις της χώρας από τις εξαγωγές υπηρεσιών είναι σχεδόν διπλάσιες σε σύγκριση με αυτές από τις εξαγωγές αγαθών, καθώς και 7,5 φορές υψηλότερες από τον παγκόσμιο μέσο όρο από τη σκοπιά του κατά κεφαλή εισοδήματος.

Καθώς η κρίση έχει προκαλέσει καθίζηση της ζήτησης που αντανακλάται άμεσα στις εισαγωγές, μείωση πραγματοποίησε το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στο διάστημα Ιανουαρίου-Ιουνίου 2009, με αποτέλεσμα το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου να σημειώσει μεγάλη μείωση, ανακουφίζοντας συνολικά την εικόνα του εξωτερικού τομέα της οικονομίας.

Η μείωση δεν προέρχεται από κανενός είδους ουσιαστική βελτίωση των παραμέτρων που παράγουν εξωτερικό έλλειμμα και μαρτυρούν τη δραματική υστέρηση της ελληνικής οικονομίας στο μέτωπο της ανταγωνιστικότητας. Αυτό σημαίνει ότι προοπτικά με την έξοδο από την κρίση, το πρόβλημα του ισοζυγίου αναμένεται να επανέλθει και να συνεχίσει να αποτελεί μείζον διαρθρωτικό πρόβλημα με άμεση αρνητική επίπτωση σε κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια.

Επίσης, χαρακτηριστικό των στοιχείων είναι η μείωση της εισροής τουριστικού συναλλάγματος 14,7%, κάτι που αποτελεί σαφή ένδειξη των επιπτώσεων της κρίσης στον τουρισμό ήδη από τον Ιούνιο. Αντίστοιχα σημαντική μείωση κατά 28,4% σημειώθηκε στις εισπράξεις από την εμπορική ναυτιλία, αποτέλεσμα και αυτό της κρίσης που επίσης πλήττει το διεθνές διαμετακομιστικό εμπόριο.

Διάγραμμα 6.2: Έλλειμμα ισοζυγίου (% του ΑΕΠ)

Πηγή: Εφημερίδα «Τα Νέα»-2008

6.4.1) Αποδόσεις ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών

Σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά και στον Πίνακα 6.3, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε κατά 4.407 εκατ. ευρώ ή 23% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008 και διαμορφώθηκε σε 14.740 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αντανάκλα τη μεγάλη μείωση του ελλείματος του εμπορικού ισοζυγίου. Παράλληλα, όμως, τα πλεονάσματα των ισοζυγίων των υπηρεσιών και των τρεχουσών μεταβιβάσεων μειώθηκαν, ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων δεν παρουσίασε αξιόλογη μεταβολή (αυξήθηκε μόλις κατά 0,9%).

Ο περιορισμός του ελλείματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 7.414 εκατ. Ευρώ προήλθε από τη μείωση του εμπορικού ελλείματος των αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 4.349 εκατ. Ευρώ, των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 2.356 εκατ. Ευρώ και των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων κατά 709 εκατ. Ευρώ. Όσον αφορά στο εμπορικό ισοζύγιο εκτός πλοίων και καυσίμων, οι πληρωμές για εισαγωγές μειώθηκαν κατά 5.279 εκατ. Ευρώ ή 25,4%, δηλαδή πολύ περισσότερο απ' ό τι οι εισπράξεις από εξαγωγές, οι οποίες μειώθηκαν κατά 930 εκατ. Ευρώ ή 14,2%.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου των υπηρεσιών μειώθηκε κατά 2.034 εκατ. Ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αντανάκλα κυρίως τον περιορισμό των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών και ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Σημειώνεται ότι οι ακαθάριστες εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) μειώθηκαν σημαντικά (κατά 28,4%), με αποτέλεσμα οι αντίστοιχες καθαρές εισπράξεις να περιοριστούν κατά 1.480 εκατ. Ευρώ. Επίσης, οι ταξιδιωτικές δαπάνες στην Ελλάδα από μη κατοίκους και οι ταξιδιωτικές δαπάνες στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδας μειώθηκαν (κατά 14,7% και 5,4% αντίστοιχα), με αποτέλεσμα οι καθαρές εισπράξεις για ταξιδιωτικές υπηρεσίες να μειωθούν κατά 463 εκατ. Ευρώ. Οι καθαρές πληρωμές για «λοιπές» υπηρεσίες αυξήθηκαν κατά 90 εκατ. Ευρώ.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων συγκρατήθηκε περίπου στα αντίστοιχα επίπεδα του 2008, δεδομένου ότι οι καθαρές πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη σημείωσαν μικρή πτώση, αποτέλεσμα των

εξελιξεν στις διεθνείς χρηματαγορές. Τέλος, το πλεόνασμα του ισοζυγίου των τρεχουσών μεταβιβάσεων παρουσίασε μείωση κατά 930 εκατ. ευρώ, η οποία οφείλεται σχεδόν κατά το ήμισυ στη μείωση που καταγράφηκε τον Ιούνιο του 2009.

Το έλλειμμα του συνολικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων (το οποίο αντιστοιχεί στις ανάγκες της οικονομίας για χρηματοδότηση από το εξωτερικό) διαμορφώθηκε σε 2.269 εκατ. Ευρώ το Ιούνιο του 2009 έναντι 2.900 εκατ. Ευρώ τον αντίστοιχο μήνα του 2008. Το εξάμηνο Ιανουάριο-Ιούνιο του 2009 το έλλειμμα αυτό διαμορφώθηκε σε 13.838 εκατ. Ευρώ έναντι 16.963 εκατ. Ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2008, δηλαδή μειώθηκε κατά 18,4%.

Πίνακας 6.3: Προσωρινό Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών Ιανουάριος-Ιούνιος 2009 (εκατ. ευρώ)					
	2007	2008	2009		
I. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (I.A+I.B+I.Γ+I.Δ)	-16.757,9	-19.146,6	-14.739,8		
I.A ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 –I.A.2)	-19.031,4	-22.777,3	-15.363,0		
ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-4.012,0	-5.957,1	-3.601,5		
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-15.019,4	-16.820,2	-11.761,5		
ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-2.263,8	-2.547,4	-1.838,1		
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-12.755,6	-14.272,8	-9.923,4		
I.A.1 Εξαγωγές αγαθών	8.239,7	9.517,7	7.440,5		
Καύσιμα	1.322,0	2.058,5	1.369,8		
Πλοία (εισπράξεις)	980,6	931,7	473,1		
Λοιπά αγαθά	5.937,1	6.527,5	5.597,5		
I.A.2 Εισαγωγές αγαθών	27.271,0	32.295,0	22.803,5		
Καύσιμα	5.334,0	8.015,6	4.971,4		
Πλοία (πληρωμές)	3.244,4	3.479,1	2.311,2		
Λοιπά αγαθά	18.692,6	20.800,3	15.520,9		
I.B ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1- I.B.2)	5.758,4	6.275,4	4.241,5		
I.B.1 Εισπράξεις	12.466,0	14.551,0	11.227,6		
Ταξιδιωτικό	3.349,6	3.629,1	3.096,6		
Μεταφορές	7.690,9	9.406,2	6.731,7		
Λοιπές υπηρεσίες	1.425,5	1.515,7	1.399,3		
I.B.2 Πληρωμές	6.707,6	8.275,6	6.986,2		
Ταξιδιωτικό	1.134,0	1.289,8	1.220,6		
Μεταφορές	3.575,8	4.616,7	3.422,3		

Λοιπές υπηρεσίες	1.997,8	2.369,2	2.343,3
Ι.Γ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (Ι.Γ.1 – Ι.Γ.2)	-4.443,7	-5.028,1	-5.071,5
Ι.Γ.1 Εισπράξεις	2.300,1	2.798,1	2.349,6
Αμοιβές, μισθοί	174,5	183,6	136,3
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	2.125,5	2.614,4	2.213,2
Ι.Γ.2 Πληρωμές	6.743,7	7.826,2	7.421,0
Αμοιβές, μισθοί	160,0	165,3	197,7
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	6.583,7	7.660,8	7.223,3
Ι.Δ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (Ι.Δ.Α-Ι.Δ.2)	958,8	2.383,4	1.453,2
Ι.Δ.1 Εισπράξεις	3.099,1	4.368,8	3.644,0
Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από Ε.Ε.)	2.043,5	3.253,7	2.618,2
Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.055,7	1.115,1	1.025,9
Ι.Δ.2 Πληρωμές	2.140,3	1.985,4	2.190,8
Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από Ε.Ε.)	1.606,9	1.335,0	1.520,4
Λοιποί τομείς	533,4	650,4	670,4
ΙΙ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (ΙΙ.1-ΙΙ.2)	2.337,2	2.184,0	901,6
ΙΙ.1 Εισπράξεις	2.486,4	2.527,4	1.050,6
Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από Ε.Ε.)	2.373,0	2.352,6	945,7
Λοιποί τομείς	113,5	174,8	104,9
ΙΙ.2 Πληρωμές	149,2	343,4	149,0
Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από Ε.Ε.)	14,5	179,6	6,4
Λοιποί τομείς	134,8	163,8	142,7
ΙΙΙ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (Ι+ΙΙ)	-14.420,6	-16.962,6	-13.838,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος-2009

6.5) Ξένες Άμεσες Επενδύσεις

Η αύξηση των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων αποτελεί έναν από τους βασικότερους στόχους της πολιτικής για τη βελτίωση της τεχνολογικής βάσης, της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και της αναπτυξιακής πολιτικής, τόσο στις φτωχότερες όσο και στις αναπτυγμένες χώρες. Στην περίπτωση της Ελλάδας η προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων ήταν και είναι ιδιαίτερως επιθυμητή και αναγκαία, αφού θα μπορούσαν να δώσουν λύση σε ορισμένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, όπως στην απορρόφηση του ποσοστού ανεργίας, στην ενίσχυση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα στον

τομέα των αγαθών και στην αναδιάρθρωση της παραγωγικής δραστηριότητας υπέρ των κλάδων εντάσεως τεχνολογίας.

Την πενταετία 1983-1988 η μέση ετήσια εισροή ΞΑΕ στην ελληνική οικονομία ήταν 552 εκατ. δολάρια ΗΠΑ ή το 2,1% της μέσης ετήσιας ΞΑΕ στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την περίοδο 1989-1992 οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα ακολουθούν μια αυξητική τάση με μέση ετήσια εισροή ύψους 1.009 εκατ. δολλαρίων ΗΠΑ, η οποία όμως ως ποσοστό της συνολικής μέσης ετήσιας εισροής Ε.Ε. μειώνεται στο 1,1% περίπου την ίδια περίοδο. Την επόμενη διετία 1993-1994 οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα υποχωρούν στα 977 και 981 εκατ. δολάρια ΗΠΑ, αντίστοιχα, ενώ από το επόμενο έτος η τάση γίνεται και πάλι ανοδική για να μετατραπεί σε ασταθή την τριετία 1997-99 και να ανακάμψει το 2000, οπότε σημειώνεται εισροή 1.115 εκατ. δολλαρίων ΗΠΑ. Ως ποσοστό πάντως των συνολικών εισροών ΞΑΕ στην Ε.Ε. το μέρισμα των ελληνικών εισροών μετά από μια ελαφρά αύξηση σε 1,2% και 1,4% το 1993 και 1994 αντίστοιχα ακολουθεί μια τάση μείωσης σε 0,9% το 1995 έως και 0,2% το 2000. Συνολικά φαίνεται ότι η Ελλάδα, την περίοδο εκείνη, χάνει την ελκυστικότητά της, σε σχετικούς όρους, εντός της Ε.Ε. η οποία την ίδια περίοδο τείνει σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό οικονομικής ολοκλήρωσης. Στην περίπτωση της Ε.Ε. φαίνεται ότι παρατηρείται μια συγκέντρωση των ΞΑΕ στις κεντρικές χώρες της Ένωσης, οι οποίες κατέχουν τις κύριες σε μέγεθος, ποιότητα και δυναμική αγορές και προσφέρουν οικονομίες συσσωμάτωσης αλλά και στρατηγικούς πόρους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ισπανία είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη ατομική συμμετοχή στο συσσωρευμένο απόθεμα ΞΑΕ στις περιφερειακές χώρες της Ε.Ε.

Όσον αφορά την κατανομή των εισροών ΞΑΕ μεταξύ των τριών βασικών οικονομικών τομέων, πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή φαίνεται αυτή να γέρνει υπέρ της βιομηχανίας, ενώ από το 1988 και μετά κατανέμεται σχεδόν ισόποσα μεταξύ δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα. Η συμμετοχή της γεωργίας ενώ είναι σημαντική τα έτη 1981 και 1984, βαίνει φθίνουσα από το 1991 και μετά και μηδενίζεται στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Η μεταποίηση είναι ο τομέας που φαίνεται να συγκεντρώνει τη σχετική προτίμηση των ξένων επενδυτών ενώ οι επενδύσεις στις υπηρεσίες

μετακινούνται από τον κλάδο του τουρισμού στο εμπόριο και τις μεταφορές. Όσον αφορά την κατανομή ΞΑΕ στο εσωτερικό της μεταποίησης φαίνεται στροφή ενδιαφέροντος στα καταναλωτικά προϊόντα. Όπως δείχνει και ο Πίνακας 6.4 τα Τρόφιμα και τα Ποτά συγκεντρώνουν το 28,5% και περίπου 6% αντίστοιχα του συνόλου των ΞΑΕ στην ελληνική μεταποίηση, ενώ η συμμετοχή κλάδων, όπως τα Πετρελαιοειδή και τα Βασικά Μέταλλα, υποχωρεί και αυξάνουν τα μερίδια τους κλάδοι όπως οι Ηλεκτρικές Συσκευές, τα Μεταφορικά Μέσα και τα Μη Μεταλλικά Ορυκτά.

Πίνακας 6.4: Διακλαδική κατανομή των ΞΑΕ στην ελληνική μεταποίηση	
Κλάδος	Ποσοστιαία Κατανομή
Τρόφιμα	28,5%
Ποτά	5,8%
Καπνός	0,6%
Υφαντουργία	0,5%
Ενδύματα-Υπόδηση	0,9%
Ξυλεία	2,9%
Χαρτί	0,3%
Εκτυπώσεις	2,7%
Δέρματα	0,01%
Πλαστικά-Ελαστικά	0,4%
Χημικά	8,7%
Πετρελαιοειδή	14,3%
Μη Μεταλλικά Ορυκτά	4,8%
Βασικά Μέταλλα	10,1%
Μεταλλικά Προϊόντα	0,01%
Μηχανήματα	1,1%
Ηλεκτρικά Μηχανήματα	7,2%
Μεταφορές	10%
Διάφορα	0,9%

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας-2000

6.5.1) Οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα σήμερα

Όσον αφορά την κατάταξη της Ελλάδας στον τομέα των ξένων επενδύσεων, κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 21η θέση, ενώ μόλις 9 χώρες έχουν λιγότερες ξένες άμεσες επενδύσεις. Ωστόσο, το 2008 οι άμεσες επενδύσεις ανήλθαν στα 5 δισ. δολάρια έναντι δύο δισ. δολαρίων το 2007. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση που σημειώθηκε το 2008 μεταξύ των 30 χωρών του ΟΟΣΑ. Για παράδειγμα, στη Φινλανδία όχι μόνο δεν υπήρξαν

άμεσες επενδύσεις, αλλά αντίθετα καταγράφηκε εκροή ξένων κεφαλαίων ύψους 4 δισ. δολαρίων. Στο Λουξεμβούργο αν και οι ξένες άμεσες επενδύσεις ανήλθαν στα 80 δισ. δολάρια το 2008, ωστόσο το προηγούμενο έτος ήταν 186 δισ. δολάρια.

Συνολικά οι ξένες άμεσες επενδύσεις στις χώρες του ΟΟΣΑ ήταν μειωμένες το 2008 σε σύγκριση με το 2007 κατά 35% και συγκεκριμένα διαμορφώθηκαν στο ένα τρισ. δολάρια από 1,58 τρισ. δολάρια το 2007. Όσον αφορά το 2009 τα στοιχεία που δημοσιοποίησε η Τράπεζα της Ελλάδος δείχνουν ότι το τρέχον έτος οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα θα είναι μειωμένες σε σχέση με το 2008. Στο διάστημα Ιανουαρίου – Ιουνίου 2009, στο ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών, οι άμεσες επενδύσεις εμφάνισαν καθαρή εισροή ύψους 1,2 δισ. ευρώ. Συγκεκριμένα, η καθαρή εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα ανήλθε σε 1.706 εκατ. ευρώ, ενώ η καθαρή εκροή κεφαλαίων κατοίκων Ελλάδος για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό έφθασε τα 506 εκατ. ευρώ.

Ειδικότερα, τον Ιούνιο οι άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος εμφάνισαν καθαρή εκροή 116 εκατ. ευρώ. Η σημαντικότερη συναλλαγή της κατηγορίας αυτής αφορά εκροή 25 εκατ. ευρώ για την εξαγορά μετοχών της Bank Post SA (Ρουμανία) από τη Eurobank. Στην κατηγορία των αμέσων επενδύσεων στην Ελλάδα από μη κατοίκους καταγράφηκε καθαρή εισροή 151 εκατ. ευρώ. Η σημαντικότερη συναλλαγή αφορά εισροή 95 εκατ. ευρώ για την εξαγορά του 50% της εταιρείας Ηρων ΙΙ Θερμοηλεκτρικός Σταθμός Βοιωτίας ΑΕ από την ολλανδική εταιρεία Electrabel International. Στο εξάμηνο σημειώθηκε καθαρή εισροή ύψους 23,2 δισ. ευρώ στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου. Η εξέλιξη αυτή κυρίως αντανακλά την εισροή κεφαλαίων για αγορές ομολόγων και εντόκων του ελληνικού Δημοσίου από μη κατοίκους (ύψους 20,8 δισ. ευρώ), καθώς και την εισροή λόγω μείωσης των τοποθετήσεων κατοίκων Ελλάδος σε ομόλογα και έντοκα του εξωτερικού (κατά 2,9 δισ. ευρώ).

Τέλος, στην κατηγορία των «λοιπών» επενδύσεων η καθαρή εκροή ύψους 9,8 δισ. ευρώ αντανακλά την αύξηση (εκροή) των τοποθετήσεων εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών σε καταθέσεις και

geros στο εξωτερικό (κατά 15,4 δισ. ευρώ), καθώς και την εκροή 2,9 δισ. ευρώ για την αποπληρωμή δανείων που είχαν χορηγηθεί τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα από μη κατοίκους. Οι εξελίξεις αυτές υπεραντιστάθμισαν κατά πολύ την εισροή κεφαλαίων λόγω αύξησης κατά 8,6 δισ. ευρώ των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε καταθέσεις και geros στην Ελλάδα.

Συμπερασματικά οι ροές των άμεσων ξένων επενδύσεων δεν φαίνεται ότι θα ομαλοποιηθούν πριν από την έλευση του 2011 και σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο εκτιμάται ότι θα μειωθούν. Η διεθνής αλλά και η ελληνική κοινότητα οφείλει να κατανοήσει τη συνεισφορά που έχουν οι επενδύσεις και η εταιρική ανάπτυξη. Δεν μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη χωρίς να υπάρξουν νέες επενδύσεις άρα και νέες θέσεις εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 6ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Βιβλία

- Αγαπητός Γεώργιος Ι. (2001), Η Τροχιά της Ελληνικής Οικονομίας τον 21ο Αιώνα_Εκδόσεις: Σμπίλιας Κ. & Π. Α.Ε.Β.Ε
- Λιάρκοβας Παναγιώτης (2007), Ξένες άμεσες επενδύσεις και ανταγωνιστικότητα. Η εμπειρία της Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών, Εκδόσεις: Παπαζήση
- McDonald Robert (2008), The Competitiveness of the Greek Economy, Εκδότης: Athens News

Ειδικές εκδόσεις

- Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Τεύχος 122, Αύγουστος 2009
- Τράπεζα της Ελλάδας, Νομισματική Πολιτική 2008-2009, (Φεβρουάριος 2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

7.1) Εισαγωγή

Έχοντας πλέον ολοκληρώσει την ανάλυση της ελληνικής ανταγωνιστικότητας, μέσα από τα στοιχεία που προκύπτουν από τα δεδομένα του Εθνικού Συστήματος Μέτρησης Ανταγωνιστικότητας, από μια σειρά εκθέσεων ξένων φορέων και οργανισμών όπως το WEF και το IMD, καθώς και μέσα από την παρουσίαση βασικών μεγεθών και τομέων της ελληνικής οικονομίας το παρόν κεφάλαιο έρχεται να διατυπώσει προτάσεις για την αύξηση της ελληνικής ανταγωνιστικότητας. Ασφαλώς, οι αποκλίσεις ως προς τον επιδιωκόμενο στόχο, το εύρος της προσέγγισης, τις πηγές των στοιχείων, αλλά και την ίδια τη μεθοδολογία αξιολόγησης της ανταγωνιστικότητας οδηγούν σε αποκλίσεις μεταξύ των επιμέρους κατατάξεων, ενίοτε και των αξιολογήσεων που προσφέρουν διαφορετικές εκθέσεις παγκοσμίως.

Τα μέτρα που προτείνονται στην συνέχεια αποτελούν προτάσεις ελληνικών και ξένων φορέων και οργανισμών και αποσκοπούν στη βελτίωση των εν γένει πολιτικών που άπτονται του εθνικού αυτού στόχου, της αύξησης δηλ. της ανταγωνιστικότητας. Για να έχουν τα προτεινόμενα μέτρα αποτελέσματα πρέπει να στοχεύουν στη βελτίωση των δεικτών ανταγωνιστικότητας, του ΕΣΜΑ και των εκθέσεων των διεθνών οργανισμών. Πρέπει, επίσης, τα μέτρα να έχουν σαφείς στόχους και, κατά το δυνατόν, μετρήσιμα αποτελέσματα και να συνάδουν με τη βασική φιλοσοφία, στόχους, άξονες και δράσεις της οικονομικής πολιτικής της χώρας, δηλαδή με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2008-2010, το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 και το Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Τέλος, πολλά από όσα χρειάζεται να γίνουν για τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας είναι αρκετά σαφή, αφενός διότι οι ελλείψεις είναι ορατές, και αφετέρου διότι μπορούμε να αξιοποιήσουμε αποτελεσματικές διεθνείς πρακτικές. Δεν καλούμαστε να επινοήσουμε το μέλλον, όπως με χώρες που βρίσκονται στην πρωτοπορία αλλά να προσαρμόσουμε δημιουργικά στις δικές μας συνθήκες, λύσεις που έχουν ήδη δοκιμαστεί με επιτυχία. Στην

συνέχεια του κεφαλαίου παρατίθενται προτάσεις σε τομείς που οι ελληνικές επιδόσεις δεν είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικές τόσο με βάση τις διεθνείς εκθέσεις ανταγωνιστικότητας όσο και με βάση την καθημερινότητα που βιώνει ο πολίτης.

7.2) Πολιτικές για αύξηση της ανταγωνιστικότητας

Σε μια διεθνή συγκυρία όπου η παγκόσμια οικονομία διέρχεται μία από τις πιο κρίσιμες περιόδους των τελευταίων δεκαετιών οι ανησυχίες και οι αβεβαιότητες πολλαπλασιάζονται. Όλα τα στοιχεία που βλέπουν το φως της δημοσιότητας για τις οικονομικές εξελίξεις τόσο στην Ευρώπη όσο και σε όλο τον κόσμο δημιουργούν έντονο προβληματισμό.

Ήδη σημειώθηκε σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ παράλληλα ενισχύθηκαν οι πληθωριστικές πιέσεις σε όλο τον κόσμο. Το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού, φάνηκε για μία ακόμη φορά να απειλεί την παγκόσμια οικονομία. Οι επιπτώσεις από τις διεθνείς εξελίξεις ασφαλώς επηρέασαν την Ευρώπη, ασφαλώς επηρέασαν και την Ελλάδα. Τα μείζονα οικονομικά ζητήματα της εποχής δε γνωρίζουν σύνορα.

Η εκτόξευση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού σε επίπεδα πάνω από το 6% και η αβεβαιότητα για την πορεία της οικονομίας στο μέλλον αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες υποβάθμισης της ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας στα χαμηλότερα επίπεδα της Ε.Ε. Συνεπώς, είναι αναγκαία η λήψη εκείνων των μέτρων που θα εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών ως βάση για ανάπτυξη και απασχόληση. Οι προτάσεις που παρατίθενται μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης ως προς τον σχεδιασμό του πλέον αποτελεσματικού τρόπου υλοποίησής τους, καθώς και της εκτίμησης κόστους-ωφέλους που η εφαρμογή τους συνεπάγεται.

7.2.1) Τόνωση της εξωστρέφειας των ελληνικών προϊόντων και επιχειρήσεων

Σήμερα στο διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον παρατηρούμε δύο φαινομενικά αντίρροπες εξελίξεις. Από τη μία την επέκταση και την εντατικοποίηση των διεθνών οικονομικών συναλλαγών και από την άλλη τη συγκέντρωση των εμπορικών ροών σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές ή περιφέρειες. Οι αλλαγές που συντελούνται σε διεθνές επίπεδο είναι ευρείας κλίμακας και σαφώς και επηρεάζουν και την Ελλάδα. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και η κατακόρυφη άνοδος των τιμών του πετρελαίου, καθώς και πολλών πρώτων υλών αποτελούν κορυφαία γεγονότα που επιδρούν αρνητικά στην επιχειρηματική δραστηριότητα.

Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της κρίσης η υγιής διεθνοποίηση των επιχειρήσεων μπορεί να δράσει καταλυτικά για την αντιστροφή των σημερινών συνθηκών. Η διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων είναι αυτή που θα βοηθήσει σημαντικά στην άμβλυση των επιπτώσεων της παγκόσμιας κρίσης και θα δώσει μια νέα αναπτυξιακή προοπτική για τις επιχειρήσεις και τη χώρα μας. Η εξωστρέφεια είναι ένα κρίσιμο ζήτημα και αποτελεί μονόδρομο για την επίτευξη μακροχρόνιας ανάπτυξης, τόσο στις χώρες εγκατάστασης των επιχειρήσεων όσο και στη χώρα μας. Άλλωστε ένας λόγος που έχουν αποδοθεί στην Ελλάδα οι χαμηλότερες θέσεις στην διεθνή κατάταξη είναι σύμφωνα με τον IMD και τα χαμηλά επίπεδα εξωστρέφειας που παρουσιάζει. Πάνω στο ζήτημα αυτό ορισμένες προτάσεις είναι οι εξής:

- Οργανωμένη προβολή και προώθηση μεμονωμένων προϊόντων ή ομάδων προϊόντων σε αγορές του εξωτερικού. Στόχος του προγράμματος αυτού θα πρέπει να είναι η διεθνής αναγνωρισιμότητα και αξία του «Made in Greece».
- Δημιουργία «Παρατηρητηρίου Διεθνοποίησης» Ελληνικών Επιχειρήσεων.
- Ύπαρξη νέου σχεδίου «Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων», που θα αφορά στην ενίσχυση των ελληνικών επιχειρήσεων και θα ενδυναμώνει την παρουσία τους στην περιοχή. Στο νέο αυτό σχέδιο

πρωταγωνιστικό ρόλο θα πρέπει να διαδραματίζουν τα Δυτικά Βαλκάνια.

- Ένταξη δράσεων στις παραδοσιακές αγορές αλλά και στις νέες αναδυόμενες αγορές. Οι αγορές των Βαλκανίων και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης είναι σημαντικές όπως και οι μακρινές αγορές όπως είναι αυτές τις Κίνας και Ινδίας. Στόχος πρέπει να είναι η προώθηση και προβολή των επώνυμων ελληνικών προϊόντων.
- Δημιουργία ειδικών προγραμμάτων ενίσχυσης μικρομεσαίων επιχειρήσεων με πολύ υψηλές επιδόσεις εξαγωγικής δραστηριότητας και κερδοφορίας. Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής θα είναι η ενίσχυση των επενδυτικών πρωτοβουλιών των επιχειρήσεων αυτών είτε κατά προτεραιότητα ή με αυξημένο ποσοστό ενίσχυσης από το κράτος.
- Θεσμοθέτηση ειδικού προγράμματος στήριξης της μεθοριακής βιομηχανίας.

7.2 2) Φορολογική και Μακροοικονομική πολιτική

Για την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών και την ικανοποίηση των κριτηρίων του Maastricht προκειμένου η χώρα να ενταχθεί στην ΟΝΕ, η προσπάθεια στηρίχθηκε, κατά πολύ μεγάλο βαθμό, στην αύξηση των δημοσίων εσόδων. Λόγω και του αυξανόμενου φορολογικού ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών της Ε.Ε., αλλά και του συγκριτικά υψηλού φορολογικού βάρους στη χώρα μας, δεν υπάρχουν περιθώρια να ακολουθηθεί το ίδιο πρότυπο. Η συγκράτηση των δημοσίων δαπανών είναι η πιο αποτελεσματική λύση, η οποία και θα καταστήσει δυνατή την αποκλιμάκωση των πληθωριστικών πιέσεων, ώστε αυτές να παύσουν να αποδυναμώνουν την ανταγωνιστικότητα κόστους και τιμών.

Η φορολογία είναι απαραίτητη για τη χρηματοδότηση των κυβερνήσεων. Η εμπειρική έρευνα για τη σχέση μεταξύ του συνολικού ποσοστού φορολογίας (σύνολο φόρων στο ΑΕΠ) και της αύξησης του ΑΕΠ δεν έχει καταλήξει σε οριστικά αποτελέσματα. Ωστόσο, πλήθος εμπειρικών στοιχείων τεκμηριώνουν τα στρεβλωτικά αποτελέσματα συγκεκριμένων φόρων. Διαπιστώθηκε ότι η υψηλή φορολόγηση της εργασίας επηρεάζει τη

συμμετοχή στην αγορά εργασίας καθώς και τη διάθεση απόκτησης προσόντων και ανθρώπινου κεφαλαίου. Η υψηλή φορολογία δρα επίσης ανασχετικά στην επιχειρηματικότητα, αν και ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι ο αντίκτυπος των κινήτρων ίσως δεν είναι και τόσο μεγάλος. Οι διεθνείς διαφορές στη φορολογία επιδρούν στις ροές των άμεσων ξένων επενδύσεων και μπορεί να επηρεάζουν την αύξηση της παραγωγικότητας σε χώρες που βρίσκονται σε διαδικασία κάλυψης και βασίζονται σε ξένους επενδυτές για την απόκτηση νέων τεχνολογιών και σύγχρονων μεθόδων διαχείρισης. Κρίνεται επομένως σκόπιμη:

- Η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα τη διευκόλυνση των φορολογούμενων αλλά και την προσέλκυση κεφαλαίων.
- Η δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών, μέσω της άρσης της διαφορετικής φορολογικής μεταχείρισης που υπάρχει σήμερα σε διάφορες κατηγορίες εισοδημάτων.

7.2.3) Ενθάρρυνση της έρευνας και καινοτομίας

Απαραίτητη κρίνεται και η αύξηση των δαπανών για την έρευνα, σε συνδυασμό με τη διαμόρφωση στόχων της ερευνητικής πολιτικής που συνδέονται με τις δυνατότητες και τις ανάγκες της βιώσιμης ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο και ειδικότερα σε περιοχές όπου είναι επιθυμητή η προώθηση ολοκληρωμένων συστημάτων ανάπτυξης και καινοτομίας.

Η επένδυση σε έρευνα και τεχνολογία βρίσκεται στο επίκεντρο και του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος 2007-2013 «Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΑΝ ΙΙ) του Υπουργείου Ανάπτυξης καθώς μπορεί να αποτελέσει το «κλειδί» της επιτυχίας για να γίνουν οι επιχειρήσεις πιο ανταγωνιστικές. Το ΕΠΑΝ ΙΙ δίνει την ευκαιρία για τη χρηματοδότηση των αναγκαίων δράσεων προώθησης της στρατηγικής συνεργασίας και σύμπραξης ανάμεσα στην Έρευνα-Τεχνολογία, που παράγεται από τους φορείς γνώσης (Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα) και τις επιχειρήσεις. Στόχος της σύμπραξης αυτής είναι η Καινοτομία και η Εξωστρέφεια.

Πιο συγκεκριμένα, προτείνονται:

- Η παροχή ειδικών κινήτρων για τις επιχειρηματικές δράσεις που σχετίζονται με συγκεκριμένους θεματικούς τομείς, στους οποίους η χώρα διαθέτει ή μπορεί να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, όπως η Ενέργεια και οι Ανανεώσιμες Πηγές, η Μικροηλεκτρονική, οι Τεχνολογίες Πολιτισμού, η Βιοτεχνολογία.
- Η ενίσχυση της αφομοίωσης των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις ελληνικές επιχειρήσεις μέσω κάλυψης του κόστους μετακίνησης και εργασίας ερευνητικού προσωπικού σε αυτές (από ερευνητικά κέντρα ή επιχειρήσεις της ημεδαπής ή αλλοδαπής).
- Η στήριξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων σχετικά με την αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων και καινοτομιών, με σκοπό την εμπορική τους εκμετάλλευση.
- Η δημιουργία και στήριξη κέντρων επιστημονικής και τεχνολογικής αριστείας και διάχυση των αποτελεσμάτων στις επιχειρήσεις.
- Η παροχή κινήτρων για τη δημιουργία τοπικών κέντρων σχεδίασης και αριστείας, για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων που έχουν αντικείμενο συγκεκριμένες τεχνολογικά καινοτομικές περιοχές.
- Η δημιουργία Οικοσυστημάτων Καινοτομίας, όπως τα θεματικά τεχνολογικά Clusters και, φυσικά, οι Πόλοι Καινοτομίας, με τη συμμετοχή του ερευνητικού και βιομηχανικού ιστού της Χώρας (Επιχειρήσεις, Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικά Κέντρα, Τεχνοβλαστοί και Επιμελητήρια).
- Η χρηματοδότηση από τις κυβερνήσεις της Έρευνας & Ανάπτυξης (E&A) που διεξάγεται σε κρατικά ιδρύματα, ιδίως την έρευνα και την ανάπτυξη στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης. Ο ρόλος που διαδραματίζει η έρευνα που διεξάγεται στην ανώτατη εκπαίδευση στην ενίσχυση του προϊόντος της E&A και στην οικονομική ανάπτυξη ενισχύει την ανάγκη ένταξης των μεταρρυθμίσεων της εκπαιδευτικής πολιτικής στις προσπάθειες της E.E. να ενισχύσει την έρευνα και την ανάπτυξη στο σύνολο της οικονομίας.

Η καινοτομία πρέπει να αποτελέσει τον πυρήνα της νέας οικονομίας. Για να καταστούν οι επιχειρήσεις και η χώρα μας πιο ανταγωνιστικές, πρέπει

να τεθεί ως βασικός στόχος η μετατροπή της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και η υποβοήθηση της μεταφοράς τεχνολογίας-τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

7.2.4) Τόνωση του ενεργειακού τομέα

Ο ενεργειακός τομέας συνδέεται άμεσα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και εξελίσσεται παγκοσμίως με ταχύτατους ρυθμούς. Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ «παρότι ο ενεργειακός τομέας καλύπτει μικρό ποσοστό του ΑΕΠ, η σημασία της χρήσης της ενέργειας στις σύγχρονες οικονομίες καθιστά τον ανεμπόδιστο εφοδιασμό και τις σταθερές τιμές κρίσιμο παράγοντα της αειφόρου ανάπτυξης». Για το λόγο αυτό, η προστασία του περιβάλλοντος και η σταδιακή απεξάρτηση από τις συμβατικές-ορυκτές πηγές ενέργειας αποτελούν βασικές προτεραιότητες, τόσο της Στρατηγικής της Λισσαβώνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση, όσο και της Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη, δύο εκ των ισχυρότερων, δηλαδή, κειμένων πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όσον αφορά την Ελλάδα οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορούν να καλύψουν το 87% της ηλεκτροπαραγωγής έως το 2050. Παρ' όλα αυτά σήμερα βρισκόμαστε πολύ μακριά από το στόχο αυτό. Τα τελευταία χρόνια τα ορυκτά καύσιμα καλύπτουν περισσότερο από το 85% της ηλεκτροπαραγωγής στην Ελλάδα, με το ρυπογόνο λιγνίτη να καταλαμβάνει τη μερίδα του λέοντος. Στον αντίποδα, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας παραμένουν στο περιθώριο και μόνο η αιολική ενέργεια έχει σημειώσει μικρή πρόοδο. Κρίνεται επομένως σκόπιμη η ανάγκη για διαρθρωτικές αλλαγές όπως:

- Τόνωση του ανταγωνισμού στις αγορές ενέργειας, μέσω του διαχωρισμού των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων που λειτουργούν στις αγορές ρεύματος και αερίου, καθώς και μέσω της εξασφάλισης ότι η ΡΑΕ θα αναπτυχθεί και θα αναδειχθεί σε ισχυρό και αποτελεσματικό ρυθμιστικό όργανο.
- Εξασφάλιση της ενιαίας, χωρίς διακρίσεις, πρόσβασης τρίτων παρόχων στο δίκτυο με την εκχώρηση της ιδιοκτησίας ολόκληρου του δικτύου

στο Διαχειριστή Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΣΜΗΕ). Παράλληλα, πρέπει να εξεταστεί η ενδεχόμενη μεταφορά του ΔΕΣΜΗΕ αποκλειστικά σε κρατικά, ή ιδιωτικά, χέρια, με στόχο την ανεξαρτησία του από τις εταιρείες παροχής.

- Εξασφάλιση ότι οι τιμές του ρεύματος αντικατοπτρίζουν το κόστος με την κατάργηση των έμμεσων επιδοτήσεων και προνομιακών τιμολογίων. Απλούστευση των διαδικασιών αδειοδότησης για την ανάπτυξη υποδομών σχετικών με την ενέργεια.
- Εξέταση του ενδεχομένου μεταφοράς του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ) στην πλήρη κυριότητα του δημοσίου, ή κάποιου ιδιωτικού φορέα. Εξασφάλιση του πλήρους λειτουργικού διαχωρισμού μεταξύ της Δημόσιας Επιχείρησης Αερίου (ΔΕΠΑ) και των υφιστάμενων εταιρειών διανομής αερίου.
- Αποδυνάμωση των εμπορικών, λειτουργικών, ή/και χρηματοδοτικών, συνδέσμων μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων στον τομέα της ενέργειας.
- Κατάργηση των αποκλειστικών δικαιωμάτων εκμετάλλευσης των λιγνιτωρυχείων από τη ΔΕΗ.
- Οι ρυθμιστικές αρχές και οι αρχές ανταγωνισμού οφείλουν να παραμείνουν σε εγρήγορση, για να αποτρέψουν ενδεχόμενες καταχρήσεις μονοπωλιακής δύναμης στον κλάδο των καυσίμων.

7.2.5) Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας

Η τόνωση της επιχειρηματικότητας, ως βασική προϋπόθεση για την οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη της χώρας μας, η ανάγκη ενθάρρυνσης καινοτόμων πρωτοβουλιών που προέρχονται από νέους ανθρώπους και οι μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι πρέπει να αποτελούν προτεραιότητα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μελλοντικοί εν δυνάμει επιχειρηματίες στη προσπάθειά τους να ξεκινήσουν μια δικιά τους επιχείρηση συνεχίζει να είναι η γραφειοκρατία. Ακολουθούν η φορολογική νομοθεσία, οι περιοριστικές εργασιακές ρυθμίσεις, οι υψηλοί φορολογικοί

συντελεστές, οι συχνές αλλαγές εφαρμοζόμενης πολιτικής και η διαφθορά. Η μικρή επιχείρηση εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται από το κράτος αποκλειστικά ως πηγή φορολογικών εσόδων και όχι ως μοχλός δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και χάραξης αναπτυξιακής πολιτικής. Προκειμένου, όμως, να ανατραπεί η αρνητική πορεία απώλειας θέσεων της Ελλάδας στην παγκόσμια κατάταξη των δεικτών ανταγωνιστικότητας και ειδικά του δείκτη ανταγωνιστικότητας για ανάπτυξη, χρειάζονται συντονισμένες προσπάθειες στις οποίες συμπεριλαμβάνονται:

- Μέτρα για τη ρύθμιση της αγοράς και τη δημιουργία συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού.
- Νομοθετική ρύθμιση η οποία να προβλέπει την απλοποίηση των διαδικασιών ίδρυσης Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ) και Αωνύμων Εταιρειών (ΑΕ). Είναι ανάγκη να απλοποιηθούν οι διαδικασίες ίδρυσης και έναρξης λειτουργίας νέων επιχειρήσεων με την κατάργηση περιττών διαδικασιών, την απλοποίηση υποβαλλόμενων δικαιολογητικών, την τυποποίηση ιδρυτικής πράξης και την διεύρυνση της αυτεπάγγελτης αναζήτησης.
- Προετοιμασία του «one stop shop» για την εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων και μείωση της γραφειοκρατίας. Στα πλαίσια αυτά ήδη προετοιμάζεται η υλοποίηση του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ) με βασικό στόχο την ηλεκτρονικοποίηση και την αυτοματοποίηση των διαδικασιών εγγραφής και παρακολούθησης των εμπορικών επιχειρήσεων και άλλες νομοθετικές ρυθμίσεις.
- Ενίσχυση του ρόλου της Επιτροπής Ανταγωνισμού.
- Συνδρομή των δικαστικών αρχών από ειδικούς επιστήμονες στις υποθέσεις ανταγωνισμού και αναβάθμιση των δυνατοτήτων του δικαστικού συστήματος στην εκδίκαση οικονομικών υποθέσεων.
- Απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων.

Γενικά όλες οι δράσεις χρειάζεται να στοχεύουν στη μείωση της γραφειοκρατίας και των καθυστερήσεων, ενισχύοντας συνακόλουθα την ανταγωνιστικότητα της χώρας μας και την τόνωση του επιχειρηματικού κλίματος.

7.2.6) Βελτίωση της λειτουργίας του Δημόσιου Τομέα

Στην ετήσια έκθεση που καταρτίζεται κάθε χρόνο από τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης παρουσιάζεται μια μελανή εικόνα για την επικρατούσα κατάσταση στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Γραφειοκρατία, διαφθορά, καθυστέρηση στο χρόνο εξυπηρέτησης του πολίτη είναι μόνο κάποια από τα προβλήματα από τα οποία νοσεί ο δημόσιος τομέας. Για τη βελτίωσή του χρειάζεται να ληφθούν άμεσα συγκεκριμένα μέτρα:

- Να εγκατασταθούν συστήματα ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε όλους τους τομείς και να εξασφαλιστεί η ηλεκτρονική επικοινωνία μεταξύ των υπηρεσιών.
- Να περιοριστούν οι αδικαιολόγητες καθυστερήσεις κάθε μορφής από την πλευρά του Δημοσίου.
- Να εξασφαλιστεί διαφάνεια και πάταξη της διαφθοράς με έμφαση σε απλούς και συγκεκριμένους κανόνες συναλλαγών.
- Να επιτευχθεί η διαφάνεια με αξιόπιστους προϋπολογισμούς και ισολογισμούς σε όλο τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.
- Να βελτιωθεί η διαδικασία αξιολόγησης προμηθευτών η οποία και είναι μία από τις βασικότερες αν όχι η πλέον κρίσιμη λειτουργία σε κάθε Οργανισμό Κοινής Ωφέλειας. Η μεγάλη σημασία της λειτουργίας των προμηθειών είναι εκείνη που επιβάλλει σε όλο το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται σε «αυτήν», να αξιοποιεί πλήρως τις δυνατότητες που παρέχονται στη σύγχρονη εποχή, όπως οι ηλεκτρονικές προμήθειες (e-markets, e-auctions κλπ).

Ήδη στο κεφάλαιο 5 έγινε αναφορά σε κάποια μέτρα που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την λειτουργία του δημόσιου τομέα και να διευκολύνουν την καθημερινή ζωή των πολιτών.

7.2.7) Συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης

Η ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης και η σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας πρέπει να αποτελούν προτεραιότητες. Η συστηματική σύζευξη των αναγκών της αγοράς εργασίας και των αναγκών της μετάβασης στην οικονομία της γνώσης, με τις δραστηριότητες του

εκπαιδευτικού συστήματος και του συστήματος κατάρτισης, εξακολουθεί να έχει προτεραιότητα για την αντιμετώπιση της ανεργίας, ιδίως των νέων, και της περιορισμένης αξιοποίησης του υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου των νέων γενεών. Η αύξηση της απασχόλησης είναι συνάρτηση της δυνατότητας της οικονομίας να αναπτύξει ένα νέο παραγωγικό δυναμικό, το οποίο δεν εξαρτάται από το χαμηλό κόστος εργασίας, αλλά από την αξιοποίηση εργαζομένων με υψηλά προσόντα και ικανότητες. Για την επιτυχία των στόχων αυτών προτείνεται:

- Το εκπαιδευτικό σύστημα να συμβαδίζει με τις ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας.
- Η αναθεώρηση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και η επένδυση σε ένα υψηλής ποιότητας ανθρώπινο δυναμικό με άριστη επιστημονική βάση ώστε να μπορεί να παρακολουθεί τις εξελίξεις της γνώσης και της αγοράς εργασίας.
- Εξορθολογισμός του συστήματος δια βίου μάθησης των επιχειρήσεων και παροχή μεγαλύτερων κινήτρων στις επιχειρήσεις, αλλά και σε ιδιώτες, για οργάνωση, ή παρακολούθηση, προγραμμάτων εκπαίδευσης-κατάρτισης.

7.2.8) Αξιοποίηση Διεθνών Δεικτών και Διαχείριση Κατατάξεων

Τα στοιχεία των διεθνών εκθέσεων ανταγωνιστικότητας αποτελούν αδιαμφισβήτητα σημαντική πηγή πληροφόρησης και σύγκρισης της ελληνικής ανταγωνιστικότητας με άλλα κράτη. Παρ' όλα αυτά, στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε πηγές δεδομένων που ενέχουν υποκειμενισμό, όπως οι απαντήσεις ερωτηματολογίων. Ειδικά η κατάταξη στον τομέα «Κυβερνητική Αποτελεσματικότητα» του IMD, προκύπτει κυρίως από δεδομένα που βασίζονται σε απαντήσεις στελεχών επιχειρήσεων σε ερωτηματολόγια (42 ποιοτικά κριτήρια σε σύνολο 72 κριτηρίων αυτού του τομέα).

Οφείλουμε, επίσης, να λάβουμε υπόψη τη διαφορετική προοπτική με την οποία είναι γραμμένα τα εν λόγω κείμενα, που συχνά αναφέρονται σε στόχους αρκετά «στενότερους» από αυτούς που περιβάλλουν την έννοια της ανταγωνιστικότητας, αλλά και την οπτική του αναγνώστη.

Παρ' όλα αυτά θα μπορούσαν κλάδοι, περιφέρειες και επιχειρήσεις της ελληνικής οικονομίας με τις αναγκαίες αναδιαρθρώσεις, να γίνουν ανταγωνιστικότερες αξιοποιώντας τις ευρύτερες αγορές. Εκθέσεις Ανταγωνιστικότητας που δημοσιεύονται από διάφορους φορείς, παρέχουν χρήσιμα εργαλεία για την ανταγωνιστική απογείωση της ελληνικής οικονομίας.

7.2.9) Η Κοινωνική Εμπιστοσύνη ως Πυλώνας Ανταγωνιστικότητας

Ο στόχος της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας περνάει μέσα και από την ενδυνάμωση της κοινωνικής εμπιστοσύνης. Η αύξηση του αποθέματος κοινωνικής εμπιστοσύνης θα διευκολύνει την επίτευξη μιας ευρείας συναίνεσης. Αυτός είναι και ο εξαιρετικά δύσκολος και ακανθώδης στόχος, γνωρίζοντας ότι στην Ελλάδα, μόλις φτάνει η ώρα της πράξης, ο καθένας υπεραμύνεται των κεκτημένων του. Αυτή ακριβώς η αμυντική στάση οφείλεται στο έλλειμμα κοινωνικής εμπιστοσύνης.

Οι πολίτες πρέπει να μάθουν να εμπιστεύονται ο ένας τον άλλον, αλλά και το κράτος θα πρέπει να μάθει να τους σέβεται και να τους παρέχει όλα τα απαραίτητα εφόδια για μια αξιοπρεπή ζωή. Αν το κράτος με τις πολιτικές του σέβεται τον πολίτη τότε αυτός θα είναι πρόθυμος να εργαστεί και να πληρώσει τους φόρους που του αναλογούν, αντί να βρει τρόπους για να εξαπατήσει. Είναι φυσικό επακόλουθο ότι σε μη διεφθαρμένες χώρες, οι πολίτες παίρνουν πίσω αυτά που πληρώνουν σε φόρους.

Αν χώρες, όπως η Ελλάδα, επιθυμούν να αυξήσουν τα αποθέματα του κοινωνικού κεφαλαίου, τότε το πρώτο βήμα που πρέπει να κάνουν είναι να βελτιώσουν την ποιότητα των θεσμών, καταπολεμώντας αποτελεσματικά την διαφθορά. Γι' αυτό, λοιπόν, η εμπιστοσύνη είναι ουσιώδης προϋπόθεση για τις συναινέσεις που απαιτούνται ώστε να εφαρμοστούν απ' όλους μαζί και άμεσα όλα αυτά που πρέπει να γίνουν. Απαιτείται προσπάθεια απ' όλους, η οποία ακριβώς θα φέρει ανάπτυξη για όλους.

7.3) Συμπεράσματα

Τα προβλήματα της ελληνικής ανταγωνιστικότητας δεν μπορούν εύκολα να απομονωθούν σε επιμέρους τομείς, αλλά διατρέχουν όλο το φάσμα της οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας της χώρας. Οι τομείς που χρήζουν μεταρρυθμίσεων είναι πολλοί και διαφορετικοί, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη μιας στενής και ειλικρινούς συνεργασίας όλων. Η ανταγωνιστικότητα είναι μια ευρεία έννοια. Δεν αποτελεί αποκλειστικό θέμα της εκάστοτε κυβέρνησης, αλλά αφορά όλες τις πολιτικές δυνάμεις, τους παραγωγικούς φορείς, τους κοινωνικο-οικονομικούς εταίρους μας, τους πολίτες γενικότερα.

Σκοπός είναι να κινητοποιηθούν όλοι οι αρμόδιοι φορείς στην κατεύθυνση ανάπτυξης γόνιμου και εποικοδομητικού προβληματισμού, αναφορικά με τις βέλτιστες πολιτικές που θα πρέπει να υπάρξουν και οι οποίες στόχο θα έχουν την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας και την αναβάθμισή της στον σχετικό πίνακα κατάταξης. Οι εκάστοτε προτάσεις απ' όπου και εάν προέρχονται θα πρέπει να είναι άμεσα υλοποιήσιμες, ρεαλιστικές, να εισφέρουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη, να υποστηρίζουν την υγιή διεθνοποίηση, να προάγουν την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων της χώρας και να δημιουργούν τις προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη των επιχειρήσεων που παραμένουν εντός των Ελληνικών συνόρων.

Άλλωστε, η σύγχρονη και πολυδιάστατη έννοια της ανταγωνιστικότητας δεν αφήνει πολλά περιθώρια για χειρουργικές επεμβάσεις ή αποσπασματικές προσεγγίσεις. Μια ανταγωνιστική Ελλάδα οφείλει να αναβαθμίσει τις επιδόσεις της σε όλα τα επίπεδα της πυραμίδας της ανταγωνιστικότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 7 ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Βιβλία

- Δρακάτος Κωνσταντίνος Γ. (2009), Το πρόβλημα της Ανταγωνιστικότητας (ΑΡΘΡΑ 2004-2006), Εκδόσεις: Παπαζήσης
- Χασσιδ Ιωσήφ, Καραγιάννης Αναστάσιος Δ. (1999), Η επιχειρηματικότητα στην Ελληνική οικονομία : Οικονομική και κοινωνική προσέγγιση, Εκδόσεις: Interbooks

Ειδικές εκδόσεις

- Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος - Eurochambres (2009), Οικονομική Έρευνα του Ευρωπαϊκού Επιμελητηρίου για το έτος 2009, Εκδόσεις: Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος
- Υπουργείο Ανάπτυξης - Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, (2003), Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2003
- Υπουργείο Ανάπτυξης-Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισσαβώνας-Στόχοι και πορεία επίτευξή τους, Ιανουάριος 2005,Αθήνα

Αρθρογραφία

- Dimelis P. Sophia (2004), "Prospects for the greek economy in the post-enlargement era", Athens University of Economics and Business

ΕΠΙΛΟΓΟΣ/ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο βαθμός ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα είναι η δημοσιονομική κατάσταση, η δημοσιονομική πολιτική, το θεσμικό περιβάλλον, η αποδοτικότητα του κράτους, το επιχειρηματικό περιβάλλον, η εκπαίδευση, η αποδοτικότητα του επιχειρηματικού τομέα και οι υποδομές. Η ανταγωνιστικότητα είναι ο βαθμός ικανότητας μιας χώρας να παράγει, κάτω από συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού, αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των διεθνών αγορών, ενώ υπό τις συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού το πραγματικό εισόδημα των κατοίκων διατηρείται και επεκτείνεται μακροχρόνια. Στη χώρα μας, ενώ σε ορισμένες κατευθύνσεις σημειώνουμε πρόοδο, το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι ευνοϊκό, διότι επικρατούν παράγοντες αποδυνάμωσης της ανταγωνιστικότητάς μας.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν και προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας κατατάσσονται σε παράγοντες που συνδέονται με την οικονομική πολιτική και που είναι σε θέση να προκαλέσουν σημαντικές αλλαγές, σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, επηρεάζοντας θετικά την ανταγωνιστικότητα, και σε παράγοντες που συνδέονται με αντιλήψεις, συμπεριφορές και διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της οικονομίας μας, για τους οποίους οι μεταβολές είναι βραδείες και κλιμακώνονται σε σχετικά μεγαλύτερη περίοδο χρόνου.

Παράγοντες που συνδέονται με διοικητικές αλλαγές (π.χ. μείωση γραφειοκρατίας, απλοποίηση διαδικασιών και νομοθεσίας) μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά και σχετικά άμεσα την ανταγωνιστικότητα και να επιτρέψουν την επίτευξη προόδου. Παράγοντες, όμως, που συνδέονται με φαινόμενα, όπως η ποιότητα της εκπαίδευσης, οι υποδομές, η δημοσιονομική εξυγίανση και η λειτουργία του κράτους, την επηρεάζουν μεν και αυτές θετικά, αλλά πιο μακροπρόθεσμα.

Το επιχειρηματικό και εργασιακό περιβάλλον ασκεί πολύ σημαντική επιρροή στην παραγωγικότητα, τις επενδύσεις και την αναπτυξιακή δυναμική μιας οικονομίας. Γενικότερα το οικονομικό περιβάλλον μιας χώρας μπορεί να

είναι φιλικό για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την αύξηση των επενδύσεων, ή μπορεί να δυσχεραίνει την επιχειρηματική δραστηριότητα περιορίζοντας έτσι την ελκυστικότητα της ως τόπου εγκατάστασης επενδύσεων, εγχωρίων και ξένων.

Κάτω από τις συνθήκες, που διαμορφώθηκαν στο παρελθόν, οι τάσεις αποδυνάμωσης της ανταγωνιστικότητας δεν είναι εύκολα αναστρέψιμες. Οι πρακτικές και τα εργαλεία με τα οποία στο παρελθόν μπορούσαμε, με το ανάλογο πάντοτε κόστος, να βελτιώνουμε, σε σύντομο χρονικό διάστημα, την ανταγωνιστικότητα τιμών (π.χ. υποτίμηση του νομίσματος) δεν υφίστανται πλέον. Ταυτόχρονα, το πρόβλημα γίνεται οξύτερο διότι, μετά την ένταξη στην ΟΝΕ, τα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών δεν μπορεί να διορθωθούν με υποτιμήσεις. Κατά συνέπεια, οι αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας μπορεί να αξιοποιηθούν μόνο με συνεχή παρακολούθηση των εξελίξεων στην ανταγωνιστικότητα και λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα για την ενίσχυσή της.

Η χαμηλή θέση της Ελλάδας μπορεί παρ' όλα αυτά να βελτιωθεί και να γίνει επίκεντρο της επιχειρηματικής δραστηριότητας στα Βαλκάνια αλλά και σε άλλες δυνητικά αξιοποιήσιμες αγορές. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να υπάρξουν οι κατάλληλες κατευθυντήριες πολιτικές με βάση τις οποίες θα καταρτιστεί ένα πρόγραμμα με μακροπρόθεσμο ορίζοντα, το οποίο θα ανταποκρίνεται στην ελληνική πραγματικότητα και δεν θα είναι μια απλή αντιγραφή ξένων προγραμμάτων τα οποία δεν εφαρμόζονται στην Ελλάδα. Υπάρχουν παράγοντες οι οποίοι ενώ σε άλλες χώρες δεν επηρεάζουν καθόλου την ανταγωνιστικότητά των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι καταλυτικοί για την απόδοση και την άμεση λειτουργία τους, όπως για παράδειγμα η γραφειοκρατία.

Ιδιαίτερα σημαντική στην προσπάθεια ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας είναι η συμβολή των πολιτών και η υποστήριξή τους στα μέτρα που προωθούνται. Το κεφάλαιο ανταγωνιστικότητα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας και πρέπει να ευαισθητοποιεί όλους τους αρμόδιους φορείς καθώς και το ευρύ κοινό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Βιβλία (ελληνικά και ξένα)

- Αγαπητός Γεώργιος Ι. (2001), Η Τροχιά της Ελληνικής Οικονομίας τον 21ο Αιώνα_Εκδόσεις: Σμπίλιας Κ. & Π. Α.Ε.Β.Ε
- Αλεξανδρίδης, Μιχαήλ Α. (2006), Ελληνική οικονομία, Εκδόσεις: Σύγχρονη Εκδοτική Ε.Π.Ε.
- Αντωνάκης Νικόλαος και Κούρτης Παναγιώτης (2007), Μακροοικονομική Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις: Σταμούλη
- Βενιζέλος Ευάγγελος (2000), Η Ελληνική Οικονομία μετά την ένταξη στην ΟΝΕ, Εκδόσεις: Καστανιώτης
- Γιαννίτσας Τάσος (2008), Ελληνική οικονομία: κρίσιμα ζητήματα οικονομικής πολιτικής, Εκδόσεις: Alpha Bank
- Δρακάτος Κωνσταντίνος Γ. (2009), Το πρόβλημα της Ανταγωνιστικότητας (ΑΡΘΡΑ 2004-2006), Εκδόσεις: Παπαζήσης
- Θεοτοκάς Γιάννης, Λεκάκου Μαρία Β., Πάλλης Αθανάσιος Α., Συριόπουλος Θεόδωρος, Τσαμουργκέλης Γιάννης (2008), Συλλογικό έργο, Ελληνική ναυτιλία, απασχόληση και ανταγωνιστικότητα Στρατηγικές διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού, Εκδόσεις: Gutenberg
- Κατσέλη Λούκα Τ., Μαγούλα Χαρά Μ., (2002), Μακροοικονομική ανάλυση και ελληνική οικονομία, Εκδόσεις: Τυπωθήτω
- Κορρές Γεώργιος Μ., Χιόνης Διονύσιος Π. (2003), Ελληνική οικονομία : οικονομική πολιτική και ανάλυση βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, Εκδόσεις: Α. Σταμούλης
- Λιάρκοβας Παναγιώτης (2007), Ξένες άμεσες επενδύσεις και ανταγωνιστικότητα. Η εμπειρία της Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών, Εκδόσεις: Παπαζήση
- Οικονομόπουλος Β. (2003), Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, Σύλλογος Πολιτικών Μηχανικών Ελλάδος
- Χασσίδ Ιωσήφ, Καραγιάννης Αναστάσιος Δ. (1999), Η επιχειρηματικότητα στην Ελληνική οικονομία : Οικονομική και κοινωνική προσέγγιση, Εκδόσεις: Interbooks

- McDonald Robert (2008), The Competitiveness of the Greek Economy, Εκδότης: Athens News

Ειδικές εκδόσεις (ελληνικές και ξένες)

- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών(ΙΟΒΕ-2008), Τριμηνιαία Έκθεση της Ελληνικής Οικονομίας-Αρ. Τεύχους 58, Αθήνα
- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών(ΙΟΒΕ-2008), Η ελληνική οικονομία 2/09, Τριμηνιαία Έκθεση-Αρ. Τεύχους 56, Αύγουστος 2009, Αθήνα
- ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Ελληνική Οικονομία 2007-2008, Αθήνα
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (2007), Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση : ετήσια έκθεση 2007, Εκδόσεις ΙΝΕ
- Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος - Eurochambres (2009), Οικονομική Έρευνα του Ευρωεπιμελητηρίου για το έτος 2009, Εκδόσεις: Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος
- Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας ΙΟΒΕ (2007), Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013, Εκδόσεις: ΙΟΒΕ
- Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, Τεύχος 122, Αύγουστος 2009
- Τράπεζα της Ελλάδας, Νομισματική Πολιτική 2008-2009, (Φεβρουάριος 2009)
- Υπουργείο Ανάπτυξης - Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Διερεύνηση των Διεθνών Δεικτών Ανταγωνιστικότητας και Εκτίμηση του Κόστους από την έλλειψη ανταγωνιστικότητας στην ελληνική οικονομία (2005), Εκδόσεις: Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα
- Υπουργείο Ανάπτυξης - Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, (2003), Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2003
- Υπουργείο Ανάπτυξης-Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Στρατηγική της Λισσαβώνας-Στόχοι και πορεία επίτευξή τους, Ιανουάριος 2005,Αθήνα

- "Eurostat Year book 2008: The Statistical Guide of the Europe"(2008), Office of Official Publications of the European Communities

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- <http://www.weforum.org>
World Economic Forum, "The Global Competitiveness Report 2008-2009", Geneva
- <http://www.competitive-greece.gr>
Υπουργείο Ανάπτυξης - Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης (2007), Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2007, Αθήνα

Αρθρογραφία

- Dimelis P. Sophia (2004), "Prospects for the greek economy in the post-enlargement era", Athens University of Economics and Business
- Dritsakis Nikolaos & Adamopoulos Andonis (2004), "A casual relationship between government spending and economic development: an empirical examination of the greek economy", Department of applied information University of Macedonia